ENRIQUE VILA-MATAS

Prefață și traducere de
MIANDA CIOBA

O casă pentru totdeauna

Editura
UNIVERS
București • 1996

Redactor artistic: Vasile SOCOLIUC
Redactor: Sanda ANGHELESCU

ENRIQUE VILA-MATAS,
Una casa para siempre
© EDITORIAL ANAGRAMA, S.A., 1988

Toate drepturile asupra acestei versiuni
aparţin Editurii UNIVERS
79739 Bucureşti, Piaţa Presei Libere, nr. 1.

ISBN 973-34-0377-6

PREFAȚĂ

O SCHIMBARE de accente care lasă din ce în ce mai puțin loc dubiilor de fond pare să se producă în proza spaniolă a ultimului deceniu. Compensînd un lung interval în care tonalitatea romanului tremendist[1] de la începutul anilor '50 își pierdea treptat incandescențele pentru a sucomba într-un crepuscul indistinct, narațiunea spaniolă actuală recuperează, fără ostentație, dar cu o vigoare de netăgăduit, sensurile universale ale geniului literar peninsular. N-au lipsit, totuși, în acest parcurs de decenii, momentele singulare de afirmare a conștiinței de sine a romanului ca obiect estetic autoreflexiv, ca entitate spirituală desemnată de om pentru a realiza, *în locul lui*, lectura universului și, în sensul acesta, ar trebui să menționăm celebrele *Tiempo de silencio/Timpul tăcerii* (1962) de Luis Martín Santos, *Volverás a Región/Te vei întoarce la Región* (1967) al lui Juan Benet, *La Rehabilitación del conde Don Julián/Reabilitarea contelui Don Julián* (1970) de Juan Goytisolo și *La Saga/fuga de J.B./Saga/ fuga lui J.B.* de Gonzalo Torrente Ballester (1972). Erau acestea evenimente totale în universul romanesc spaniol, în sensul că deschideau și închideau în același timp procesul unei experiențe literare rămase în perioada imediat următoare fără replică, și care nuanțau într-un mod ce nu putea fi ignorat unele coordonate fundamentale ale esteticii narative moderne cum ar fi alternativa autenticitate-originalitate, deschiderea textului dinspre lumea ca circumstanță înspre semnul cultural al acesteia, relația autor-operă-

---

[1] Tremendismul (*tremendo*-teribil, zguduitor) – manieră a romanului realist plasat în linia tradiției lui C.J.Cela.

public tinzînd să devină o relație operă-public în care primul termen îl înglobează pe autor sub forma unui cumul de semnificații intraliterare etc. În același timp romanele în chestiune semnalează, prin datele de construcție și de conținut, existența unor legături indiscutabile cu o tradiție a literaturii avînd o funcție referențială, preponderent mimetică, fatalmente apodictică și particularistă. Ele constituiau un răspuns la criza de statut a romanului spaniol contemporan, excesiv ancorat în terenul sociologismelor postbelice și care ar putea fi rezumată în termenii, pe de-o parte, ai unei nevroze generate de dureroasa introspecție a umanității anomice, produs al războiului civil, și, pe de altă parte, ai abandonării principiilor estetice în numele unor rațiuni comerciale, care nu erau altceva decît o formă de evaziune din limitele romantice ale condiției de creator. Cam în aceeași etapă, instituția literaturii avea să dezvolte un fel de complex de inferioritate în fața accesibilității limbajului mediatic, profesînd o radicală deproblematizare a discursului literar. Ceea ce unii critici numesc „criza romanului anilor '70“ este un fenomen credibil în esență, dacă ar fi să amintim că însuși Juan Benet a cedat tentației de a scrie roman polițist (*El aire de un crimen/Aparențele unei crime*), că José María Gironella scrie romane sentimentale care pastișează formula consacrată de Emmanuel Roblès, cu un considerabil adaos de prost-gust, iar prozatorul cel mai citit în Spania este Manuel Vázquez Montalbán, autor de o inepuizabilă inventivitate într-ale genului detectivistic și, de altfel, povestitor genial.

Marile momente de afirmare ale prozei spaniole sînt, chiar și în ordinea unei examinări în perspectivă istorică, răspunsuri la o criză cu caracter serial, care dincolo de potențarea sa socială, era expresia eșuării într-un punct mort al resurselor literaturității. În eseul său *El escritor español en el actual proceso político/Scriitorul spaniol în interiorul procesului politic actual* (1979), criticul José Antonio Gabriel y Galán vorbește în termeni expliciți despre incapacitatea scriitorului contemporan de a-și asuma starea de libertate,

despre neputința de a se identifica pe sine însuși în procesul deschiderii politice și culturale a societății spaniole din anii care au urmat restaurării monarhiei constituționale. Libertatea reflecției și a mecanismelor creației, nevoia de înnoire a limbajului acesteia și de construire a unui nou orizont cultural pentru omul hispanic păreau a fi pe la mijlocul deceniului al optulea coordonatele nu numai necesare, dar și previzibile ale evoluției literelor spaniole. Era, printre altele, și momentul revenirii acasă a Spaniei rătăcitoare[2], a Spaniei cosmopolite, încarnînd un pol ideal al obiectivării literaturii ca formă a conștiinței de sine, o șansă de ieșire din labirintul vinei morale, a fracturii produse de războiul civil în sînul societății spaniole. Primirea lui Rafael Alberti în rîndurile nemuritorilor (1979) și recunoașterea lui ca poet național erau, în acest sens, evenimente nuanțate de speranță, o speranță care, la rîndul ei, se regăsea în profesiunea de credință a generației de la '98, ce-și propunea să restituie umanității în integritatea și realitatea lor profundă dimensiunile spiritului spaniol. Subliniind cu acuratețe această analogie în studiul *Noventa y ocho y novela de posguerra/Generația de la '98 și romanul postbelic*[3], Manuel Alvar propune o analiză a acesteia în termenii vibrației unisonante a creatorilor din ambele epoci la realitatea umană căreia evenimentul istoric îi conferă o dimensiune dramatică. Reflectarea condiției semenului merge, ca în cazul lui Unamuno, pînă la obținerea formulei personajului aflat în căutarea unui autor. Această ipostază de interregn ficționar-real nu demontează însă mecanismul apodicției, căci, dacă autorul este el însuși personaj al propriei proiecții literare, el nu este totuși mai puțin impulsul primordial al acesteia, demiurgul traversînd o temporară criză de autoritate.

Dacă speranța identificării de sine a spiritului spaniol dincolo de contingent și circumstanță se realiza la în-

---

[2] Expresia „España peregrina" îi aparține lui José Bergamín, istoric și exeget al exilului literar spaniol.

[3] În *Novelistas espagnoles de posguerra*, Taurus, Madrid, 1976.

ceputul acestui secol prin intermediul meditației, al esteticii reflectării și al eseului filozofic, în spațiul a ceea ce se numește *novela de posguerra*, cu tot caracterul notabil al excepțiilor, ea aproape că se dizolvă în detaliul realist particular, în excesiv repetata lui transpunere lineară.

Această criză a autosuficienței referențiale dublată de criza generată de hipertrofierea subprodusului estetic constituie tot atîtea fenomene responsabile de apariția în replică a unui grup numeros de tineri scriitori care, chiar dacă nu mai poate fi abordat din perspectiva termenului de *generație* pe care l-a impus Ortega y Gasset, demonstrează o atitudine coerentă în ceea ce privește efortul de recuperare a ideii de literatură ca reflectare a condiției umane universale, sentimentului apartenenței depline la Republica planetară a literelor. Acesta este grupul scriitorilor născuți în jurul anilor '50 din care, alături de Vila-Matas, mai fac parte: José Bermejo Ferrer, Julio Llamazares, Justo Navarro, Antonio Soler, Pedro Zarraluki, Javier García Sanchez (Premiul Herralde de Novela în 1991), Gregorio Morales, Antonio Muñoz Molina (Premiul Planeta 1991) José Fernández Cavia, Alvaro Pombo, Soledad Puértolas, Ignacio Martínez de Pisón. O asemenea listă nu ar fi decît o ireverentă punere la încercare a răbdării cititorului, dacă nu ar exista convingerea deopotrivă împărtășită de critică și de cititori că traiectoria lor artistică este departe de a se fi consumat. Ei receptează problematica spiritului spaniol ca proiecție particulară a efectelor vădit deznaționalizante pe care le are generalizarea formelor de difuzare/socializare ale fenomenului cultural. O dramă adevărată cu o capacitate extremă de polarizare a conștiinței sensibile a omului modern se află în centrul problematicii operei lor: standardizarea culturii, lectura iconică a realității. Identificarea spiritualității hispanice realizează o schimbare a planurilor investigației apropiindu-se evident de sfera antropologică reconstituită în termenii ficțiunii și ai eticii implicite a actului creației.

Enrique Vila-Matas, născut la Barcelona în 1948, debutează ca romancier în 1983 cu volumul *Mujer en el espejo contemplando el peisaje* (Femeie în oglindă

contemplînd peisajul). Cu o frecvență aproape bienală sînt lansate printre altele *La asesina ilustrada* (Asasina erudită) – 1977 –, *Al sur de los párpados* (La sud de pleoape) – 1980 –, *Impostura* (Impostură) – 1984 – acest din urmă roman fiind nominalizat pentru premiul Herralde. Este stabilit la Stockholm, unde conduce revista *Akran*. Opera sa are deja, am putea spune, audiența europeană, ultimele romane, publicate după 1984, fiind traduse în limbile italiană, germană, suedeză și engleză. Caracterizat fără ezitare ca prozator postmodernist, Vila-Matas este, alături de Ignacio Martínez de Pisón, promotorul așa-numitului *light*, tinzînd să impună conglomeratul de proză scurtă ca pe o nouă subspecie romanescă.

Așa cum putem deduce din cîteva dintre cele mai cunoscute cărți ale sale (*Istoria abreviată a literaturii portative*, 1985, *O casă pentru totdeauna*, 1988 și *Sinucideri exemplare*, 1991) Vila-Matas își propune să surprindă, într-o formulă avînd aspectul hibrid al romanului-eseu-manifest (cum este mai ales cazul primei și ultimei dintre operele citate anterior), literatura în act, resursele literaturizării în procesul coagulării lor în text și, mai ales, noua ipostază a umanității canonice pentru care distincția autor-cititor a devenit irelevantă sau a fost suprimată cu totul. În bună măsură tentativa nu este nouă, dacă ar fi să ne gîndim numai la romanele lui Mario Vargas Llosa, *Mătușa Julia și condeierul* și *Povestașul*. Ceea ce acolo este însă mecanism fundamental al producerii textului, adică simultaneitatea perspectivelor multiple, lipsește cu desăvîrșire în romanul *O casă pentru totdeauna*, care asumă discursul la persoana întîi al unor memorii apocrife sau, mai exact, al unui *pseudo-epigraphon* multiplu. Convergența liniilor narațiunii se realizează în coordonatele unui personaj care este ficțiune a autorului Vila-Matas, (în accepțiunea convențională a termenului) și, în același timp, propria sa ficțiune. Ceea ce la prima vedere n-ar fi decît o autopercepție mitomaniacă capătă în romanul *O casă pentru totdeauna* semnificația unei profunde redimensionări a statutului ficțiunii literare. Din acest punct de vedere este esențial să subliniem faptul că demontarea

mecanismelor *mimesis*-ului, aşa cum ne-o propune autorul acestui roman, trebuie privită din perspectiva conotaţiilor particulare pe care această categorie, alături de aceea de realism, le-a însuşit de-a lungul istoriei literelor spaniole. Ca principiu teoretic, romanul lui Vila-Matas atrage atenţia asupra faptului că atît de invocatul realism al Secolului de Aur (al cărui înalt spirit de selecţie şi relevare simbolică a fost magistral subliniat de Dámaso Alonso, în spiritul unei complexe dialectici a contrariilor) este o formă a rupturii între două entităţi izomorfe: Text şi Lume, umanitate canonică şi umanitate fenomenologică. Ruptura, artificială din perspectivă ontologică, este produsă şi amplificată de crescînda dependenţă a funcţiei narative faţă de aglutinarea indicilor semantici textuali[4]. Din perspectiva adăugată a alternativei dilematice autenticitate/ originalitate, pe care scriitorul modern trebuie s-o înfrunte, pare evidentă necesitatea de a depista prin literatură modul cel mai eficace de denunţare a convenţiei, a literaturităţii înseşi. Revenind la particularităţile spaţiului spaniol, trebuie să remarcăm că această expunere de principii răspunde şi unei alte circumstanţe istorico-literare. De la consideraţiile lui Ortega y Gasset privind omul în angrenajul circumstanţei culturale pînă la lucrarea unui sociolog şi poet contemporan precum Ricardo Paseyro[5] se acreditează ideea că literatura spaniolă, cu excepţia, poate, a anumitor tronsoane ale teatrului clasic, n-a fost niciodată un univers socializat, nu a participat niciodată din interior la realizarea tipologiei umanităţii ideale, deşi voluptatea pedagogiei sociale, a dizertaţiei morale de o ameţitoare subtilitate par să-i fi însoţit pînă foarte tîrziu traiectoria. Mai mult ca niciodată, experienţa ultimelor decenii pune în evidenţă starea marginală a literaturii în societatea de mase, cu logica dispariţie a sensurilor sale

---

[4] În sensul pe care îl conferă formulei Claude Bremond *(La Logique du récit)* şi Roland Barthes *(Le Degrè zéro de l'écriture).*

[5] Ricardo Paseyro, *Espagne au bout du fil*, Ed. Laffont, Paris, 1976.

instituționale și integriste. La această stare de radicală singurătate a literaturii în raport cu propriul său spațiu generic pare a căuta o replică Enrique Vila-Matas, într-un roman pe care-l propune în primul rînd unei lecturi categoriale. Acesta devine astfel o parabolă a scrisului ca exercițiu de umilință, a creatorului care, obosit să-și exercite autoritatea asupra unor sensuri fără ecou, își depășește orgoliile demiurgice și se refugiază în propria creație, lăsîndu-se *semnificat* de aceasta. Mai mult decît o cădere din paradis, cartea este un periplu al scriitorului generic în căutarea unui alt mit în care viața și creația să poată redeveni solidare. Maniera în care Vila-Matas însuși își definește opțiunea, în cuvinte care evocă simultan vigoarea avangardei și maturitatea reflexivă a umanității livrești borgesiene, nu lasă loc nici unei îndoieli cu privire la aceasta: „(Este vorba despre) un tip de literatură care se caracterizează prin aceea că propune nu un sistem, ci o artă de a trăi. Într-un anumit fel, mai mult decît de literatură, este vorba de viață."

Se remarcă fără dificultate faptul că o asemenea asumare de poziții în linia discursului literaturii despre sine însăși amintește de termenii în care o personalitate de complexitatea lui Witold Gombrowicz își pune problema filozofică a autenticității și a Formei. Analizele de care a beneficiat pînă în prezent romanul lui Vila-Matas (puține la număr și avînd doar caracter de semnalare) remarcă fără excepție influența lecturilor critice, complexe ale operei gombrowicziene. În timp ce, pentru scriitorul polonez, literatura marchează o corespondență cu avatarurile ființei, un apendice avînd rolul de a consemna delimitările din plan existențial, pentru Vila-Matas întoarcerea la copilăria individului generic, la zona autenticității, este realizată din perspectiva individului aprioric creditat cu atributele creației și tradusă deci în formula mitografică a întoarcerii literaturii la copilăria textului generic. El respinge ideea corespondenței între textul literaturii și textul lumii, intuind și profesînd o credință fascinată în identitatea lor originară. Pentru a înțelege însă mai bine premisele cărții de față, simpla speculație asupra unor probleme de o asemenea generali-

tate nu este, fără îndoială, suficientă. Revenind pe tărîmul esteticii literare, vom remarca faptul că Vila-Matas propune o formulă literară, un ansamblu de tehnici prin care investigarea resurselor autenticității creației pornește de la momentul autoexilării autorului, ca element generativ, din propriul text, pentru ca depășind această vîrstă, a maturității clasice, senine, a narațiunii să se îndrepte spre nivelele oculte, primare ale epicului în stare pură, spre vîrsta inițială a textului ca sinteză de timpuri și autori. Efectul global al lecturii romanului este acela al lipsei de ostentație cu care actul de suprimare a conștiinței literaturii marchează textul. Nici un orgoliu, nici un semn subiectiv al procesului creației, nici urmă de atmosferă de „atelier literar“, mai mult, romanul îmbracă forma eseului prin care autorul își subordonează vocea proprie vocilor unei tradiții textuale, unei geografii spirituale care îi precedă și care ar avea capacitatea de a atribui o demnitate categorială atît de amenințatei, în zilele noastre, profesiuni de narator. În *O casă pentru totdeauna* acest demers este nu numai de ordinul semnificației globale, ci și formă explicită de construcție și argumentare. Romanul dezvoltă o tensiune a căutării acelei vîrste de aur a universului creației și a universului-creație în care individul găsește prin povestire formula ideală a experimentării lumii. El trăiește povestindu-le celorlalți ceea ce crede a fi propria sa viață, trăiește ceea ce povestește și trăiește ceea ce i se povestește, într-un perfect echilibru simultaneist de nivele ale ficțiunii. Prin succesivele reflectări ale existenței în oglinda ideală a textului se descoperă faptul că umanitatea nu are altă realitate decît aceea a ficțiunii, altfel spus, ideea relației dintre referința reală și referentul textual promovată de stadiul maturității epicului devine, în viziune parabolică, o stare ulterioară, degradată și artificială, a unei identități originare.

Pentru a regăsi rădăcinile acestui nou tip de ficțiune Vila-Matas coboară spre rațiunile primordiale ale artei narative. Introducerea demersului autoreflexiv în materia romanescă tulbură radical o schemă de fond bazată pe conjuncția dintre realitatea lumii și valorile demotice ale

limbajului, un termen cu ajutorul căruia Northrop Frye desemnează a treia eră a istoriei limbii ca limbaj[6]. Este vorba despre vîrsta expresiei descriptive a narațiunii balzaciene, producătoare a unei literaturi de identificare prin intermediul tipologiilor umane. În relație cu această stare de lucruri, semnificația cea mai patentă a romanului lui Vila-Matas este aceea care identifică spațiul realității în istoria internă a ideii de narațiune, semnalînd implicit diluarea forței integratoare a literaturii ca sociolect, ca vehicul de tipologii. Argumentele care ar putea susține această afirmație aparțin mai multor nivele ale textului și ale interpretării care împărtășesc un instinct comun, implicit, de abstragere simbolică dintr-o magmă de elemente argumentative de o năucitoare concretețe. Eroul romanului, un ventriloc, autor al unei vulgare crime pasionale, abandonează lumea civilizată, plecînd într-o lungă călătorie fără țintă și fără repere printr-o Europă uniformizată și printr-o Arabie taumaturgică al cărei unic semn distinctiv este prezența povestitorilor ambulanți în piețele înconjurate de halucinantele ziduri albe ale unor orașe necunoscute și strălucirea rece a deșertului în nopțile cu lună sub ale cărei raze se înalță litania intemporală a rugăciunii islamice. E o lume primitivă, ideală pentru a susține proliferarea irepresibilă a ficțiunii, extinderea funcțiilor sale pînă la suprapunerea cu funcțiile vitale ale individului și spațiului său. Călătoria în timpul istoric, dinspre civilizație spre primitivism este în același timp o călătorie înapoi, în timpul narațiunii, spre originile acesteia. O viguroasă sevă livrescă dă un sens coerent suprapunerii planului existențial cu acela intraliterar. Precum în ficțiunea scientistă în care omul se deplasează pe traiectoria propriilor vase sangvine, eroul lui Vila-Matas călătorește prin arterele narațiunii înspre inima acesteia, adică spre stadiul epicului homeric a cărui succesiune este ecou și reflectare multiplă a originalului.

---

[6] Cfr. N. Frye, *Le Grand Code. La Bible et la littérature*, Seuil, Paris, 1984, pp.44-57.

Eroul își abandonează în termeni expliciți identitatea (și ar fi de remarcat la nivelul textului demistificarea metaforei autorului ca individualitate mitomaniacă și autofagă), dedicîndu-se meseriei de povestitor nomad, contopindu-se cu dimensiunea colectivă a jonglerului medieval și instituind o relație necesară și inextricabilă cu un public intemporal și canonic. Firul narativ al acestei secvențe argumentale se întinde pe două, cel mult trei capitole din cele douăsprezece ale romanului, care, prin formula sa modulară, trimite în oarecare măsură la *Șotronul* lui Cortázar.

Ordinea lecturii devine indiferentă, o dată stabilite nivelele dedublării personajului-narator. Al treilea capitol (*Despărțirea*) prezintă antecedentele crimei și circumstanțele fugii protagonistului. Al cincilea (*Un cuplu încărcat de ani*) adună cîteva exemple în legătură cu ceea ce ar fi putut deveni existența acestuia după ce va fi schimbat vocile întîmplătoare și distincte ale meseriei sale de ventriloc cu vocea primordială a povestirii în care se confundă poveștile proprii și străine, trecute și viitoare. În sfîrșit, al unsprezecelea (*Fuga în cămașă*), reducînd elementele istoriei triviale, reconstituie același fir argumental (crimă, fugă, delir al despersonalizării) în termenii metaforei onirice, nuanțată de beția lingvistică a dezagregării personalității. Realitatea nu mai există decît în transpunere ficționară, mai precis, în practica voluntară, conștientă, a ficțiunii. Ca și cînd și-ar propune să întărească acest lucru, cel de-al unsprezecelea capitol abundă în repere ale realității, în toponimice exotice, pe fundalul unei uimitoare împletiri de relatări, de voci interferente, voci fantasmale precum cele aparținînd lui Rimbaud și amiralului Cook, aceasta din urmă dublată de cea a lui R. L. Stevenson în Apia. Celelalte nouă capitole nu par să colaboreze decît accidental și exterior la dezvoltarea acestui argument, dacă lăsăm deoparte unele detalii cu valoare de premoniție (v. povestea umbrelei de Jawa pe care ventrilocul o folosește în aparițiile sale pe scenă, înainte să-i fi fost dăruită). Relațiile de implicare reciprocă ale celor două nivele temporale ale argumentului se construiesc pe ideea că

încă înainte de exil eroul resimte determinațiile realității ca pe un exil sui generis, acela al realității informe care încearcă să se refugieze în ficțiune. Textul revelează permanent tentativa conștientă, dar și obsesia ajungerii în paradisul polifonic al vocii impersonale a povestirii, prin depășirea succesivă a ipostazei monocorde (vocea ventrilocului are un singur registru, ceea ce constituie o amenințare la adresa artei sale) și a aceleia plurivocale (vocea sa are nenumărate registre, dar toate îi aparțin lui, adică unei realități existențiale limitate, pîndite de artificial). Vocile polifonice sînt marcate de varietatea partiturilor ficționării. Variantele povestirii se încheagă într-un timp al narațiunii care îl amintește pe acela al cronicatelor a căror consubstanțialitate devine posibilă prin multiplicarea/suprimarea personajului-autor. Astfel, cele nouă module profilează un fel de spațiu paradigmatic al ficțiunii, o lectură a compenetrării realității cu ficțiunea. În această „istorie abreviată a ficțiunii", figurează locul comun al narațiunii stendhaliene (*Aveam un dușman*), istoria degradării autorului prin opera sa (*Alt monstru*), basmul lumilor paralele între care există o poartă și al întoarcerii la origini, la legendă (*Furtună în adîncuri*), proba inițierii în vîrsta adultă prin ficțiune (*Efectul unei povești*), enigma de tip borgesian a labirintului pe care-l trasează oameni avînd același chip, multiplicînd aceeași mască (*Turnul cu foișor*), o fabulă a practicii ficțiunii (*Cum mi-ar plăcea să mor*), o parabolă a pragului dintre real și fictiv (*Carmen*) și un portret deontologic cu nuanțe de proză jurnalistică a umanității fictive (*Vizita la maestru*). La această succintă caracterizare se adaugă gestul omniprezent și simbolic al ieșirii din scenă cu care se încheie evoluția tuturor figurilor umane, inclusiv aceea a naratorului care, în final, abandonează realitatea pentru a se subsuma definitiv ordinii simultane a ficțiunii.

Semnificația dispariției ființei ca prezență în lume sau ca prezență în sistemul de semne al textului pare să-l preocupe în chip deosebit pe Vila-Matas. *Călătorii, țări pierdute* este titlul prologului la ultima sa carte, *Sinucideri exemplare*, în care autorul citează următorul

fragment dintr-o scrisoare a lui Seneca adresată lui Luciliu: „Lucrul cel mai minunat pe care l-a întruchipat legea eternă este că, dîndu-ne o singură intrare, ne-a oferit, în schimb, o mie de ieșiri". Greu de imaginat o metaforă mai apropiată de parametrii moderni ai receptării operei deschise, a lecturii multiple aplicate la actul unic al creației. Cuvintele lui Seneca extrase din contextul originar al discursului stoic semnalează ambiguitatea fascinantă a obiectului Creației (manevrarea abuzivă a sensurilor preexistente este o altă formă de manifestare a libertății față de autoritatea literaturii): om și text, univers purtînd amprenta divină și artefact, individ și colectivitate, toate pot suporta în registrele ficțiunii o lectură multiplă, fiecare este un intertext. Scriitorul spaniol folosește tehnica finalului imprevizibil, polisemantic și semnificativ rezonant. El semnalează astfel automatismul funcțional al lecturii și profunda sa înrădăcinare în tipul de percepție caracteristică omului modern a cărui funcție fundamentală nu mai este aceea de creator, ci de lector, de interpret fatalmente histrionic, de purtător de nenumărate măști care nu se mai pot subsuma unui arhetip. Este, deci, lectura aceea care produce și impune masca, pluralitatea personală care aspiră dramatic spre identitatea impersonală. Proza din *O casă pentru totdeauna* depășește caracteristicile *pseudoepigraphon*-ului, care nu suprimă statutul apodictic al naratorului, ci doar îl falsifică, regăsindu-se ca substanță în spațiul a ceea ce am numi o poliepigrafie ficționară, o alternativă pentru cine nu crede nici în adevărul textului și nici în caracterul istoric al structurării lui.

Formula poligrafică pe care Enrique Vila-Matas o avansează în paginile romanului de față o amintește, fără să se și identifice cu ea, pe aceea concepută de Borges pentru al său *Pierre Menard, autor al lui Quijote.* Întreaga creație a lui Vila-Matas revelează contactul cu opera borgesiană. Este vorba despre o afinitate în măsură să explice natura literaturii ca poligrafie așa cum o vede scriitorul spaniol. Opera literară, în perspectiva lui Borges, nu încearcă nevoia de a se percepe pe sine ca polifonie. Scriitura este o mecanică repetitivă care

verifică intermitent soliditatea arhetipului. Între straturile succesive ale textului palimpsestic se află o distanță și o istorie concentrate, internalizate, o raportare permanentă la metafora unică a universului. Cartea, imaginea obținută printr-o serie infinită de reflectări ale substanței generative primordiale are deci o pluralitate prismatică. Textul lui Vila-Matas trăiește însă într-un segment ipostaziat al acelei istorii a textului, care la Borges se reduce constant la seninătatea începutului absolut, într-un spațiu în care formula mitului este doar digresiune mitografică. Formula poligrafică în romanul lui Vila-Matas se definește ca realitate intertextuală, ca experiență a textelor multiple, necesarmente relaționate cu limitarea semnificativă a umanității contingente. „Eram unul singur și eram mai mulți" (pag 63). „Lîngă mine, bărbatul care spunea că-l cheamă Boj nu înceta să vorbească și să invoce glasuri și cuvinte ale unor personaje care, pe măsură ce-și povesteau viețile, defilau în șir lung prin fața ochilor mei (...) În noaptea aceea (...) am hotărît să confisc toate poveștile și fragmentele de viață străină auzite de-a lungul călătoriei mele (...). Eu sînt eu și sînt Boj, și în același timp toată acea caravană greoaie de povești ale unor voci anonime și ale unor destine fără chip" (pag 153). Poliepigrafia este deci nu o plasare în sfera numitorului comun cultural sau tipologic al textelor, ci experiența ilimitată, redundantă a textelor. A acumula texte înseamnă a acumula identități, nume și chiar vieți, pentru că lectura face din autor un prizonier al textului pe care acesta l-a creat. Restul existențelor comune, irelevante și tautologice constituie substanța spectacolului patetic al caracterului intertextual al umanității moderne, drama măștilor succesive care ascund dispariția comunicării autentice. Pentru a recupera coordonatele fundamentale ale epicului este necesar dialogul fără intermediar al substanței culturale a lumii cu cea a individului sau, ca în cazul lui Borges, a mitului cu cea a nivelelor omenești ale timpului. Anulîndu-și propria istorie, eroul lui Vila-Matas va realiza o lectură reducționistă a semnificațiilor universului, o lectură multiplicată, dar nu și multiplă. În lumea ficțiunii exis-

tența care precede esența sfîrșește prin a nu o atinge niciodată.

Dacă Borges propune o viziune ontologică a culturii textului, o geometrie a mitului instalată într-un timp multidimensional, holografic, romanul lui Vila-Matas este o antropologie a ființei de ficțiune, alături de o etică implicită a creației, în parametrii moderni ai acesteia. Și totuși, spune Borges, nu există carte adevărată care să nu-și conțină contra-cartea. Vila-Matas pare să reconcilieze propria viziune cu aceea a lui Borges recurgînd la proiecția textuală a lui Pessoa. Ecourile poeticii heteronimilor, formă complexă de luare în posesie a lumii, dar și de eliberare de experiența imediată care îl închide pe om în capcana propriilor sale determinisme, sînt prezente peste tot în roman. În ceea ce privește semnificațiile globale, Vila-Matas recurge la Pessoa pentru a nuanța ideea dialogului substanțelor culturale, prin intermediul lecturii heteronimice aplicate asupra propriei identități, concepută ca o primă etapă a lecturii universului. Álvaro de Campos, Ricardo Reis și Alberto Caeiro conformează o experiență plurală, avînd misiunea de a-i da realității forța exponențială a ficțiunii. Valențele hermeneutice ale formulei erau intuite și de Borges cînd, pe la începutul secolului, îi dăruia un certificat de naștere întru ficțiune autorului de cronici moderniste Honorio Bustos Domecq. „Mă cunosc doar ca simfonie“, spunea cel care, resimțind lipsa de coerență interioară a omului Pessoa, drama ființei ca geometrie a abisului, concepuse și pusese în mișcare esențe parțiale, complementare, capabile să-i ofere autorului trăirea simultană în realitate și în ficțiune, spectacolul întregirii vocilor în Voce. Pentru Vila-Matas contactul cu lumea este doar o parțială compenetrare, mai degrabă o juxtapunere a vocilor ale căror origini și finalități rămîn o enigmă. Între textul romanului și conștiința intertextuală a tradiției culturale există o relație nutrițională. Obsesiei originalității creației Vila-Matas îi opune, cu conștiința deplină a esenței ficționare, o conjurație de voci simultane care, dacă nu poate figura seninătatea borgesiană, mitică a eului infinit reflectat, apropie percepția de sine a scriiturii moderne de timpul inocent al cronicatelor, al

jonglerilor a căror profesiune de credință era respectarea pînă la ultimele amănunte a tradiției canonice, și pentru care stilul personal era o fatalitate.

Eroul lui Vila-Matas nu e decît un cititor, un compilator de texte preexistente, iar pentru el poliepigrafia este singura formă posibilă de inocență, singura lume posibilă a ficțiunii, pe fundalul conștiinței intertextuale a umanității, a degradării sensurilor actului creației. Pluralitatea virtuală a ființei în viziunea binară Borges – Pessoa pare a deveni în romanul lui Vila-Matas o delegare a ființei către pluralitatea textelor lumii. Legătura existențială autor-text este suprimată sau văzută ca neesențială. Dacă în zorii epicii autorul putea fi *Autorul* prin oglindire devotată și fidelă, în era modernă el nu mai poate fi decît *autorii*, prin conștientă asumare a eului ca discontinuitate.

Acesta pare a fi punctul pe care îl atinge infralectura lui Borges și a lui Pessoa în textul romanului lui Vila-Matas. O dată ajuns la ideea autorității–cumul de autorități, romancierul spaniol începe un dialog cu teoria gombrowicziană a Formei, premisă fundamentală pentru problematizarea deontologică a actului scriiturii. Sub imperiul dilemei autenticitate-originalitate, Vila-Matas, urmîndu-l pe Gombrowicz, alege să mărturisească lipsa intrinsecă de autenticitate a individului, sprijinind pe această mărturie funcția poetică a ființei umane. În *Jurnal* I și II Gombrowicz notează: „Nici gîndul meu și nici sentimentele mele nu sînt cu adevărat libere și nici cu adevărat personale, gîndesc și sînt pentru oameni, ca să mă pot potrivi cu ei; mă deformez drept urmare a acestei necesități supreme, de a mă armoniza cu alții în Formă. (...) psihologic mai profund este faptul că omul este creat și de către un om individual, de către o altă persoană. (Forma) este descrierea plastică a contactului unui om cu alt om, cu întregul său caracter fortuit, nemijlocit, sălbatic... Din aceste relații se naște Forma – deseori forma cea mai imprevizibilă și mai absurdă..."[7] În timp ce Gombrowicz teoretizează în cheie negativă

---

[7] W. Gombrowicz – *Jurnal. Teatru.* Ed. Univers, București, 1988. Trad. Olga Zaicik.

conceptul de autenticitate descriind aspectul interumanității deformatoare, pentru Vila-Matas intertextul este o casă a ficțiunii, o „casă pentru totdeauna", un spațiu securizant a cărui semnificație negativă de evaziune din realitate este răscumpărată prin sacrificiul identității. Literatura, actul cultural nu sînt în nici un caz un exercițiu de autoritate, ci mai mult rezultatul unei lecturi mediumatice a lumii pentru care revelatoare ar fi formula borgesiană a poemului *Browning resuelve ser poeta /Browning se hotărăște să devină poet.*

Contactul cu vocile, cu ceilalți, este o metaforă a contactului cu o serie infinită de texte, cu o civilizație a Textului care modifică în act, pînă la epuizare, esența individuală. Și tot în nota borgesiană, originalitatea capătă în formularea lui Vila-Matas semnificația efortului individual de inventare a unei tradiții proprii, de selecționare, dintr-o serie infinită de autori, a acelora care ar putea fi ipostaze temporale ale eului particular, fapt care ar putea să ofere conștiinței creatoare o cale spre Textul integrator.

Fulgurante fragmente textuale, distincte și afine împărtășesc aceeași capacitate de a se invoca unul pe celălalt. „Cînd sînt singur nu sînt" sună cuvintele lui Blanchot citate de Vila-Matas ca motto al romanului și care conduc lectura spre *Labirintul singurătății* al lui Octavio Paz, unde se dezvoltă nucleul poetic din versul „Cînd sînt singur nu sînt singur". Acestei conștiințe dramatice a singurătății, a non-localizării ființei în lume, pe care-o revelează prima sentință (în acest sens, semantismul verbului *estar* din traducerea în limba spaniolă a frazei franceze este esențial pentru înțelegere); i se răspunde cu certitudinea soluției vitale pe care o constituie, în fața ostilității universului, natura intertextuală a ființei.

Dar nu totdeauna dialogul în canon al vocilor textuale îmbracă aparența somptuoasă a ideii globale. În schimb, acestea sînt totdeauna chei pentru o lectură transversală a „tradiției inventate", lectură care pune semnul egalității între infinitele metamorfoze interioare ale textului și semnificația transcendentă a marilor

mecanisme ale trăirii omeneşti. Acestea pot fi de tip direct transcriptiv, aşa cum se întîmplă cu duelul grimaselor pe care Vila-Matas îl redistribuie pornind de la celebrul duel al grimaselor din romanul *Ferdydurke* de Gombrowicz, simbol grotesc, extrem şi neliniştitor al Formei care, la rîndul său, ar putea să-şi găsească originile în Rabelais. Posibilităţile de lectură transversală trebuie căutate mai ales pe fondul a ceea ce ni se pare a fi loc comun, loc comun literar. În capitolul IX se face referire la enigma prea simplă, prea la îndemînă pentru a putea fi rezolvată. Există aici o referinţă directă la *Scrisoarea furată* a lui Edgar Allan Poe, text în continuarea căruia trebuie citite *Scrisoarea magică* din *Contos do raciocínio* de Pessoa şi chiar *Un scandal în Bohemia* al lui Arthur Conan Doyle. Alteori, Vila-Matas recurge la o glosare personală a unui text prescris a cărui căutare configurează prin ea însăşi un labirint al tradiţiei. Astfel, Vila-Matas ajunge să reînvie, să mimeze un fragment, de pildă, din Chesterton pentru că acolo îl poartă infralectura textelor din Borges care îl menţionează pe prozatorul englez, alături de Emerson şi Edgar Allan Poe, printre cei care alcătuiesc „tradiţia sa inventată". Episodul descrierii costumelor jawaiene şi a frunţilor rotunde pare să fie o glosă la episodul fracurilor care privite din spate păreau dragonii negri mergînd de-a-ndăratelea din *Napoleon din Notting Hill.* Pe acelaşi Chesterton îl regăsim în schiţa de filozofie a opţiunii, în fantezia nondeterministă şi în ideea arbitrariului în istorie, cu ecouri neîndoielnice în romanul lui Vila-Matas. Cea mai frapantă analogie este însă aceea cu imensa tradiţie a textelor de *mirabilia* care de la Pliniu cel Bătrîn şi Solin pînă la bestiariile fabuloase medievale şi cărţile de călătorie ale unui Jean de Mandeville semnalează existenţa, alături de chinocefali şi monopozi, a oamenilor cu ochi la spate, trăitori în a treia Indie sau în insula Ceylon.

Cititorului nu-i sînt însă totdeauna accesibile drumurile pe care le parcurge scriitorul spaniol în căutarea propriului univers poligrafic. De cele mai multe ori este însă izbitoare senzaţia de *déjà vu*, de pastişă cu ecouri

incitante şi enigmatice. Ar trebui, probabil, aşa cum semnalează critica, să căutăm asemeni scriitorului spaniol, într-o nesfîrşită serie de autori marginali, aproape de limitele anonimatului, ei înşişi marcaţi de o tradiţie care prevalează asupra notelor personale, manieră prin care, într-un fel, Vila-Matas se complace în a lua în derîdere prejudecata originalităţii şi a faimei. Unul dintre aceşti autori este semnalat sub masca de epitomă onirică a personajului Boj din penultimul capitol. În realitate, Vila-Matas ne trimite cu o precauţie care maschează ironia la argentinianul W.G.Weyland, scriitor obscur care sub pseudonimul Silverio Boj publica în 1942 romanele *El pequeño monstruo*/Micul monstru şi *Áspero intermedio* / Interludiu sever. Se remarcă fără dificultate că titlul celui de-al doilea capitol din *O casă pentru totdeauna (Alt monstru)* este o parafrază transparentă la primul dintre romanele lui Weyland. Acolo scriitorul argentinian realiza o proză a rememorării copilăriei în nota idilică, marcată de cantonarea în limitele unei subiectivităţi fără rezonanţă deosebită în spaţiul ficţiunii literare. În replică, Vila-Matas formulează motivul fiului risipitor, nuanţîndu-şi personajul cu o uşoară tuşă de frondă diabolică, trimiţînd, la rîndul ei, la mentalul precreştin care îşi reprezintă copilăria ca pe o ipostază malefică, copios confirmată de imaginea mediatică a adolescentului radical aflat în război deschis cu *establishment*-ul adult. Scriitorul spaniol nu se limitează la selectarea tradiţiei, la stabilirea intertextului, ci legitimează textul ca secvenţă a unei infinite serii de rescrieri în care nimic nu este invenţie, totul este alteritate în limite prescrise. Din această perspectivă abordează Enrique Vila-Matas ponciful costumbrist al feminităţii fatale din nuvela exotică a lui Mérimée. Carmen este de data aceasta un personaj cosmopolit, aparţinînd unei civilizaţii urbane moderne, dar degetele fine şi gura senzuală servesc şi aici, ca şi în textul clasicului francez, drept contururi esenţiale ale portretului. Plictiseala din interstiţiile aventurii de care suferă Carmen gitana se transformă în textul contemporan în lene oblomoviană. Caracterul surprinzător al modalităţilor de semnalare a

sursei este un avatar al spiritului ironic al scriitorului spaniol pentru care textul înseamnă, printre altele, rezultatul jocului superior al inteligenței în labirintul scriiturii. Ironia are însă drept obiect în primul rînd propria condiție de narator modern, urmărit de multiseculara tradiție a textului, neputincios în a controla sau limpezi determinismul obscur al proliferării variantelor. Aceasta pare a fi semnificația faptului că eroina lui Vila-Matas se căsătorește în biserica din Pompei, amănunt a cărui valoare de indice semantic se circumscrie strict tradiției textuale. El trimite la subita și gratuita furie a naratorului Mérimée împotriva cronicii victoriilor pe care Iulius Cezar le repurtase la Ilerda și Munda în fața susținătorilor și fiilor lui Pompei. Este o trimitere la prima vedere gratuită ea însăși, dar care devine suficient de importantă de îndată ce remarcăm că întreaga bucată este o magistrală imitație a stilului lui Mérimée, un exercițiu de virtuozitate nu lipsit de o notă de ironie, în măsura în care sugerează că multe dintre detaliile codurilor culturale pe care le parcurge autorul zilelor noastre sînt lesne confundabile, căci dacă Mérimée aduce vorba despre Pompei (Pompeyo), generalul și triumvirul, cealaltă *Carmen* conține o referință marginală la orașul Pompei (Pompeya). Pentru Vila-Matas ficțiunea este doar realitatea (uitată) a unei vieți anterioare sau paralele a textului. Istoria internă a variațiilor la text pare să prescrie legitimitatea ficțiunii și a imaginarului. În *Furtuna în adîncuri* Vila-Matas o prezintă pe Marguerite Duras pregătind un fel de mîncare exotic: sepii în suc (cerneală) propriu. În ciuda aparenței banale, acest detaliu are și el un antecedent livresc. Un interesant ghid medieval al drumurilor care purtau pașii pelerinilor spre Santiago de Compostela intitulat *Liber Sancti Jacobi/Cartea Sfîntului Iacob* ne încredințează că, printre rețetele tradiționale ale bucătăriei galiciene, există una după care se prepară un savuros sos din cerneala de sepia (calmar). Sugestia din textul anonim va fi reluată mai tîrziu, în secolul al XVI-lea, de Lucio Marineo Sículo în *De las cosas memorables de España/Despre*

lucrurile demne de amintire ale Spaniei. Şi, nu ne îndoim, exemplele de felul acestora ar putea continua.

Concretizarea culturii textelor în ceea ce am numi structura poliepigrafică oferă suficiente argumente pentru a se avansa ideea existenţei unei formule particulare a intertextului, a unei iluminări specifice şi divergente a resurselor literaturii de factură intertextuală, dincolo de accepţiunea sa preponderent tehnică. Detalierea acestor argumente rămîne să fie realizată. Romanul lui Vila-Matas îşi propune în primul rînd să delimiteze spaţii ale căutării unor soluţii globale la drama confruntării autorului cu tradiţia literară şi cu topicul originalităţii creaţiei. Într-o lume marcată cu agresivitate de stilul şi retorica eului creator, romanul *O casă pentru totdeauna* are curajul de a supune atenţiei cititorului termenii clasici, dar aproape uitaţi, ai unei profesiuni de credinţă nonindividualiste. În acelaşi timp, demersul estetic al scriitorului spaniol este dublu marcat de actualitatea literaturii prin non-protagonismul din sfera creaţiei şi impersonalizare în lumea ficţiunii, deci de dubla asumare, la nivelul instanţei auctoriale, a condiţiei antieroice care particularizează umanitatea romanului contemporan.

M.C.

Părinților mei
și Paulei de Parma

„Cînd sînt singur, nu sînt."

MAURICE BLANCHOT

AVEAM UN DUȘMAN

1

DE FAPT, nu s-ar fi întîmplat nimic, dacă n-am fi primit sfatul acela realist în fond.

— Nu-l luați în seamă, e un bătrîn nebun, se crede Împăratul Abisiniei.

Nu numai că n-am ținut seama de sfat, dar ne-a fost și mai mult ațîțată curiozitatea pe care ne-o inspira bătrînul acela extravagant ce se plimba prin Nisa sub soarele călduț de iarnă, făcînd gesturi teatrale și împărțind ordine membrilor familiei, pe care-i lua drept aristocrați și miniștri ai curții sale imperiale.

Am întărit asediul în jurul bătrînului și astfel, într-o bună zi, am aflat că se numea Yazalde și că era un argentinian fabulos de bogat, căruia, pentru a nu-l contraria, moștenitorii îi îngăduiau tot soiul de ciudățenii și capricii. Curînd, foarte curînd, soarele iernii de care în aceste clipe îmi este literalmente îmbibată amintirea, a fost martorul tăcut al primului nostru contact cu acel individ ciudat, purtînd modele de concepție proprie, între care se remarca un costum de gală compus din pantaloni de circar, cazacă roșie de croială militărească, cu nasturi aurii și guler împodobit cu trei cruci brodate, însoțite de nume și rang: Martín Yazalde, împărat al Abisiniei.

Așa era îmbrăcat cînd i-am vorbit prima oară, în ținută de gală, și arborînd cu pompă gulerul brodat cu însemnele identității. Laura a fost cea

care l-a descoperit în mijlocul unui grup de turiști. Dimineața era plăcută și nici un semn nu prevestea puternicele ninsori care urmau să cadă în numai cîteva zile asupra Coastei de Azur. Bătrînul se afla pe Promenade des Anglais. Stătea pe unul dintre numeroasele scăunele pliante dispuse în șir și contempla marea în compania altor persoane în vîrstă. Ne-am strecurat printre rudele sale servile, care păreau mai degrabă membrii unei escorte decît principi și miniștri, ne-am apropiat de el și, vrînd să părem mai copii decît eram, l-am îmboldit să-și descrie imperiul.

Credeam c-o să-i facă plăcere, dar n-a fost așa. Ne-a privit perplex, apoi ne-a examinat pe fiecare în parte, pe îndelete. A început cu Pedro, continuînd cu Soledad, apoi cu mine. Ne-am simțit cu toții subit stînjeniți. Senzația aceasta a devenit și mai puternică în clipa în care și-a pironit privirea asupra Laurei. Așa cum avea obiceiul în ultima vreme, era îmbrăcată foarte ciudat, ceea ce îi mai adăuga niște ani la vîrsta adevărată: purta o bluză transparentă, fustă și botine negre și pălărie albă, cu bor mare. N-am aflat niciodată ce era în capul alor ei cînd o îmbrăcau astfel. Fapt este că bătrînul i-a adresat o privire stranie și că eu am simțit atunci, cu o înspăimîntătoare precizie, ca și cum mintea mi-ar fi fost trezită de o explozie mută, că tot ceea ce se petrecea în clipa aceea urma să facă obiectul unei rememorări viitoare; am înțeles dintr-o dată că, ori de cîte ori, mai tîrziu, voi invoca trecutul, va trebui să-mi reamintesc, cu absolută claritate, de privirea tulburătoare a bătrînului.

— Am vrea să știm cum arată imperiul dumneavoastră, am insistat eu.

A renunțat s-o mai fixeze pe Laura și s-a hotărît să răspundă. Folosea sintagme misterioase – care astăzi nu-mi mai par la fel de misterioase și cu care cred că încerca pur și simplu să-și evoce copilăria pierdută. Descriindu-și imperiul, ne-a vorbit despre enorme case de țară, despre cămări întunecoase și subsoluri în care se pătrundea la lumina lumînării, de mansarde peste ale căror grinzi pluteau pînze de păianjen și pe care se desenau păduri și labirinturi, orașe neștiute și ținuturi niciodată explorate.

L-am revăzut după două zile, în fața hotelului Negresco. De data aceasta, el a fost cel care s-a apropiat de noi și, privind-o obsesiv pe Laura, a întrebat-o cu un zîmbet diabolic dacă îi plăceau postúrile anormale. Cum nici unul dintre noi nu părea să priceapă o iotă din toate acestea, am adoptat jocul nostru favorit, care consta în a-ți lăsa privirea să rătăcească elegant pe deasupra lucrurilor. Eram artiști desăvîrșiți ai privirilor vagi, astfel încît totdeauna ne atingeam scopul, care nu era altul decît acela de a deruta. În ziua aceea bătrînul ne-a căzut și el victimă, pentru că n-a reușit să evite capcana. A privit zăpăcit plaja, apoi, încercînd să-și ascundă tulburarea, a spus că, vorbind despre postúri anormale, se referea, de pildă, la mersul în mîini, și ne-a arătat chiar un vilegiaturist hibernal, care jos, pe nisip, tocmai se dedica acestui sport.

Privirile noastre și-au reluat hoinăreala elegantă. În clipa aceea, bătrînul, împins parcă de un resort ciudat, și-a revelat un nemaipomenit apetit pentru conversație. Astfel am aflat că se credea foarte tînăr și în călătorie de studii prin Europa.

Spunea că îşi nota în caiete de muzică ceea ce i se părea a fi mai interesant în ţările pe care le vizita.

Şi ce-l interesa, de fapt? Numai şi numai monarhii. Toate notiţele sale se învîrteau în jurul acestui subiect. De exemplu, în legătură cu şederea sa la Paris nu-şi mai aducea aminte decît că-l văzuse pe fostul împărat al Franţei.

— E un dobitoc bătrîn şi respingător, dar nu i-am spus-o, pentru că n-am vrut să-l supăr, ne-a explicat el, în timp ce-şi flutura victorios caietul de muzică.

La Opera din Berlin văzuse pe scenă un rege şi o distinsă doamnă, care păreau că nu reuşesc să se mai oprească din cîntat.

— Slavă Domnului, ne-a spus el, la sfîrşit, pe ea au pus-o pe rug şi-au ars-o de vie. Mie, principilor şi miniştrilor mei ne-a plăcut enorm această soluţie.

A luat mîna Laurei şi a mîngîiat-o încet, spunîndu-i că are degete de regină.

— În ceea ce mă priveşte, a adăugat, sînt atît de singur, încît uneori am revelaţia distanţei dintre propriul meu suflet şi acest costum de gală.

Mie, care eram în definitiv un copil, ideea mi s-a părut amuzantă şi-am izbucnit într-un nestăpînit hohot de rîs, căruia i s-au alăturat Soledad şi Pedro. Cred că asta l-a făcut să se simtă jenat, căci, brusc, stîrnind oarecare nelinişte printre cei care alcătuiau alaiul, a deschis caietul de muzică la prima pagină şi a început să copieze pe foiţă de ţigară ceea ce se afla scris acolo.

Foiţa, care nu i-a ajuns decît pentru o singură frază, s-a transformat imediat după aceea într-o ţigară pe care a fumat-o cu satisfacţie, în vreme ce

anunța că, înainte să părăsească Nisa, avea de gînd să fumeze întreg caietul de muzică.

În noaptea aceea am visat că bătrînul fuma astfel întregul univers și asta trebuie să fi avut o anumită înrîurire asupra stării mele de spirit, pentru că, reîntîlnindu-l în ziua următoare, mi-a venit ideea să-l întreb dacă nu se simțea obosit după ce transformase lumea întreagă într-un gigantic nor de fum. Mi s-a părut foarte neliniștit din motive care, fără îndoială, n-aveau nimic de-a face cu întrebarea mea.

— Fiecare cu barba lui, mi-a spus el.

— S-a întîmplat ceva, domnule?

— Da. Nu pot să ți-o ascund, prietene. Presimt o întîlnire teribilă. Sînt sigur că cineva mă urmează sau mă precede, și un împărat nu se înșală niciodată.

Din acel moment, și-a deplasat neliniștea spre imaginea nerăbdătoare a Laurei, care se apropia de noi, urmînd linia țărmului mării. În ziua aceea era îmbrăcată complet în alb. Pînă și panglica elastică a pălăriei, strîns înnodată sub bărbie, era albă ca zăpada. După ce s-a apropiat îndeajuns, l-a anunțat pe bătrîn că-și va scoate pălăria.

— Scoate-o, scoate-o, i-a spus el, mîngîindu-și ușor titlul imperial brodat pe guler. Ceea ce ea a și făcut, în timp ce ne explica, cu o extremă delicatețe, că panglica elastică o jenează.

Atunci mi-a trecut prin cap că, asemeni mie, Laura încerca și ea o oarecare compasiune pentru acel biet bătrîn nebun care se credea tînăr și abisinian. Greșeală mai mare nici că se putea, căci nu compasiune era ceea ce încerca ea, ci o stranie atracție.

Laura însăşi mi-a mărturisit toate acestea în ajunul Crăciunului, alături de bradul în care atîrnau darurile pregătite pentru noi. Părinţii noştri se strînseseră în casa închiriată de tatăl meu. Peste numai trei zile urma să ne întoarcem la Barcelona. Laura şi cu mine ne desprinseserăm pe nesimţite de grupul rudelor şi ne aşezaserăm pe covor, într-un colţ, cît mai departe de căminul în care focul ardea sărbătoreşte. Aveam în mînă două marionete improvizate, cărora le împrumutam voce şi viaţă; una dintre ele se dorea a fi un ventriloc, iar cealaltă o păpuşă obraznică ce-şi ocăra stăpînul cu înverşunare. Laura s-a arătat încîntată de jocul pe care tocmai îl inventasem, dar, dintr-o dată, pe cînd părea complet captivată de firul poveştii, o pisică neagră ca o prevestire rea i-a sărit pe genunchi.

A părut surprinsă, a mîngîiat cu prudenţă animalul, şi abia mai tîrziu şi-a dat seama că pisica o zgîriase. Avea sînge pe degetul ridicat în lumină.

— Nu pricep ce-a apucat-o – am spus eu în timp ce îl descoperise pe Pedro în fundul salonului, alături de foc. Lăsa impresia că e gelos pe noi, aşa cum stătea, pe jumătate ascuns de gulerul ridicat al paltonului pe care refuzase să-l dezbrace, scormonind în cărbuni cu un băţ. Laura a aruncat o privire furişă acelei apariţii ciudate, apoi s-a uitat la mine fix, ca şi cum i-ar fi fost teamă de ceva. O clipă m-am gîndit că mă va întreba ce se întîmplă cu prietenul nostru, dar mi-am dat seama că nu el o îngrijora. A închis gura ventrilocului şi a început să-mi vorbească despre bătrîn într-un fel care nu putea decît să mă neliniştească.

— Îl voi iubi mereu, mi-a spus ea, chiar şi atunci cînd va fi mort. Iar cînd într-o bună zi va

muri, îi voi trimite scrisori în mormînt. El mi-a spus că morții nu mor de tot, atîta vreme cît există cineva care le scrie.

Am rămas pe gînduri cu ochii la foc și la sînge, întrebîndu-mă ce fel de dragoste putea să fie aceea. Încă și astăzi, cînd îmi amintesc de oribila întîmplare care a precedat descoperirea trupului neînsuflețit al Laurei, în dimineața rece de Crăciun, îmi pun aceeași întrebare.

Bătrînul a violat-o cu puțin înainte de răsăritul soarelui, după ce Laura se strecurase afară pentru a-l întîlni. A violat-o și, văzînd că-i moartă, i-a smuls limba cu dinții. Apoi, la oarecare distanță de locul crimei, cu luna drept unic martor, bătrînul s-a spînzurat de un copac, în apropierea unei construcții abandonate, unde noi obișnuiam să ne jucăm.

Puțin mai tîrziu a început să ningă asupra Nisei și, pe măsură ce noaptea trecea, bătrînul își schimba înfățișarea. În dimineața Crăciunului, trupul lui se legăna în fața noastră în bătaia vîntului înghețat. Mai întîi nu l-am recunoscut, l-am luat drept un om de zăpadă. Neavînd însă idee de ce i se întîmplase Laurei, Soledad, Pedro și cu mine am fost, pentru cîteva clipe și fără să vrem, răzbunătorii ei. Ne-am jucat de-a aruncatul la țintă, ochind cu bulgări de zăpadă păpușa enormă care se legăna în aer, pînă cînd leșul a început să se usuce la soare. Atunci am văzut cu nemăsurată groază și uimire, cum apăreau, rînd pe rînd, mai întîi numele și titlul înscrise pe guler și, puțin mai tîrziu, chipul congelat al bătrînului, tremurînd aburit ca un stindard batjocoritor deasupra periferiilor vieții.

2

DUPĂ ANI ŞI ANI, alt viol, altă limbă smulsă. Crima s-a repetat întocmai, evenimentul afectîndu-mă direct şi de data asta.

Pe vremea aceea trăiam la Paris şi nu voi uita pînă la sfîrşitul vieţii clipa în care vestea mi-a fost adusă la cunoştinţă. Am crezut că voi muri pe loc de furie şi de groază. Ca să nu încep să urlu ca un nebun, am încercat să mă gîndesc la altceva. Tocmai căzuse asupra oraşului o puternică aversă. Mi-a venit ideea să ies în stradă, simulînd teama ca nu cumva ploaia să fi şters cele trei ferestre luminate ale clădirii de peste drum. Aşa cum am putut verifica, ferestrele erau în continuare la locul lor, ceea ce mi-a redat calmul şi m-a făcut să mă simt reconfortat. M-am liniştit văzînd că toate erau ca mai înainte, căci aveam mare nevoie să fie aşa. Ce uşurare pentru mine să văd că ferestrele Margueritei rămîneau fidele vocaţiei lor de a reflecta trecători purtînd veşminte largi ale căror pliuri ascundeau trupuri abia întrezărite, în trecere prin acel colţ al cartierului Montparnasse, care îmi aduceau ca totdeauna în amintire aerul inconfundabil, protector şi cald al copilăriei pe care o lăsasem în urmă.

Liniştea m-a părăsit cînd am coborît în stradă şi a trebuit să înfrunt iarăşi dramatica realitate. Tot cartierul nu vorbea decît despre întîmplare. Într-o sală de festivităţi în construcţie, la doi paşi de cafeneaua Le Dôme, găsiseră cadavrul fratelui Margueritei. Fusese violat, decapitat, iar limba-i era sfîrtecată cu dinţii şi smulsă.

Se spunea că poliţia nu deţine nici cea mai mică pistă în stare să ducă la asasin. Dar spre

seară, cînd am reuşit să iau legătura cu Marguerite, sora sfîşiată de durere a victimei, am aflat că există un indiciu. Un funcţionar de bancă, un obişnuit al terasei Le Dôme, susţinea că-l văzuse pe băiat mîncînd o îngheţată în compania unui tînăr foarte înalt, şleampăt, extrem de palid, cu păr negru buclat şi cu aer de intelectual.

Mi s-a părut că Marguerite are nevoie de mine şi că nu i-ar fi stricat să lipsească pentru un timp din sînul familiei. Aşadar am căutat-o, am stabilit să ne-ntîlnim la cafeneaua Perec şi o dată ajunşi acolo, am încercat s-o consolez cu fraze banale şi clişee de care mi se făcea ruşine îndată ce le rosteam.

La o masă din apropiere se afla, cu aceeaşi expresie amară pe care i-o cunoşteam din copilărie, Pedro, vechiul meu prieten. Era înconjurat de un alai ciudat de corifei, nişte tineri invariabil trişti şi deprimaţi, care abia de-şi adresau cîte un cuvînt, fiindcă, după cum se zvonea prin cartier, erau adepţii ideii că vorbele semnalează absenţa fiinţei, drept pentru care preferau să se dedice exclusiv îndeletnicirii de a gîndi.

Trecuse destul timp de cînd prietenia care ne legase în copilărie îşi pierduse substanţa, derivînd într-o atitudine de indiferenţă reciprocă. Nici măcar teribila întîmplare de la Nisa nu mai reuşea să ne apropie. Viaţa ne purtase pe drumuri diferite. Pedro moştenise o avere importantă şi se ocupa de pictură. Eu risipisem propria-mi moştenire şi eram angajat ca ventriloc într-un cabaret rău famat din Piaţa Pigalle, trăind destul de strîmtorat de la o leafă la alta. Amîndoi părăsiserăm Barcelona optînd pentru Paris, şi chiar pentru acelaşi cartier al Parisului, dar coincidenţele se opreau aici.

Deşi singurul element lipsă părea să fie imaginea lui Pedro scormonind jarul acelei sălbatice poveşti de Crăciun de amîndoi trăite, în seara respectivă nici măcar similitudinea uimitoare a celor două crime nu mi s-a părut a fi un motiv suficient ca să mă apropii şi să-i vorbesc.

Iată însă că o privire distrată, pe care Marguerite şi cu mine o îndreptaserăm la un moment dat spre masa lui, a fost de-ajuns pentru ca amîndoi să încremenim de uimire. Trăsăturile celui care-mi fusese pe vremuri prieten corespundeau în mod evident descrierii făcute tînărului deşirat şi şleampăt care-l ucisese pe băiat.

Totul ar fi putut să rămînă în limitele unei noi şi nu mai puţin bizare coincidenţe, dacă Marguerite n-ar fi avut ulterior un vis: începea cu o teribilă furtună de zăpadă, din care brusc se desprindea imaginea lui Pedro transformîndu-se într-un lup satanizat de furie şi urmărind cu sălbăticie un copil căruia pînă la urmă îi tăia capul cu o seceră de cristal ce scotea urlete prelungi. La sfîrşit, capul copilului se rostogolea şi se tot rostogolea, devenind un joben roşu care dansa îndrăgostit de razele lunii pline.

În ciuda deznodămîntului liric, Marguerite îşi amintea în primul rînd partea amară a visului, scenele de groază, astfel că a doua zi, la Perec, s-a dedicat în exclusivitate supravegherii lui Pedro, în speranţa că-i va descoperi ascunsă sub haină secera de cristal care urla. Planul nu i-a reuşit, în schimb a observat un alt detaliu interesant. Peste noapte, părul cîrlionţat al lui Pedro dispăruse ca prin farmec, lăsînd la vedere craniul ras, protejat de o pălărie roşie, identică, după cum pretindea cu

convingere Marguerite, cu cea care-i apăruse în vis.

Margueritei i se părea evident faptul că Pedro îşi schimbase înfăţişarea tocmai pentru a îndepărta posibile bănuieli. Mi-am spus că nu era cazul s-o contrazic, avînd în vedere faptul că se afla încă sub puternica impresie a morţii fratelui ei. Dar cînd a început să insiste cu încăpăţînare asupra ideii că ne aflăm la nici patru metri de asasin, m-am simţit obligat să-i spun că mi se părea absurd, că n-auzisem în viaţa mea ceva mai lipsit de sens şi că, de altfel, fără a avea nici cea mai mică probă în acest sens, nu puteam cere ajutorul poliţiei.

— Nu-i bine – i-am spus – să-i aduci cuiva acuzaţii gratuite, numai pentru că într-un vis oarecare apare o pălărie roşie.

Însă Marguerite a continuat să insiste şi să plîngă şi iar să insiste, pînă-ntr-atît încît, încercînd să găsesc o soluţie radicală, m-am oferit să vorbesc cu Pedro şi să-i studiez reacţiile. Deşi, Dumnezeu mi-e martor, nu-mi făcea nici o plăcere, m-am apropiat totuşi cu multă reţinere de acel club exclusivist al abstinenţilor într-ale vorbirii.

În clipa aceea erau atît de incredibil de tăcuţi, încît mi s-a părut că mă fac vinovat de o gravă ingerinţă în lumea gîndurilor lor. Cu toate acestea, am mers pînă la capăt.

— Pedro, aş dori să-ţi vorbesc o clipă.

A ridicat încet capul şi mi-a aruncat o privire care nu-şi ascundea dispreţul, dar nu m-am lăsat intimidat şi, făcîndu-mă că nu observ, i-am spus:

— Nu ţi se pare că asasinatul din sala de spectacole aminteşte de moartea Laurei?

— Să fim serioşi – mi-a răspuns apatic –, nu-mi aduc aminte nici măcar cum te cheamă.

— Dar crima asta..., am protestat eu.

— Crimă, spui. Dar nu e oare o crimă să mi te adresezi cu o asemenea vulgară familiaritate?

Nu mă aşteptam să fiu întîmpinat cu prea mare entuziasm, dar nici nu mă gîndisem că voi fi respins astfel. N-avea nici un motiv s-o facă, şi asta m-a descumpănit. Am pus această agresivitate pe seama caracterului său extrem de timid, care-l împingea la asemenea reacţii. Oricum, după toate aparenţele, nu-i prea eram pe plac şi am hotărît că cel mai prudent lucru era să revin lîngă Marguerite şi să-i spun că Pedro devenise mai ciudat chiar decît putusem bănui şi că n-ar fi rău să cerem ajutorul funcţionarului care susţinea că-l văzuse pe asasin, pentru a căpăta o certitudine.

O oră mai tîrziu, individul acela, ascuns după un copac şi de la o distanţă prudentă, l-a observat minuţios pe suspect, pronunţîndu-se imediat în sensul că tînărul respectiv nu-i semăna absolut deloc celui pe care-l văzuse însoţindu-l pe băiatul cu îngheţata.

— Nu e el. Sînt absolut sigur. În plus, tînărul ăsta e chiar mai palid decît celălalt.

— S-a ras în cap tocmai ca să ne inducă în eroare. E capabil să se fi machiat ca să pară mai palid – a insistat Marguerite, care nu voia să se dea bătută.

Funcţionarul de bancă a clătinat de cîteva ori din cap în semn de dezaprobare şi-apoi s-a retras. Am crezut că acesta era punctul final al întregii poveşti, dar mă-nşelam. Marguerite nu se lăsa convinsă, părînd încă şi mai absorbită de ideile ei. Am încercat să-i explic felul de a fi a lui Pedro în copilărie, delicateţea sentimentelor sale, incapacitatea lui de a chinui sau de a ucide broaştele,

rugăciunile pe care le spunea în pat înainte de a adormi... Inutil. Mi-a declarat ritos că avea de gînd să-l asedieze cu privirea pînă ce-l va conduce, mai tîrziu sau mai devreme, la o stare de tensiune sufocantă, astfel încît, simțindu-se încolțit, să-și piardă controlul și să se dea singur în vileag.

— Nu te mai gîndi, Marguerite, uită totul..., a fost rugămintea pe care am repetat-o cel mai adesea în acele zile în care supravegherea lui Pedro a fost, după toate aparențele, pe cît de constantă și strînsă, pe atît de inutilă, căci el, indiferent și străin de ideea oricărei presiuni, adopta o atitudine cu nimic ieșită din comun, arătîndu-se cufundat în gînduri și oarecum deprimat, foarte zgîrcit la vorbă și mereu înconjurat de la fel de puțin vorbăreții săi discipoli.

Într-o zi, așezîndu-ne înadins în apropierea lor, i-am auzit vorbind despre nenorocirea de a fi tînăr. Aproape că plîngeau. Încercam tocmai să urmărim firul fragil al lentei și pateticei conversații cînd, la un moment dat, cuvintele lui Pedro au făcut-o pe Marguerite să tresară:

— Intrarea în adolescență este un proces foarte dureros, pentru că te obligă să-l ucizi pe copilul care sălășluiește în tine – spuse acesta cu o infinită tristețe și lentoare.

Marguerite m-a privit ca și cum aceste cuvinte ar fi constituit o mărturisire a vinovăției.

— Mi se pare că astăzi nu prea e vînt – a spus unul dintre adepții tăcerii.

După o lungă pauză, un altul a adăugat:

— De fapt, nu există nici cel mai mic semn de vînt.

Marguerite m-a apucat strîns de braț și pentru o clipă am crezut că e pe cale să înnebunească. În

ochii ei, gata să iasă din orbite, am citit convingerea că supravegherea lui Pedro dăduse rezultatele așteptate. În ceea ce mă privește, Pedro mi se părea doar oarecum îngrijorat de ritmul în care se desfășura conversația adepților tăcerii. Această impresie mi-a fost imediat confirmată de iritarea cu care s-a ridicat, după ce aruncase pe masă cîteva monezi.

— Ajunge! Gata, plec. N-am de gînd să-mi termin paharul în tovărășia unor flecari.

După ce-a plecat, am înțeles din rarele și tărăgănatele comentarii ale discipolilor că în ultima săptămînă căzuse pradă unei îngrijorătoare apatii – abia dacă mai mînca –, picta numai purici și ace și că dacă toate astea aveau să dureze, era probabil că în curînd vor dispărea atît el cît și pictura sa microscopică.

Fixația Margueritei era așa de puternică, încît din aceste comentarii deduse că presiunile indirecte exercitate asupra lui Pedro începeau să dea roadele scontate. M-am simțit obligat să-i spun încă o dată că bănuielile ei nu avuseseră niciodată suport real și că mai bine l-ar lăsa în pace pe un biet pictor care nu făcuse altceva decît să-și radă craniul. Din dorința de a-i oferi un moment de respiro după atîta asediu inutil, i-am sugerat, avînd în vedere că ancheta poliției nu înregistra nici un progres, să le propună părinților ei să angajeze un detectiv particular.

— Ca să nu mai trebuiască să dai tîrcoale făcînd-o pe copoiul, i-am spus.

A avut impresia că încerc să-mi bat joc de ea și de bietul ei frate mort. Mai întîi s-a înfuriat, apoi a plîns. M-a învinuit că sînt lipsit de inimă. I-am spus că nu doream decît să renunțe la

bănuielile ei grotești în privința lui Pedro și să înțeleagă că era destul de pedepsit că nu mai putea picta decît purici și ace și, pe deasupra, mai și slăbise într-un hal fără de hal.

— Nu vezi că nefericitul ăsta nu e-n stare de nimic, cu atît mai puțin de o crimă? i-am zis eu.

— Dacă într-adevăr crezi asta, să nu mai vorbim. E clar? Nu mai avem ce să ne spunem.

Cuvintele ei au atras atenția celor din confreria tăcerii, care, cufundați de la plecarea lui Pedro într-o riguroasă muțenie și auzind că Marguerite îmi interzicea să vorbesc, s-au înviorat pe loc, ca și cum ar fi desoperit în ea un nou prozelit.

— Atunci, să nu mai vorbim – am repetat ca un ecou, privindu-i pe tovarășii într-ale tăcerii.

Marguerite s-a înfuriat iar și, pierzîndu-și controlul, m-a acuzat că unelteam să cîștig prietenia complicilor asasinului.

Ca s-o calmez, i-am spus că aveam un plan genial, care urma să atragă într-o cursă subconștientul lui Pedro și să-l facă să se autodenunțe. S-a uitat la mine cu foarte mult interes. În clipa aceea n-aveam de fapt nici un plan, dar în mai puțin de două secunde am inventat într-adevăr unul, care a stîrnit entuziasmul Margueritei.

Era vorba ca Marie, o prietenă comună, pe care Pedro n-o văzuse niciodată, să-i cîștige acestuia încrederea și într-o zi, pe neașteptate, să-l conducă pînă la sala de spectacole în construcție, adică exact la locul crimei.

— Dacă Pedro este asasinul – am spus –, e greu de crezut că se va comporta normal într-un asemenea loc. Nu va putea să îndure încercarea și cu siguranță se va da în vileag.

Ţoc, ţoc! Marguerite m-a sărutat pe amîndoi obrajii, mi-a mulţumit pentru ajutor, adăugînd că va vorbi imediat cu Marie, apoi m-a asigurat că ideea mea era genială şi că-mi va fi recunoscătoare toată viaţa. Cu aceste cuvinte dispăru din raza mea vizuală cu o viteză care şi astăzi, cînd mi-o amintesc, îmi produce ameţeală.

M-am îndreptat spre cabaretul din Pigalle, fără să ştiu că aici mă aştepta o surpriză care avea să-mi zdruncine moralul şi să mă îngrijoreze aşa cum puţine lucruri reuşiseră s-o facă pînă atunci.

Eram la numărul final din programul meu, constînd din a da viaţă unei păpuşi cu numele brodat pe guler şi care se credea împăratul Abisiniei. Brusc, am avut senzaţia că cineva din ultimul rînd mă observa cu un interes special, în timp ce sorbea încetişor dintr-un pahar de whisky. Era Pedro. Nu-l distingeam prea bine, în afară de asta era cît se poate de curios ca Pedro să se afle acolo. Totuşi, mi s-a părut că el este.

Yazalde, marioneta mea preferată, se obişnuise cu ideea că nu va smulge niciodată publicului nici măcar un zîmbet. Nu era decît un biet nebun trist, obosit şi înduioşător. Cu toate acestea, în seara aceea, spectatorul din ultimul rînd rîdea uneori, într-un fel extrem de serios şi agresiv.

Neliniştea provocată de acest incident avea să crească, deoarece în cursul ultimelor spectacole începusem să identific o prezenţă nouă, insidioasă, luînd forma unei ameninţări directe la adresa profesiunii mele: vocile marionetelor pe care le mînuiam semănau prea mult cu propria mea voce, astfel încît se putea spune că, în cazul meu, din cauza acestui inamic perfid, faptul de a avea o voce a mea, de la natură, nu constituia ceea ce s-ar

numi o calitate, ci mai degrabă un grav inconvenient şi un motiv de nelinişte.

Aveam un duşman care părea greu de îngenuncheat. Ca totdeauna, mi-am terminat numărul gîndindu-mă la necesitatea de a rezolva cît se poate de urgent această problemă. Căzuse cortina, se aprindeau luminile în sală şi în vreme ce încasam cu eroism răceala cu care publicul obişnuia să mă răsplătească, am observat că Pedro sau cel pe care-l luasem drept Pedro dispăruse fără urmă.

A doua zi, la întîlnirea cu Marguerite, n-am vrut să mai complic lucrurile, aşa că nu i-am spus nimic despre spectatorul cu pricina. Pe de altă parte, nu puteam să fiu sigur că era într-adevăr Pedro sau doar un simplu efect al autosugestiei. Poate că nu făcusem decît să mă las condus de pornirea cinică de a folosi păpuşa, fantasma sinistră a copilăriei mele, ceea ce-mi crease impresia că-l văd pe Pedro aşezat în ultimul rînd, adresîndu-mi un reproş mut pentru lipsa de scrupule de a-l fi înviat pe Martin Yazalde, împăratul Abisiniei.

Oricare ar fi fost situaţia, am hotărît că era mai prudent să nu-i spun Margueritei nimic din toate astea. În ziua aceea părea plină de speranţe în privinţa cursului pe care-l luaseră cercetările. Deşi îmi împărtăşea în oarecare măsură scepticismul legat de ceea ce consideram a fi o bănuială nefondată, Marie se arătase dispusă să colaboreze.

Fără să piardă prea multă vreme, l-a abordat pe amicul meu în plină stradă, pe cînd acesta, marcat de obişnuita tristeţe, se întorcea acasă. Deşi ştia că nu fumează, i-a cerut o ţigară. Astfel s-a făcut primul pas în direcţia unui început de priete-

nie, în măsura în care, cunoscîndu-l pe Pedro, acest lucru ar fi fost posibil. Marie era o expertă în arta îmbrobodirii și în numai cîteva zile a reușit să învingă rezistența și neîncrederea acestuia față de cuvinte și să-l facă să accepte, cu oarecare reținere, dialogul. Își dădeau întîlnire în cafenele de cartier și curînd s-a lămurit faptul că tristețea fără leac a bietului pictor de purici și ace se datora unei drame intime, de care eu aveam deja cunoștință: era durerea de a fi comis ceea ce el numea cea mai mare eroare cu putință, anume abandonarea copilăriei în favoarea tinereții.

— Cu siguranță, nu el e asasinul – ne-a spus Marie în ziua cînd a considerat că a venit vremea să-și dea verdictul –, nu-i decît un om trist, un tip mai degrabă lamentabil, care nici măcar nu știe să profite de banii pe care-i are. Pe scurt, un suflet chinuit și persoana cea mai plicticoasă pe care-am cunoscut-o vreodată. Se topește încet, precum o lumînare. N-ar fi de mirare ca în curînd să abandoneze pictura și chiar propria viață, pentru că îi lipsește forța de a trăi, cu atît mai mult aceea de a comite o crimă. E în puterea unui demon interior care îl roade fără încetare, ceva care s-ar putea numi *mal de la jeunesse*. Și-i foarte slăbit.

— Ai spus că e un suflet chinuit și că se topește ca o lumînare? întrebă Marguerite gînditoare.

— Chiar așa, dar de ce mă-ntrebi?

Marguerite nu-i răspunse și rămase cufundată în gînduri. Marie îmi aruncă o privire și ridică din umeri, apoi începu să desfășoare o bogată argumentație în favoarea convingerii ei de neclintit cum că o persoană atît de lipsită de curaj este incapabilă să comită o crimă. Din punctul ei de vedere, stîngăcia și absența oricărui spirit practic

erau notele dominante ale caracterului nefericit al persoanei în chestiune.

Aşa se face că se complăcea în rememorarea obsesivă a plimbărilor din copilărie în compania mamei şi mai ales a modului în care aceasta din urmă obişnuia să facă din amănunte nesemnificative de conduită zilnică adevărate teste de aptitudini pentru viaţa practică a viitorului pictor, scoţînd în evidenţă astfel latura apatică şi visătoare a micului Pedro.

— Plimbările astea se află la originea faptului că azi pare mai neajutorat şi mai stîngaci decît e cu adevărat, încheie Marie.

Marguerite, care însă continua să se încăpăţîneze în ideea că Pedro este asasinul, spuse că tocmai persoanele lipsite de inteligenţă practică ajungeau uneori în situaţia periculoasă de a se crede sau de a se dori mai eficiente şi mai ingenioase decît sînt de fapt.

În concepţia ei, mobilul crimei putea să se regăsească în încercarea de a-şi demonstra sie însuşi că este eficient şi ingenios, deci perfect capabil să pună în practică orice tip de activitate, inclusiv crima.

În faţa acestor dovezi de încăpăţînare, Marie păru să se simtă stînjenită şi sfîrşi prin a da uşoare semne de enervare. Insistă asupra faptului că se plictisea teribil în compania lui Pedro şi că nu era dispusă să-şi mai irosească vremea contemplînd puricii şi acele pe care le picta tînărul acela lipsit de orice interes. Începînd din clipa aceea, n-aveam decît să ne descurcăm singuri dacă eram aşa de convinşi că Pedro este într-adevăr capabil de o faptă precum decapitarea unui copil.

— N-am de gînd să mă mai întîlnesc cu el, spuse categoric Marie.

Marguerite o rugă, o imploră să-şi mai amîne hotărîrea măcar cu cîteva ore şi să ne ajute să clarificăm povestea o dată pentru totdeauna, acceptînd să-l conducă la locul crimei unde să-i observe pe îndelete reacţia.

Nu ştiu dacă în clipa aceea Marie n-a minţit în mod deliberat, spunînd:

— Tocmai am fost cu el la locul crimei. Ştiţi ce-a făcut? Nici măcar n-a clipit. N-am văzut om mai liniştit. Mi-a spus doar că sălile de spectacol îl deprimă, asta a fost tot. Eu zic că habar n-avea că acolo s-a comis o crimă.

Marguerite rămase pe gînduri şi pentru o clipă am crezut că începe să se îndoiască.

Apoi spuse brusc:

— Ştiţi de ce era atît de liniştit?

— Ţi-am spus doar, interveni Marie. Habar n-avea unde se află, habar n-are de moartea fratelui tău şi-n general de absolut nimic. Amărîtul ăsta pluteşte într-un întuneric total. Şi e îngrozitor de slab.

— Faci o mare greşeală, îi spuse Marguerite, tocmai tu care te crezi atît de abilă. Nu vezi? Nu-ţi dai seama că a rămas imperturbabil tocmai datorită faptului că toţi asasinii revin o dată şi o dată la locul crimei şi că Pedro nu poate să fie excepţia de la regulă, cu singura diferenţă că, de la comiterea asasinatului, el o face în fiecare clipă? Cu gîndul se-ntoarce mereu acolo, mereu. Oriunde s-ar duce, la Perec, pe stradă sau în atelier, el e de fapt tot acolo, la locul crimei. Nu-l părăseşte niciodată, e casa lui, o casă pentru totdeauna. Aşadar, cum ar

putea să i se mai pară neobişnuit faptul de a se găsi cu adevărat acolo?

După primele momente de uimire mută, am întrebat-o pe Marguerite dacă ceea ce spusese Pedro constituie o dovadă de care poliţia putea să facă uz.

— Asta e dovada pe care o căutam, mi-a răspuns, dar nu mă gîndesc să-l denunţ. N-are decît să-şi continue viaţa pe locul crimei, în casa aceea, a lui pentru totdeauna. Suferă destul din cauza asta, se vede cît de colo, şi aşa se explică şi faptul că-i atît de slab şi că viaţa se stinge în el încet, ca flacăra unei lumînări. Dacă l-aş denunţa, m-aş priva de plăcerea de a vedea cum, pe zi ce trece, pierde tot mai mult din greutate şi cum se transformă într-un purice mizerabil, străpuns de acul cel mai necruţător.

3

CU PREŢUL UNOR SFORŢĂRI eroice, părinţii Margueritei au reuşit s-o convingă că ar fi mai bine pentru toţi dac-ar face o lungă călătorie în Irlanda. Eu am rămas singur la Paris, încercînd, trebuie s-o recunosc, un sentiment de uşurare la gîndul că voi avea mai mult timp pentru mine şi pentru rezolvarea unei probleme cît se poate de urgente: eşecul îngrijorător, repetat, al artei mele de ventriloc.

În fiecare dimineaţă primeam cîte o scrisoare de la Marguerite. După-amiezile, conform unui ritual care a sucombat rapid în monotonie, îi răspundeam în patru rînduri inepte, care evitau constant orice referire la stînjenitoarea problemă a

evoluției fizice a lui Pedro, despre care ea îmi cerea cu obstinație amănunte. Noaptea, după programul de cabaret, repetam voci noi, diferite de a mea, însă fără nici un rezultat. În ciuda tuturor eforturilor, adevărul e că în duelul ciudat cu propria mea voce progresele erau minime, ca să nu spun inexistente.

Treceam deseori pe la Perec, mă așezam la o masă liberă și mă dedicam unui joc pe care tocmai îl inventasem și care consta în a căuta, printre trecători, pe posesorii unor asemănări fizice cu diverse celebrități din istoria Franței.

Îmi aduc aminte cu claritate un asfințit cînd am văzut, mai întîi, un Delacroix furios, probabil un algerian. Apoi a trecut un Maupassant fără mustață și un Voltaire aducînd cu un țap. În continuare, o femeie cu o pălărie semănînd a mușuroi de furnici și o figură care-l amintea pe Ludovic al XIV-lea. În sfîrșit, o reușită imitație de Sartre, urmată de Sartre însuși.

Imitația înainta cu asemenea impetuozitate, încît, după ce îi obligase pe mai mulți trecători să se dea la o parte pentru a-i face loc, abia fu în stare să-l evite pe Pedro, care tocmai intrase la Perec și se pregătea să se așeze la masa celor din confreria tăcerii.

Apariția lui Pedro în raza mea vizuală puse instantaneu capăt jocului, poate și din cauză că el nu părea să semene cu nimeni. Dacă însă îmi amintesc cu atîta claritate seara respectivă, faptul se datorează nu în primul rînd amănuntelor de mai sus, ci mai ales apariției subite a unui steag roșu, urmat de o mulțime tăcută. Pînă și eu am rămas fără replică. Nu știam încă despre ce e vorba, dar, așa cum aveam să aflu mai tîrziu, aceea era una

dintre primele încăierări ale aşa-numitei primăveri franceze din 1968.

În primele zile am luat parte activ la ciocnirile de stradă şi, cu toate că nu eram student, am acţionat ca şi cum aş fi fost. Îmi făcea plăcere să arunc bucăţi din pavaj în capul poliţiştilor şi să-mi pun la bătaie pe baricade, fără vreun succes de altfel, talentele de ventriloc. Una peste alta, au fost zile fericite, care urmau să fie brusc întrerupte de un straniu val de ghinioane.

Într-una din nopţi, pe cînd poliţia ne fugărea pe bulevardele în flăcări, am văzut apărînd inexplicabil, de după un colţ, figura fantasmală a lui Pedro care, văzîndu-mă la rîndul său, s-a repezit înainte, mi-a tăiat calea şi s-a ciocnit de mine violent, în plină viteză. Am căzut pe burtă, ceea ce într-o clipă m-a adus în starea de ţintă ideală a bastoanelor de cauciuc mînuite de urmăritorii mei.

Ajuns la spital, n-a fost zi în care să nu-mi pun întrebarea ce putea oare să caute Pedro, noaptea, nemişcat, în umbra acelui zid, ca şi cum ar fi aşteptat momentul prielnic pentru a mă trînti la pămînt. Pedro era apolitic şi foarte fricos, ideea că s-ar fi putut alătura demonstranţilor nu era verosimilă.

Ca să nu mă mai gîndesc doar la asta, am reluat jocul pe care-l inventasem cu cîteva zile în urmă. În fiecare medic sau infirmieră încercam să văd doar apariţii ale trecutului. În legătură cu şederea mea în spital am păstrat amintirea unei senzaţii stranii, care revenea constant în primele ore ale după-amiezii: aveam impresia că, în ciuda tăcerii şi somnolenţei din jur, cineva mă pîndea dintr-un colţ anume, întinzîndu-şi plasa, ca un

păianjen, ca să mă prindă în capcană la cel mai mic prilej.

Cînd, în sfîrşit, mi s-a dat voie să părăsesc spitalul, primăvara franceză se terminase şi nu mi-a rămas decît să blestem zilele petrecute în izolare şi mai ales scurta şi ciudata întîlnire cu Pedro, care m-a împiedicat să profit de acea ocazie unică de a experimenta senzaţia complexă de sărbătoare, de revoltă şi de scandal.

Mi-am luat rămas-bun de la medic, de la infirmiere şi de la un poliţist al cărui rol adevărat era probabil acela de spion. M-am îndreptat spre casă. În cutia de scrisori am găsit un plic prin care patronul cabaretului îmi aducea la cunoştinţă că se hotărîse să renunţe la serviciile mele. Mi-am amintit că o nenorocire nu vine niciodată singură. Am plecat spre Place Pigalle pentru a insista să fiu reprimit, dar era evident că norocul îmi întorsese spatele. Ajuns în cabină cu gîndul să-mi strîng obiectele personale, am dat peste păpuşa Yazalde aflată afară din cutia ei de culoarea smaraldului, şi trîntită pe burtă. Avea nasul turtit, urmare a unei probabile căderi violente de la înălţime.

Toate acestea nu m-au neliniştit însă în măsura în care avea s-o facă, o oră mai tîrziu, o altă întîmplare. Pe covoraşul din faţa uşii am găsit un pachet roşcat conţinînd fragmente de unghii şi smocuri de păr. Misiva aceea anonimă şi malefică avea să-mi atragă alte nenorociri.

Cîteva minute mai tîrziu, pe cînd coboram să-mi cumpăr ţigări, mă rostogoleam inexorabil pe scara imobilului. Cineva plasase o coajă de banană în locul ideal pentru a face să-mi rup spinarea în cădere.

Am ajuns din nou la spital. În seara în care urma să plec acasă, complet recuperat, am alunecat în baia proaspăt curățată de o mînă misterioasă, suferind un accident cu urmări grave care m-a țintuit pe patul de spital încă două luni.

Ca și cum n-ar fi fost destul, corespondența cu Marguerite, singura bucurie care-mi mai rămăsese, a încetat brusc după o ultimă scrisoare prin care mă anunța că urma să se căsătorească peste puțin cu un bucătar din Dublin.

Eram atît de zdruncinat de evenimente, încît vestea m-a rănit profund și am hotărît să nu-i mai răspund la nici o scrisoare. I-am trimis o carte poștală conținînd un rămas-bun irevocabil, urmat de un text laconic: „Aș putea să jur că există cineva care se complace în a manevra firele fragile ale destinului meu, cu intenția clară de a mă atrage în situații critice".

În ziua cînd, în sfîrșit, am părăsit spitalul, am ieșit în stradă pășind cu prudență exagerată, îngrozit la gîndul unui nou accident, al unei noi șicane a hazardului. Trecînd prin fața barului Perec, am hotărît, dacă Pedro ar fi fost acolo, să-i cer o explicație în legătură cu ciocnirea aceea care fusese începutul unei lungi perioade negre din viața mea.

Dar la Perec nu rămăsese nici urmă din cercul adepților tăcerii. Schimbaseră locul de întîlnire. Acum puteau fi găsiți o sută de metri mai încolo, în cafeneaua Orléans. Aici i-am văzut pe toți, mai puțin pe cel care mă interesa. M-am apropiat cu impertinență și i-am întrebat de Pedro. Ei au continuat să tacă adînciți în gînduri, cu excepția celui mai limbut, care îmi dădu de înțeles că dorește să-mi vorbească între patru ochi.

Ne-am retras într-un colț. Avînd în vedere că eu și Pedro fuseserăm prieteni, mi-a spus el, înțelegea foarte bine că mă preocupa situația cît se poate de ciudată în care se complăcea acesta.

— Cred, a continuat el, că meritați să primiți o lămurire în privința necazurilor lui Pedro. Îmi păreți îngrijorat de starea vechiului dumneavoastră prieten, și această atitudine nobilă trebuie recompensată. Eu sînt singurul în măsură să o facă, după cum vedeți tovarășii mei nu vor să-și întrerupă firul gîndurilor. Eu sînt altfel, eu pot să pierd cîteva minute cu dumneavoastră.

I-am mulțumit, și el a continuat.

— Pedro a trecut printr-o perioadă foarte grea și acum ar dori să se refacă undeva, într-o țară îndepărtată. În clipa asta e la el, își face bagajele, chiar mîine va pleca în căutarea ținuturilor cu climă blîndă din Sud. Mi-a spus că se simte urmărit de un necunoscut căruia îi răspunde prin contraatacuri subtile, care ar putea să aibă efecte dăunătoare asupra adversarului său. După cum vedeți, e un caz vecin cu nebunia, un caz alarmant.

I-am propus să intrăm și să bem un pahar lîngă bar, ceea ce am și făcut. Cîteva momente am încetat să mai fiu atent la ce-mi spunea tăcutul cel vorbăreț și gîndul mi-a zburat spre un Pedro transformat de brize marine și de latitudini pierdute.

— Nu demult, l-am auzit spunînd pe tăcutul cel mai vorbăreț, Pedro mi-a vorbit despre copilărie. La naștere, partea din spate a capului său avea dimensiuni atît de neobișnuite și era atît de țuguiată, că moașa l-a crezut un monstru. Presupun că asta i-a marcat existența. Nu știu exact ce efect va avea, dar cred că această călătorie îi va prii și-l va ajuta să depășească starea de spirit în care se

află, ceea ce, din cîte se vede, nu-i va fi cu putință pînă ce nu va abandona acest oraș.

— Într-adevăr – am spus –, e o stare de spirit cît se poate de curioasă. Vezi, cel care s-a născut cu partea dinapoi a capului țuguiată sînt de fapt eu.

— Ah, zise tăcutul cel mai limbut.

Am dat pe gît paharele cu bere și ne-am despărțit, conștienți de faptul că nu prea mai aveam ce să ne spunem. Am pornit spre casă, încercînd să-mi pun puțină ordine în gînduri, rumegînd cele auzite. În cutia de scrisori mă aștepta un alt pachet din hîrtie roșcată. N-am vrut să văd ce conține și m-am descotorosit de el imediat. N-am reușit totuși să scap de neliniște, de crescînda senzație de panică pe care mi-o provoca gîndul unor nenorociri viitoare.

Întins pe pat, chinuit de temerile cele mai fantasmagorice (mi-era teamă, de exemplu, că tavanul ar putea să cadă peste mine, sau că nebunul de Pedro ar putea să sune la ușă), am rămas așa mult timp, fără să îndrăznesc măcar să schițez o mișcare. La un moment dat am hotărît că cel mai bun lucru pe care puteam să-l fac era să sfidez pe față ghinionul, să intru într-o cafenea plină de lume, să găsesc pe cineva în stare să mă ajute să-mi uit spaima de nenorocirile care mă pîndesc.

Ajuns în Montmartre, am intrat în cafeneaua cea mai aglomerată din piața Clichy. În loc de ghinioane, am avut parte de cîteva situații norocoase. Eram înconjurat de indivizi plictisiți, în majoritate turiști, cînd, dintr-o dată am simțit un val de aer venind din stradă: cineva lăsase ușa deschisă. Am întors capul iritat și în aceeași clipă, tînăra care tocmai intrase a trecut pe lîngă mine și s-a așezat pe scaunul din fața mea. Era tot o

turistă. Avea un aparat de fotografiat și s-a apucat imediat să scrie cărți poștale. Mi s-a părut frumoasă, dar în același timp, vulgară. Purta un turban foarte țipător dintr-o mătase în dungi. Fără să mă privească, a chemat chelnerul și-a cerut un *pastís*[1].

Chiar atunci a mai pătruns în bar o pereche de bătrînei. El avea o vioară. Bătrîna a întrebat dacă li se permite să cînte și, de la tejghea, patronul a dat aprobator din cap. În încăpere se revărsară acordurile din *La vie en rose*, o melodie care mie-mi purta întotdeauna noroc și-mi ridica moralul.

Mi-am terminat vinul și-am spus cu voce tare:

— Cîntecul ăsta pică foarte bine.

Simțeam că astfel îndepărtez amenințarea unei noi nenorociri.

— Pe mine mă-ntristează – spuse tînăra.

— Cum așa? – m-am bîlbîit surprins.

— De cînd am venit la Paris, totul mă întristează.

— Sînt lucruri foarte interesante de văzut aici – am replicat. Ai fost, de pildă, în Montparnasse?

— Încă nu, n-am avut timp.

— Sînt sigur că ți-ar plăcea. E cartierul meu, îl cunosc foarte bine. Dacă vrei, pot să-ți fiu ghid. Ai să vezi cum într-o clipă vei scăpa de tristețe.

Deveni dintr-o dată patetică și spuse:

— Ah, imposibil, din copilărie sînt locuită de voința fermă de a fi tristă. Nimeni și nimic nu mă va putea smulge din melancolia mea voluntară.

Mi-a spus mai departe că aplecarea ei spre tristețe se accentuase după ce sosise la Paris. Am

---

[1] *Pastís* – băutură preparată prin macerarea în alcool a semințelor plantei cu același nume (Artémisia campestris), plantă cu virtuți halucinogene (n.t.).

vorbit despre oraş, despre cerul lui de un gri de cenuşă, despre poduri şi poeţii lui. După o jumătate de oră ea mi-a spus:

— Ce-ar fi să mergem să vedem cum e faimosul tău Montparnasse?

Drumul în metrou a mai adăugat cîteva amănunte la ceea ce aflasem deja despre ea, dar aveam senzaţia că dorea să mă impresioneze, construindu-şi o personalitate falsă. Se numea Jeanne d'Horizon (un nume pe cît de frumos, pe atît de neverosimil) şi era contesă. În urmă cu un an îşi pierduse toată familia, părinţi şi fraţi, într-un accident petrecut într-o insulă din Caraibe, ţara ei de origine. De atunci nu încetase să călătorească, fugind de ţinuturile acelea seducătoare şi calde. Singura ei ţintă era să viziteze, fără excepţie, toate ospiciile din oricare oraş spre care ar fi purtat-o întîmplarea. Credea că acesta era singurul lucru care ar fi putut s-o facă să uite din cînd în cînd de tragedia care-i marcase existenţa.

— Nu cumva pentru tine tristeţea e o formă a plăcerii?

— Sînt un univers interior de tristeţi organizate – îmi spuse.

Fraza mi s-a părut lipsită de spontaneitate, ca o lecţie învăţată pe dinafară. Tocmai voiam să i-o spun, cînd, ieşind din staţia de metrou, am dat peste un grup de acrobaţi pe picioroange, purtînd dominouri şi costume de paiaţă. Dansau în jurul unui imens chimono de mătase, pe care un afiş îl prezenta ca provenind din Buhara.

— E frumos cartierul tău – mi-a spus.

Arătîndu-i casa în care locuiam, i-am sugerat că, de la fereastra camerei mele, totul putea fi încă şi mai frumos. Am vrut să-i surprind privirea, dar

nici nu s-a uitat la mine, nici nu mi-a răspuns. Mi s-a părut că mă arătasem prea nerăbdător şi m-am grăbit să adaug că, oricum, vizita la mine puteam s-o lăsăm pe altădată.

Cînd am intrat în Perec, la acea oră tîrzie din noapte plin de clienţi şi de fum, nu mă gîndeam decît cum s-o fac să rămînă la mine peste noapte. De fapt, era singurul lucru care mă interesa. Am cerut o sticlă de vin şi-am rugat-o pe Jeanne să-mi povestească despre ospiciile pe care le vizitase în călătoria ei disperată prin lume.

Mi-a spus cum în cel din Veneţia întîlnise un bătrîn cu barbă căruntă care era convins că decăderea sa fizică nu avea drept cauză faptul că ar fi fost bătrîn, ci pe acela că era Palatul Dogilor.

M-am prefăcut foarte interesat şi atent la fiecare amănunt al conversaţiei. Iar cînd ea a epuizat subiectele, am început să vorbesc eu, despre meseria de ventriloc, despre arta de a-ţi modifica vocea şi a îmbrobodi publicul.

Am încercat o mică demonstraţie constînd în a face ca, prin intermediul meu, chelnerul aflat la tejgheaua barului să fredoneze un cîntec. Nu mi-a reuşit, am fost penibil. O dată în plus, propria mea voce îmi era cel mai mare duşman. În încercarea extremă de a salva aparenţele, mi-am propus s-o înduioşez povestindu-i vieţile cîtorva ventriloci rataţi.

— N-ar fi rea meseria asta – gîndi ea cu voce tare, dar mi se pare o îndeletnicire care în ultima vreme pierde teren. E ceva, cum să-ţi spun, ceva cam desuet.

Pentru a-i dovedi contrariul, am încercat să-i imit vocea afectată, dar încă o dată am dat greş. Tot ce-am putut să scot a fost o serie de cîrîieli

care făceau să ți se ridice părul măciucă. Colac peste pupăză, efortul avu drept efect instantaneu o ușoară răgușeală. În schimb vocea mea încetase să mai fie cea de dinainte.

— Să fii contesă e tot o chestie desuetă, i-am spus, și vocea mi-a sunat așa cum visasem întotdeauna să sune într-o bună zi vocea marionetei Yazalde.

Nu m-a auzit. Privea absorbită cum chelnerii așezau pe mese scaunele întoarse și cum conversațiile, în așteptarea orei iminente a închiderii, deveneau aspre și din ce în ce mai înfierbîntate.

— Sînt ca niște copii, am spus eu cu o voce ușor zdrențuită și zgîrîiată.

— Eu am ucis un copil. Pentru a păși pragul tinereții a trebuit s-o asasinez pe copila care sălășluia în mine. A fost teribil de dureros, crede-mă.

Cuvintele ei au răsunat ca un ecou metalic și surd al vocii lui Pedro. Încă nu-mi revenisem din această surpriză, cînd m-am trezit cu alta. Punînd pe masă paharul gol, mi-a spus cu un accent voit seducător:

— Ce-ar fi să-mi arăți ce spuneai că se vede de la fereastra ta?

A treia, de data asta dezagreabilă, surpriză aveam s-o primesc la intrarea în casă. În cutia de scrisori cineva așezase cu grijă un pachet înfășurat în hîrtie roșcată. Enervat la culme, l-am deschis, așteptîndu-mă să găsesc aceleași smocuri de păr și fragmente de unghii. De data asta însă pachetul conținea o limbă pe jumătate putrezită. O bucată de hîrtie în care era înfipt un ac aducea următoarea lămurire: „Asta e o limbă de pisică". Am făcut în așa fel încît Jeanne d'Horizon să nu vadă nimic și, fără să-mi pierd calmul, am aruncat pachetul în

stradă. M-a întrebat dacă întotdeauna procedam astfel la primirea corespondenței.

— Nu suport să primesc daruri de la admiratori, am spus.

O altă surpriză, a patra, nu avea să se lase prea mult așteptată. După ce-am intrat în casă, mi-a interzis categoric s-o iau în brațe, să încerc s-o sărut, mai pe scurt, să mă apropii în vreun fel de ea. S-a răsucit brusc și a protestat cu o forță neobișnuită:

— Nu mă așteptam din partea ta. Drept să-ți spun, m-ai dezamăgit.

Am îngăimat cu greu o scuză. S-a îndreptat spre fereastră, dar n-a privit afară, ci s-a uitat la mine, de-a dreptul furioasă, și a zis:

— De fapt, ești de o naivitate desăvîrșită. De multe ori lucrurile nu sînt deloc ceea ce par a fi. De exemplu, nici măcar nu-ți trece prin cap că un amic oarecare ar putea să-mi facă o ofertă, o ofertă foarte tentantă, pentru a manevra în așa fel totul încît și eu și el să ne distrăm un pic pe socoteala ta.

— Pe cine ar putea interesa o asemenea manevră? am întrebat ușor mirat.

Nu mi-a răspuns și am considerat că vocea mea, evident răgușită, devenise neinteligibilă. Dar, imediat, ea avea să-mi demonstreze că înțelesese perfect. S-a întors brusc spre mine și mi-a spus:

— Deci vrei să știi cine ar avea interes să-ți facă șicane, așa-i? Foarte simplu. Să zicem că-i vorba de cineva care ar fi încîntat ca eu să te fac să crezi că sînt o femeie ușoară, iar după aceea să-ți rîdă copios în nas.

Mi-am spus că toate astea nu erau decît un pretext ca să nu facem dragoste. Dar pe de altă

parte, putea fi exact invers. Poate cu acele cuvinte nu voia decît să întîrzie momentul voluptății, pentru a mă face s-o doresc și mai mult. Așa că am reluat asediul cu și mai mare elan, dar ea m-a împins cu brutalitate și mi-a pecetluit obrajii cu două palme trufașe. Ca să rămîn în picioare, a fost nevoie să mă agăț de o draperie care mi s-a prăbușit în cap.

Buimăcit de-a binelea, m-am ridicat și-am întrebat-o ce fel de muzică preferă. Mi-a spus că absolut nici una. Neștiind ce să mai fac, m-am uitat pe fereastră și-n clipa aceea mi s-a părut că zăresc un tînăr foarte înalt, cu păr negru și ondulat. Sprijinit de un felinar de pe strada Diderot, părea că ne spionează. M-am uitat mai bine. Ceva din rigiditatea trupului, din poziția șovăielnică a picioarelor pe asfalt îmi spunea că nu putea fi vorba decît de Pedro însuși. Totuși nu-mi era ușor să mă asigur că era el cu adevărat, căci umbrele nopții și depărtarea mă împiedicau să văd clar, dar am constatat că sosise momentul să mă înfurii. Am stat o clipă la îndoială asupra modului în care era mai bine să procedez și într-un tîrziu am spus:

— Aș putea să știu de ce-ai mai urcat dacă nu vrei nici să asculți muzică, nici să fim împreună, și nici măcar nu catadicsești să te uiți pe fereastră?

Și-a aprins tacticos o țigară, a zîmbit și, aranjîndu-și turbanul, mi-a replicat:

— Ești de-a dreptul incorigibil. Ți-am mai spus, ventrilocule, am urcat la tine doar ca să văd cum rămîi cu buzele umflate.

În clipa aceea vocea ei avea inflexiuni vulgare, foarte diferite de registrul distins al unei contese caraibiene. M-am uitat din nou pe fereastră. Iscoada se topise în noapte.

— Ia să vedem, am spus. Îl cunoşti pe Pedro?

Şi-a stins ţigara şi mi-a spus cu evidentă batjocură, arcuindu-şi gîtul:

— Ai nişte urechi oribile.

— Îl cunoşti pe Pedro? – am insistat.

— Pene pe pepene, veni răspunsul, care-mi sună ca o insultă.

— Ajunge, am strigat. O să te violez. Sînt expert în violuri. Expert, pricepi?

Nu s-a speriat deloc. Şi-a aprins încă o ţigară, mi-a suflat fumul în nas şi mi-a spus sfidător să am grijă să nu mă violeze ea pe mine, încă şi mai mult decît o făcuse deja. Siguranţa şi cinismul ei m-au dezarmat definitiv. Am condus-o pînă la staţia de taxiuri şi, în ultima clipă, m-am lăsat pradă slăbiciunii de a o întreba dacă aveam să ne mai vedem vreodată.

— Am serioase îndoieli, mi-a replicat. Uitasem să-ţi spun mai devreme că mîine plec la Marsilia unde, mai mult ca sigur, există un ospiciu de foarte mare interes. Aici ţi-ar sta ţie de minune. Ciao! Şi somn uşor.

În timp ce taxiul demara, am văzut luminile unei maşini care rula încet spre mine accelerînd apoi dintr-o dată, cu intenţia clară de a mă lovi, lucru pe care l-am evitat printr-o săritură instinctivă. Ceea ce n-am putut evita însă a fost să-mi simt fiecare os lovindu-se de asfalt şi să mă aleg cu diverse răni uşoare şi mai ales cu moralul serios afectat, pentru că era evident că cineva tocmai încercase să mă ucidă.

În noaptea aceea am dormit foarte prost. M-am prăbuşit în tunelul negru al unui coşmar în care apărea mai întîi limba de pisică mişcîndu-se în ritmul muzicii interpretate de nişte viermi. După

aceea limba călătorea într-un taxi şi la capătul drumului refuza să plătească, apoi sfîrşea transformîndu-se într-o siluetă în smoching negru care mi s-a deslușit a fi chiar Pedro în ipostază de ventriloc, manevrînd cu oarecare greutate o marionetă, replică identică a Jeannei d'Horizon. Cuvintele marionetei, în care răsuna ecoul surd şi metalic al vocii lui Pedro, vorbeau de tristeţea profundă pe care o dădea tuturor lucrurilor acel *mal de la jeunesse*.

Deodată, un fascicul puternic de lumină se oprea asupra lui Pedro care, agitînd o pălărie roşie şi aruncîndu-mi priviri încărcate de o ură adîncă şi fără frîu, se apropia încet de mine, pînă ce, ghemuindu-se lîngă umărul meu, îmi şoptea la ureche:

— Eu eram un ucigaş de copii şi te ocheam cu o praştie; iar tu erai o broască rîioasă, oribilă, plină de bube. Te privesc prin cătare, piatra va pleca din mîna mea cu viteza glonţului. Vocea ta îmi aparţine acum. Dacă eşti grozav, încearcă să mă imiţi aşa cum te imit eu. Şi caută-mă, deşi s-ar putea spune că m-ai găsit deja.

M-am deşteptat în puterea nopţii, foarte tulburat. O bucată din tencuiala tavanului s-a desprins căzînd peste paharul cu apă pe care mă pregăteam să-l dau pe gît împreună cu o aspirină. Am strîns pleoapele, îngrozit de potrivnicia soartei. Nu mai încăpea nici o îndoială, era inutil să mă ascund după deget. Pedro fusese cel care-l violase şi-l decapitase pe fratele Margueritei, care se ciocnise intenţionat de mine în faţa Sorbonei, care-mi trimitea pachetele în hîrtie roşiatică, care aşezase coaja de banană special ca să-mi rup gîtul, care spălase lespezile din toaleta de la spital ca să alunec în zori, care trîntise cu faţa în jos marioneta

întruchipîndu-l pe împăratul Abisiniei, care se folosise de o actriță ca să mă ia în rîs, care încercase să mă prindă sub roțile unei mașini și să mă ucidă.

El era, el. Bănuiala că cineva din umbră trăgea cu o mînă răutăcioasă de firele destinului meu se confirma din plin. El era, el. Motivele pentru care mă urmărea cu acea ură fără egal îmi scăpau, poate că nici nu existau motive, poate hotărîse ca ura lui sălbatică împotriva întregii omeniri să fie întoarsă în mod gratuit asupra unui singur om, și mă alesese pe mine pentru asta.

Mi-era totuna, fapt e că aveam un dușman, și cu asta nu era de glumit. Tocmai îmi treceau prin minte astfel de gînduri cînd, dintr-o dată, m-a invadat sentimentul că de fapt coșmarul acela mă deposedase de ceva foarte intim.

Am aprins lumina. Stînd lîngă lampa cu lacrimi de cristal, am încercat să vorbesc cu păpușile și atunci am văzut că nu mă înșelam, că într-adevăr îmi lipsea ceva foarte intim. Vocea mea nu mai era vocea mea. Suna distorsionat, iar registrele ei se înmulțiseră.

Îmi pierdusem propria voce.

Nu știam de fapt cine erau, nici de ce veniseră la mine în acea fragilă clipă a nopții, țesută din groază și aspirină, dar era clar că cineva convocase la mine acasă voci ale unor personaje diverse, care povesteau pasaje ale propriilor lor vieți.

Scăpasem de principalul dușman al meseriei mele, căci vocea mea nu avea să mai fie niciodată cea de dinainte. În același timp, eu însumi mă degradasem în alte voci într-un mod pe care l-aș numi exemplar; era vorba de voci ale unor marionete care, începînd cu noaptea aceea, urmau să se bucure de privilegiul de a trăi vieți multiple.

Eram unul singur şi eram mai mulţi. Spunîndu-mi asta, în toiul nopţii pariziene, am simţit cum se naşte în mine un val de emoţie blîndă, semn că în curînd viaţa mea urma să ia o altă întorsătură.

Aşa a şi fost, căci, în ziua următoare, sub un cer acoperit şi pe un frig de crăpau pietrele, cel care mă ura şi-a luat valiza şi a părăsit oraşul. O dată cu el, dispărea şi geniul meu rău. De asta sînt mai mult decît convins, pentru că, din ziua următoare, ghinioanele au încetat să mai curgă. Mă aşteptau, de-a lungul vieţii, alte şi alte situaţii adverse, dar mai rare în timp şi mai ales distribuite într-o formă mai civilizată şi mai puţin arbitrară.

Totul s-a schimbat în asemenea măsură încît am început chiar să mă bucur de favorurile zeiţei Fortuna. Progresele pe care le-am făcut în profesia mea, o dată scăpat de urmărirea celui care mă duşmănea, mi-au deschis porţile teatrului Antoine şi-am început să fiu respectat ca ventriloc şi să mă bucur de un limitat, dar solid prestigiu, care a sfîrşit prin a se concretiza într-un oarecare succes internaţional. Ce duşman abil! Ce serviciu nemaipomenit îmi făcuse! Din cîte ştiu, trăieşte şi azi într-o îndepărtată insulă din Pacificul de Sud. Acolo probabil păstrează vocea mea într-una dintre acele cutiuţe de argint cu care atît de mult se mîndresc colecţionarii de uri gratuite.

ALT MONSTRU

N-AM PUTUT să dorm toată noaptea şi, dacă pentru mine insomnia este un lucru obişnuit cînd călătoresc în tren, de data asta ea avea o faţă nouă, caracterizată prin apariţia impertinentă şi aproape obsesivă a unei lumini care răsărea din întuneric de îndată ce stingeam veioza din cuşetă. Era o lumină crepusculară, de un cenuşiu catifelat şi pufos, misterios de tristă, străbătută de enorme bancuri de ceaţă îndepărtată: o lumină melancolică pe care nu-mi amintesc s-o mai fi văzut vreodată, nici măcar în picturi.

La primele ore ale dimineţii m-am refugit în lectura unui aşa-zis Bildungsroman, în care personajul central se căleşte şi se maturizează încetul cu încetul, pe măsură ce acumulează experienţă: de fapt, o poveste şi o iluzie ca oricare alta, pentru că experienţa (între timp am ajuns la această concluzie) nu serveşte la nimic.

În jurul orei zece am ajuns la San Sebastián şi, aşa cum fusesem înştiinţat în scrisoare, în gară nu mă aştepta nimeni. M-am oprit să privesc un individ excentric şi solemn, care, legat la ochi, se străduia să picteze un tablou reprezentînd clădirea veche a hotelului gării. Rezultatul final nu era decît o mîzgălitură care semăna cu un copac devastat.

Am zîmbit discret, amintindu-mi o scenă asemănătoare petrecută cu douăzeci de ani în urmă la Ceuta. Tocmai mă prezentasem pentru încorporare,

cînd am văzut un membru al Legiunii Străine pictîndu-şi, cu ochii ascunşi după nişte ochelari cu lentile negre, propria execuţie prin împuşcare.

Mi-am deschis umbrela, încercînd să mă apăr de burniţa sîcîitoare, mi-am despăturit harta şi am ieşit din gară, îndreptîndu-mă pe jos spre telefericul din Igueldo.

M-a cuprins o oarecare panică şi era logic să fie aşa, căci rîndurile pe care Julio mi le trimisese nu lăsau loc pentru prea mult optimism: „Sînt douăzeci de ani de cînd ai încetat să-mi acorzi cel mai mic interes, şi acum te-ai hotărît să vii să mă vezi. Foarte bine, treaba dumitale. Am alăturat o hartă care o să te ajute să-ţi îndrepţi paşii spre Villa Estefania, unde eşti aşteptat pentru a ţi se oferi ospitalitate, dar şi şfichiuirea de bici a furiei mele".

Nu scria deloc rău pentru un tînăr de şaptesprezece ani. Cu gîndul la toate astea, am ajuns la poalele versantului în vîrful căruia se afla staţia de funicular şi-am început să urc poteca pustie care, pas cu pas, mă apropia de cele două amfore de piatră. Din ele răsăreau într-adevăr cele două spirale ale cactuşilor, atît de precis indicate în harta desenată de Julio. Puţin mai încolo, se vedea casa sumbră şi impunătoare. Mi-am continuat drumul depăşind bariera ridicată de un oribil grilaj de fier, apărat de nişte dulăi care, spre surprinderea mea, îmi arătară respect. Cînd mă apropiasem deja suficient de casă, am văzut ieşind de după un copac un tînăr ud pînă la piele, care începu să meargă potrivindu-şi paşii cu ai mei şi fluierînd, ceea ce-mi păru a fi un timid refren apaş.

Am priceput imediat că este Julio. L-am salutat, dar el a continuat să fluiere fără să-mi răspundă şi fără să mă privească. Mergea cu paşi

tîrşiţi şi brutali, brăzdînd energic stratul de frunze uscate care acoperea cărarea. Julio semăna destul de mult cu imaginea pe care mi-o făcusem privind cele patru fotografii trimise de el de-a lungul anilor. Părul bogat, strîns la ceafă, era de un brun incert. Ochii mari, rotunzi şi bulbucaţi făceau încă şi mai evidentă transparenţa tenului ca de sticlă peste care lama aparatului de ras nu trecuse de prea multe ori. Era nervos şi sprinten, înalt şi puternic, o apariţie ciudată şi ingenuă în acelaşi timp, semănînd mult cu maică-sa.

În primul rînd i-am făcut un reproş amical în legătură cu manierele lui arogante şi, mai ales cu modul în care se încăpăţîna să nu-mi vorbească.

— Sînt zile în care prefer să nu comunic, mi-a spus cu o impertinenţă aproape sfidătoare.

— Ştii, ai crescut foarte repede, i-am spus pe un ton afectuos, cu ajutorul căruia încercam să mi-l apropii. Eşti foarte înalt pentru vîrsta ta. Eu mi-am dat drumul foarte tîrziu. Evident, nu există nici un motiv ca o generaţie să semene cu alta.

— Aş vrea să ştiu de ce-ai venit.

Venisem la Villa Estefania ca să văd care era situaţia după moartea Elenei şi pentru că se deşteptase în mine un fel de sentiment al datoriei la aflarea veştii că Julio îşi pierduse mama. Însă în loc să-i explic toate astea, am început să-i descriu misterioasa lumină din amurg, de un cenuşiu catifelat şi pufos, care nu mă lăsase să închid un ochi tot drumul de la Barcelona pînă aici.

— Ajunge, prostii! a ordonat el. Imediat dumneata a spune de ce apărut aici cu ridicolă umbreluţă de soare.

— Nu e umbreluţă de soare, e o umbrelă.

— Eu a repeta și a nu avea prea multă răbdare. A vrea să știi ce a veni dumneata aici.

Mi-am spus că dacă vrea să se joace de-a indianul și fețele palide, aveam s-o fac și eu.

— A veni a-ți da sfaturi, deoarece tu a avea nevoie, i-am zis eu.

Cuvintele mele l-au descumpănit vizibil, ca și cum muzica lor paternalistă („Sînt aici, îți pun la dispoziție experiența mea...“) ar fi îmblînzit fiara care se ascundea înăuntrul lui. Aproape că s-a frînt sub povara tandreței pe care i-o inspira o frunză căzută pe cărare. Atunci am avut impresia că sfaturile mele ar fi putut să-i cîștige pînă la urmă încrederea.

— Să nu-ți legi viața niciodată de nimeni, i-am spus după aceea, cînd ajunseserăm deja în fața casei. Mai înainte însă îi vorbisem despre Elena, mama lui.

— Era o femeie foarte inteligentă, i-am spus. Avea o personalitate debordantă și, chiar dacă n-ai să mă crezi, trebuie să-ți spun că am iubit-o, am iubit-o cu adevărat. Dar nu eram făcuți să trăim împreună. Am încercat la Ceuta și mai tîrziu la Barcelona, dar a fost un dezastru. Asta nu înseamnă însă că n-am iubit-o, am iubit-o din tot sufletul.

Julio mă asculta cu privirile rătăcind pe un orizont enigmatic.

— Află, dacă nu știai deja, că eu m-am despărțit de mama ta cu convingerea clară că, după ce te vei fi născut, nu vei duce lipsă de nimic și vei fi în mîini cum nu se poate mai bune. La urma urmelor, copiii sînt întotdeauna ai mamelor.

— Cauți scuze, îmi răspunse el, oarecum obraznic.

— N-am nevoie de nici o scuză, Julio. Poate-ţi vor părea monstruoase unele adevăruri pe care am de gînd să ţi le spun. Dar trebuie să ştii de pildă că lumea asta nu e o bătaie cu flori. Şi că viaţa dincolo de Villa Estefania e dură, seacă şi respingătoare.

— Cauţi scuze, a repetat el, ceva mai puţin obraznic.

Întreaga aroganţă a replicii dispăruse pe nesimţite pînă să ajungem la uşa casei, timp în care eu nu încetasem să-i dau diverse sfaturi, ultimul fiind acela de a nu-şi împărţi viaţa niciodată cu nimeni.

— Niciodată, auzi? Niciodată să nu te legi de cineva. Sîntem singuri şi murim singuri, aşa că e bine să învăţăm să şi trăim singuri.

Deschizîndu-ne uşa, majordomul îi recomandă lui Julio să-şi schimbe imediat hainele, ocazie de care m-am folosit şi eu pentru a-i mai da un sfat.

— Ud cum eşti, i-am spus, există pericolul să te alegi cu o răceală, ar fi bine să te schimbi.

Mi s-a părut că începea să se sature de sfaturile mele.

— O să mă schimb, a spus, o să mă schimb, dar mai întîi vreau să-ţi arăt camera ta.

M-a condus într-o încăpere foarte luminoasă, în care trona silueta unui tînăr decadent, pe care o pictasem în Ceuta. Era o acuarelă de un prost-gust înfiorător, singurul obiect care-i rămăsese Elenei de la mine.

O bună parte a dimineţii mi-am petrecut-o în cameră desfăcîndu-mi bagajul şi bînd votcă asezonată din belşug cu piper, pînă ce am simţit o pîclă pe creier şi a trebuit să-mi bag capul sub jetul robinetului. La ora prînzului, am coborît în

sufragerie, unde l-am găsit pe Julio care, aşezat în fața pianului, schița fără tragere de inimă, figura unui tînăr purtînd o pălărie cu bor mare. Era o schiță pe care o repeta fără oprire din cauza dificultății în a reda privirea stinsă şi orientală şi mai ales rictusul gurii, vag uneori, alteori gol, sau pur şi simplu nătîng.

L-am văzut făcînd vreo zece portrete ale acelui tînăr imberb sau, cu alte cuvinte, repetînd acelaşi desen care părea condamnat să rămînă veşnic neterminat şi totodată să amintească, în treacăt fie spus, într-o mare măsură, figura bietului Julio. Mai avea mult pînă să fie un bărbat adevărat, dacă vreodată avea să ajungă la acest stadiu de desăvîrşire a desenului.

— Să fii bărbat, i-am spus, este un lucru foarte periculos. Numai cîtorva le reuşeşte. E o meserie grea, la fel ca aceea de toreador, pentru că cere un mare curaj. Iar în străfundurile ei se află mormîntul.

M-a certat că băusem prea mult, ceea ce m-a deranjat, pentru că şi alcoolul cere curaj, fiind de fapt încă un mod de a-ți risca viața.

— Ascultă, i-am spus, desenul tău va fi terminat doar în ziua în care vei deveni un bărbat oțelit de vreme şi eşecuri. Unul dintre acei bărbați care au sorbit paharul pînă la ultima picătură, pentru că au iubit prea mult şi au cerut prea mult de la viață. Şi acum – am făcut-o eu pe prostul – Picasso dragă, adu-mi înc-un pahar, să uit de lumea-ntreagă.

— Nu ştiu dacă voi fi vreodată un bărbat adevărat, mi-a spus furios, deocamdată sînt desenator şi, în plus, poet şi pianist. Ceea ce mi se pare evident este că însemn mult mai mult decît tine,

biet ventriloc oțelit de vreme și de eșecuri, n-am ce-ți face, vezi, asta e.

— Vezi! Mă simțeam profund rănit. Și ce vezi, de fapt? Ce vede tînărul domn? Nimic nu vede. Ce-ar putea să vadă? Habar n-ai măcar de ceea ce ai putea să vezi. Să vezi și să nu crezi.

Cîteva clipe a rămas năucit, timp în care, la rîndul meu coborînd tonul vocii, am redevenit conciliant.

— La ce te gîndești, Julio?

— De fapt, pe tine te-au oțelit timpul și succesul, nu eșecul, cum spuneam adineauri. Te rog să mă ierți.

— Așa e mult mai bine. Și-acum... la ce te gîndești, Julio?

— Acum, la nimic. Nu mi-ai lăsat destul timp de gîndire.

— *Gîndește!* am ridicat vocea, am devenit fioros. Trebuie să te gîndești la toate, trebuie să încerci totul înainte de a fi prea tîrziu. Încearcă să afli cum ești de fapt înainte să mori.

Julio n-a părut impresionat. Mi-a spus că memorase sfatul meu pe dos și mi-a făcut o scurtă demonstrație:

— Cum să mori înainte ești cel care să afle încearcă.

Asta m-a cam scos din sărite și-am schițat o grimasă de oroare. Imperturbabil, Julio mi-a sugerat să trecem la masă și-a început iar să mă certe că beau prea mult, pentru că, spunea el, cînd beau fac prostii.

În timpul mesei, încercînd să ne destindem, am vorbit despre fotbal. Au fost cu adevărat singurele momente de relaxare ale șederii mele la Villa Estefania. Am vorbit despre Matt Busby și

despre echipa lui Manchester United, dispărută într-un avion dispărut.

După-amiază, i-am propus lui Julio un duel al grimaselor. I-au plăcut foarte mult atît ideea, cît și regulile jocului. Amîndoi trebuia să ducem pînă la ultimele consecințe grimasele cele mai personale, individuale și intime, cele mai dureroase și brutale, fără să slăbim ritmul vreo clipă.

M-am dovedit a fi cel mai grimasant. Grimasa finală, cînd, trăgîndu-mi cu degetele mari colțurile gurii, îmi dezgoleam dinții și-i făceam să iasă în afară, în timp ce cu degetele mici trăgeam în jos pleoapele, a fost atît de monstruoasă, încît Julio n-a putut să inventeze alta mai groaznică și s-a dat bătut.

Noaptea, coborînd în sufragerie cu gîndul de a-l ruga pe Julio să-mi cînte ceva la pian, l-am găsit scriind un lung poem, în care se repeta ca un refren ideea că viața avea o curgere lentă și dulce ca mierea.

Lentă și dulce. Primul lucru care mi-a trecut prin cap a fost că versul părea o metaforă a heroinei. Dar nu, Julio nu se droga. Poemul său era pur și simplu mieros.

— Viața, i-am spus, e respingătoare. Lumea asta e infamă, grimasantă, merluciană, rechiniană, băloasă și trinitară. Viața nu e viață și nu e nimic.

A rîs. Am compus o grimasă înfricoșătoare, și el a rîs și mai tare. Printre chicoteli caraghioase, am continuat să vorbesc, de data asta mai serios, de fapt foarte serios:

— Adesea, cînd trebuie să ies în scenă îmi dispare orice urmă de bucurie. Faptul mă agasează nespus, pentru că brusc încep să mă gîndesc: la ce bun toate astea? Azi sîntem, mîine nu mai sîntem.

Ne naştem fără să ştim de ce. Trăim, suferim, acţionăm, admirăm, dispreţuim... De ce? Ca mai la urmă să murim şi nimeni să nu ştie că am trăit vreodată.

Încetase să mai rîdă, iar eu am continuat:

— Într-o bună zi, cineva ne pronunţă numele pentru ultima oară. Apoi peste toate se aşterne tăcerea, vine uitarea, pentru totdeauna. Ascultă-mă bine, Julio, să nu-i doreşti nimănui să se nască. Cea mai oribilă chestie este să afli în ce constă viaţa asta mizerabilă şi, în ciuda tuturor argumentelor şi în deplină cunoştinţă de cauză, să aduci pe lume copii. Pentru aşa ceva e nevoie de cinism, de curaj şi chiar de cruzime. Deşi, din nefericire, mulţi sînt în stare s-o facă. Aşa sîntem, – am schiţat o altă grimasă înspăimîntătoare – pînă-ntr-atît sîntem de monstruoşi, pînă-ntr-atît.

Drept răspuns, Julio şi-a concentrat enigmatic forţele într-o grimasă ridicolă, constînd în a-şi împreuna toate degetele în dreptul nasului, pentru a imita un fund de găină. Apoi a plecat.

Toată ziua următoare Julio m-a evitat. Am crezut că poate se simţea jignit sau înfricoşat. Pe la mijlocul după-amiezii însă mi-a părut pur şi simplu adîncit în gînduri, căutînd formula potrivită pentru a-mi comunica ceva important.

În sfîrşit, seara, cînd deja eram în pat, a intrat în camera mea şi m-a întrebat dacă ştiam pe dinafară componenţa echipei Vasco da Gama de la sfîrşitul anilor cincizeci.

— Nu prea, i-am spus.

— Nici eu.

— Numai pentru asta ai venit?

— Da.

S-a lăsat o îndelungă tăcere.

— De fapt, nu numai. Adică şi da şi nu. N-am venit să-ţi spun ceva sau, ceea ce e-acelaşi lucru, am venit ca să nu-ţi spun nimic.

Mi-am dat seama că e foarte nervos.

— Uite, spuse înroşindu-se brusc, aş dori, dacă-mi dai voie, să-ţi aduc la cunoştinţă fără întîrziere apropiata mea căsătorie cu Ana Rekalde de Urbieta.

Am adoptat o atitudine care vădea neplăcerea şi mi-am aţintit privirile asupra unui fluture de noapte care se zbătea la fereastră.

— Mama era de acord, spuse mai departe, spunea că n-aş fi putut face o alegere mai bună. Mîine, ea şi părinţii ei sînt invitaţi să ia prînzul aici, vreau s-o cunoşti. Am dori să ne căsătorim cam peste două luni, dată care coincide cu intrarea mea în Armata Aerului. M-am prezentat voluntar la aviaţie şi am fost repartizat la baza din Reus. Asta e undeva în apropierea Barcelonei, cînd o să fii şi tu în oraş, am putea să ne-ntîlnim, dacă vrei. Ana mă va însoţi la Reus, iar dacă vei da vreodată spectacole la Barcelona, vom veni împreună la teatru. Mi-ar face plăcere să te văd pe scenă. Cred că eşti teribil de amuzant deghizat în prăjină cu o pălărie în vîrf. Ne dorim un copil, unul singur deocamdată, şi va purta numele tău. O să ne petrecem verile la Zarauz. Vom locui la Cestona, o să ne cumpărăm acolo o casă. Ştiu că de fapt te bucuri, pentru că vreau să fiu ca tine, în fond asta ar trebui să te mulţumească. Oricum, totul va fi bine. O să vezi, totul va fi bine.

— O să vezi, o să vezi – a fost tot ce-am putut să îngîn. Simţeam că mă prăbuşesc, aveam ochii injectaţi şi-mi sprijinisem capul de genunchii lui. Apoi l-am rugat să mă lase singur.

În seara următoare cînd trenul tocmai pornea să alunece pe şine, mi-am scos braţele pe fereastră şi mi-am luat rămas-bun cu un surîs forţat. În ochii blîndei şi grăsunei Ana, o redutabilă mîncătoare de bomboane, străluceau lacrimi. Julio mi-a trimis un sărut, pe care i l-am înapoiat mecanic. În clipa aceea, mi se părea că toată omenirea este legată la ochi.

Ştiam că pe drumul întoarcerii (şi era ciudat să-mi dau seama că de fapt întorceam spatele lumii întregi, că lăsam în urmă totul) mă aşteptau doar orele de insomnie şi lumina crepusculară.

Am căutat o ţigară, n-am găsit-o, m-am înfuriat, mi-am întins picioarele, am stins lumina, am rămas treaz în întuneric şi imediat mi s-au arătat bancurile îndepărtate de ceaţă şi acea tristeţe artificială, din ce în ce mai puţin misterioasă, şi mi-am spus cu oroare, simţind cum se prăbuşeşte asupră-mi povara întregului univers:

— Sîntem atît, atît de monstruoşi şi niciodată nu învăţăm nimic.

Asta mi-am spus şi-am căutat alte lumini şi imposibila alinare.

DESPĂRȚIREA

CU VREMEA, bogăția și succesul devin tot atîtea surse de iritare, ca de altfel și compania oamenilor, așa încît ajungi să cauți un loc în care să te ascunzi.

Iată ce-mi trecea prin minte și care era starea mea de spirit în seara aceea la Lisabona, în teatrul plin de o mulțime de oameni așteptînd cu o neobișnuită nerăbdare să apar. Știam că, după scandalul petrecut la Estoril cu o seară în urmă, publicul se simțea îndreptățit să primească o explicație. Această expectativă pica bine, fiindcă îmi oferea ocazia să las deoparte cunoscutele numere ale repertoriului meu obișnuit și, pentru prima oară, să le ofer spectatorilor, în semn de omagiu, povestea unei întîmplări adevărate, dramatice și personale.

— Astă-seară o să-ți spun o poveste care, nu mă îndoiesc, te va emoționa – am făcut să răsune vocea marionetei debile și ciufulite care răspundea la numele de Samson.

Vocea ei suna atît de sfîșiată și scîrțîitoare, încît publicul care se înghesuia în sala teatrului lisabonez și-a dat imediat seama că ceea ce se petrecea pe scenă era în afara programului obișnuit, că improvizam.

— Tu și ea – spuse Samson, deschizîndu-și celebra umbrelă de soare în nuanțe marine și celeste –, tu și ea v-ați văzut pentru prima oară în

Sevilla, cu cîțiva ani înainte ca tu să devii faimos. Ea se numea Reyes și era pe-atunci o cîntăreață care-și pierduse pentru o vreme vocea. V-ați dat întîlnire în piața San Lorenzo, în fața catedralei Cristo del Gran Poder. Ea văzuse în ziar anunțul prin care solicitai o cameristă. Ți-aduci aminte, Gran Greppi?

Am făcut doi pași pe scenă, am deschis o sticlă de Rosé de Provence și-am răspuns că da, îmi amintesc.

— V-ați îndrăgostit unul de altul de la prima privire, continuă Samson, și ea a acceptat imediat angajamentul, deși i-ai oferit un salariu mai mic decît îți propuseseși. O femeie ruinează totdeauna viața unui artist. Probabil la asta te-ai gîndit cînd ai hotărît să reduci oferta.

Mi-am umplut paharul cu vin, am băut încet și i-am reproșat vehement punctul de vedere pe care-l adoptase asupra acelei povești.

— Și din ce alt punct de vedere se poate aborda o poveste nefericită, măcinată de dragoste și gelozie? întrebă el.

Mi-am șters sudoarea de pe frunte cu un prosop pe care era imprimat un Buick bleumarin. Era un gest atît de caracteristic, încît nu numai că toată lumea asocia numele acelui automobil cu fruntea mea, dar chiar detractorii mă numeau în derîdere Gran Buick.

— Fac pariu că știu la ce te gîndești, a spus Samson, care, de la o clipă la alta, devenea tot mai obraznic. Cum nu i-am răspuns, a continuat să vorbească.

— Te gîndești la Reyes și la clipa în care ea a jurat dragoste eternă marionetelor tale, spunînd că le va îmbrăca, pieptăna și îngriji ca pe propriii ei

copii. Ziua aceea n-o vei uita niciodată. Reyes te-a luat cu ea la petrecerea pe care-o dădea un prieten comun și-ai fost martorul unei înserări lente, întîrziate, cu un cer mișcător și însîngerat...

A făcut o pauză și a adăugat:

— Vă aflați în casa bărbierului de Triana.

Mi-am încleștat pumnii. Simpla pomenire a acelui nume îmi provoca o furie incontrolabilă. În plus, Samson părea încă și mai incontrolabil decît furia care mă cuprinsese, dînd semne că-și revendica dreptul la o libertate absolută. I-am spus ce gîndeam, dar s-a făcut că nu pricepe o vorbă. A închis cu o mișcare violentă umbrela (o umbrelă de Jawa) și, izbucnind în plîns, a spus cu o voce visătoare, îndepărtată și brusc feminină:

— Ah! Sînt doar o uuumbră!

Și-a înălțat capul și-a continuat:

— Sînt doar o marionetă, Gran Greppi. Nu poți să-mi ceri să le pricep pe toate.

Văzînd că Samson și-a recuperat semnele de identitate, publicul a zîmbit, așa cum zîmbea totdeauna cînd marioneta, imitînd întocmai vocea lui Reyes, devenea ușor efeminată. Samson cîștigase o mare popularitate datorită acestor două replici cu care-și împăna fiecare apariție.

Într-un exces de zel tehnic, am făcut ca, timp de o clipă, să se audă simultan plînsul lui Samson și cuvintele mele. Am vorbit despre zilele sterpe în care, însoțit de Reyes, îmi iroseam talentul în turnee prost plătite. Cînd am obosit să vorbesc despre acele zile cenușii, am pus capăt plînsului dublu și i-am dat glas lui Samson, care mă întrerupse:

— Mi-aduc aminte cum ea ți-a jurat că va face tot ce-i stă în putință ca tu să obții faima pe

care o meriţi. Într-o seară, ieşind din cinematograful unde văzuserăţi *Marele Gabbo*, ţi-a sugerat, în timp ce vorbeaţi despre Von Stroheim, să-ţi schimbi numele de artist. De-atunci te-ai numit Marele Greppi.

Mi-am mai turnat un pahar cu vin, mi-am şters fruntea cu Buick-ul, am băut şi-am spus:

— Dar succesul se lăsa aşteptat. Nu era zi în care să nu rîdă cineva de numele meu, de pretenţiile mele. Cred că începusem să-mi pierd minţile... Pe străzile oraşelor prin care treceam auzeam păsări bătînd din aripi, răget de fiare, copaci care murmurau tot soiul de stupizenii pe deasupra capului meu.

Am observat cum, dintr-o dată, marioneta mea, aparţinînd haoticei colecţii de personaje pe care, în cazul artistului, lumea o dă drept identitate a acestuia, voia să-şi deschidă drum spre inima publicului dînd din coate, fără scrupule, şi să ofere asistenţei o versiune ajustată asupra adevărului întîmplărilor.

— Nu ştiu de ce, spuse îngerul adevărului, vorbeşti de fiare care răgeau şi de copaci care murmurau, cînd semnele externe ale nebuniei tale au fost cu totul altele, şi tu ştii asta foarte bine. Faptul că erai nebun a devenit evident abia cînd ai început să te arăţi amabil şi afectuos faţă de Reyes, şi asta numai dacă i te adresai prin mine, numai cînd o făceai cu vocea mea, nu cu a ta. Cînd îi vorbeai tu cel adevărat, o făceai într-o limbă inventată şi totdeauna urlînd, erai de o agresivitate cumplită. Te-ai dedublat, Gran Greppi, şi biata Reyes a început să sufere, pentru că înţelegea că de fapt e iubită de o marionetă şi dispreţuită de tine.

Samson a căzut pe gînduri, iar eu l-am privit îndelung, mulţumindu-i într-un fel că-şi dădea atîta osteneală pentru mine şi că ştiuse să corecteze tendinţa mea de a trunchia puţin realitatea. Apoi i-am spus:

— Mă-ntreb şi astăzi cum de am putut să mă port atît de sălbatic. Mi-aduc aminte că am început s-o insult tot timpul pe Reyes, s-o acuz că neglijează curăţenia cabinei, costumele şi marionetele. S-o acuz de eşecul meu profesional.

— Şi, culmea, ai început să fii gelos pe mine, a spus Samson, lovindu-mă cu umbrela.

Lovitura aceea m-a scos din sărite de-a binelea.

— Gelos, eu, pe-o biată marionetă efeminată?

S-a făcut că nu mă aude şi a continuat să vorbească imperturbabil.

— În noaptea în care am descoperit blestemata ta de gelozie m-am temut de ce-i mai rău, a spus el. Eu şi Reyes ciocneam un pahar în cabină, sărbătoream faptul că, în sfîrşit, îşi recăpătase vocea şi putea să reînceapă să cînte. Cînd ai văzut-o cîntînd *Vino mai aproape*, cu paharul ridicat în faţa oglinzii, ai început să urli ca un nebun. Apoi m-ai obligat să imit vocea lui Reyes. Niciodată nu-ţi ieşeau bine imitaţiile, nici atunci n-a fost altfel. Dar te-ai minţit pe tine însuţi şi ţi-ai băgat în cap că Reyes îţi dădea trei minute să părăseşti cabina.

— A fost groaznic. Mai furios ca niciodată, i-am spus lui Reyes că ea era cea care avea la dispoziţie trei secunde pentru a părăsi cabina şi că era concediată.

— Concediată, repetă Samson ca un ecou, cu o melancolie adîncă.

— Biata de ea, cuprinsă de disperare, prăbuşită în fotoliul din faţa oglinzii...

— Era în picioare, mă contrazise Samson, privind publicul cu un aer complice.

— Era prăbuşită în fotoliu. Am simţit atunci un impuls de nestăpînită cruzime şi chiar am făcut gestul de a mă apropia să-i şterg lacrimile. Apoi am simulat că vocea ta, Samson, ieşea dintr-un dulap şi te-am făcut să spui o grămadă de prostii solemne. Reyes a înţeles că ar face mai bine să plece şi la puţin timp a dispărut printre umbrele de vată de sticlă ale cabinei. Aplecarea mea spre depersonalizare şi apoi spre simulare îmi făcea un prost serviciu, pentru că astfel am pierdut-o pe Reyes pentru totdeauna.

— N-au fost niciodată umbre de vată de sticlă în cabină.

— Nici dulap nu era, dar mie-mi place să afirm contrariul.

— Ba dimpotrivă, era un dulap acolo, de asta să fii sigur.

Părea satisfăcut de minciuna sa. A aruncat umbrela de soare spre public. I-am oferit prosopul meu, în eventualitatea că ar fi vrut să-l arunce şi pe el. S-a mulţumit să-l privească stupefiat, ca şi cum ar fi încercat să descifreze în el misterul universului.

— Nu vei descoperi acolo decît sudoarea mea, i-am spus eu zîmbind, încercînd să-l împac.

Nemişcat şi înşelător, a rămas aşa preţ de o clipă, pînă ce din nou vocea i-a răsunat cu inflexiuni feminine.

— Sînt doar o biată marionetă, Greppi. Nu poţi să-mi ceri să le pricep pe toate.

M-a cam supărat faptul că eliminase particula care-i dădea numelui meu grandoare, dar cele două fraze sunau de data asta atît de patetic şi atît de

trist, încît am preferat să nu-mi arăt tulburarea. De la milă am trecut la groază (şi, împreună cu mine, cred că toţi cei din sală), cînd am văzut că gura lui Samson se închidea crispată şi feminină, numindu-mă Gran Buick şi proferînd blesteme scrîşnite. Cîţiva spectatori chiar s-au lipit de spătarul fotoliilor. Am încercat să recuperez controlul asupra situaţiei şi am continuat:

— La cîteva luni după ce o pierdusem pe Reyes am plecat la Paris şi, după diverse perioade în care am lucrat ca şofer de taxi sau într-un cabaret rău famat, a sosit şi ziua în care am început să fiu recunoscut ca artist.

L-am privit pe Samson cu coada ochiului şi-am văzut că se purta ca şi cum gura i-ar fi fost pur şi simplu cusută. Am vrut să-i insuflu curaj şi i-am spus:

— Cred că recunoaşterea publică ţi-o datorez ţie, Samson. Totul se datorează acestei bruşte schimbări a vocii cu care o imitai pe Reyes şi care place atît de mult tuturor.

Cuvintele mele nu l-au stimulat în nici un fel pe Samson, astfel că am continuat să vorbesc tot eu:

— Pas cu pas meritele au început să-mi fie recunoscute, dar Reyes nu mai era alături de mine şi, cu timpul, m-am transformat într-o sălbăticiune, într-un solitar extravagant, care putea fi văzut peste tot numai în compania ta, Samson. În restaurante, de exemplu, susţineam amîndoi cu voce tare conversaţii ciudate. Eu îţi împrumutam glas, în timp ce simultan îmi înfulecam biftecul, ceea ce a făcut să-mi crească celebritatea şi prestigiul. De fapt, totul e o porcărie, Samson, ascultă-mă pe mine. Vine o zi în care bogăţia şi succesul ajung

să fie mai degrabă surse de iritare, şi nu-ţi mai rămîne decît să cauţi un loc în care să te ascunzi.

L-am privit din nou pe Samson, dar gura-i era definitiv cusută. Am avut o bănuială rea, dar pe de altă parte mă simţeam mai liber, mai relaxat. Ăsta e adevărul.

— Adevărul, am spus, este că nefericirea mi-a desăvîrşit arta şi aşa am devenit un virtuoz al vocilor. După părerea mea, cu cît eşti mai nefericit, cu atît ai mai multe şanse să te perfecţionezi din punct de vedere artistic. La urma urmelor, cred că asta demonstrează că actul creaţiei e imperfect. Sînteţi de acord?

Publicul a păstrat o tăcere respectuoasă.

— În sfîrşit, aş minţi dacă n-aş spune că am bătut în căutarea lui Reyes drumurile dintr-o jumătate de univers, dar n-am găsit-o. Pînă ce, brusc, într-o bună zi, fără măcar să mă mişc din camera de hotel, i-am văzut numele pe lista pe care mi-au prezentat-o impresarii acestui turneu în Portugalia, turneu al cărui cap de afiş urma să fiu eu.

O rumoare surdă se iscă în culise şi se produse o încercare eşuată de coborîre a cortinei, cu intenţia probabilă de a pune capăt numărului meu. Am continuat ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, împrumutînd cuvintelor mele încă şi mai mult dramatism şi veracitate.

— Printre artiştii care semnaseră deja contractul se aflau Reyes şi bărbierul Triana, care, după toate probabilităţile, formau un cuplu muzical ce se bucura de oarecare succes într-un cabaret din Oporto. Prima întrebare pe care mi-am pus-o la vederea numelui lui Reyes a fost dacă mă mai iubea încă.

Mi s-a părut că Samson e furios, poate tocmai pentru că avea gura cusută. Între mine şi el s-a pornit o tornadă de priviri vertiginoase; i-am pus capăt aşezîndu-l într-o poziţie care cu siguranţă nu-i făcea plăcere, doar pe jumătate întors spre sală. Era maniera obişnuită de a-l pedepsi şi de a-l preveni că urmau pentru el necazuri şi mai mari. Am continuat să vorbesc. Rumoarea din culise încetase.

— Cînd am revăzut-o pe Reyes în Oporto, punctul de pornire al acestui turneu care azi se încheie aici, l-am pus pe Samson să-i spună că din clipa în care o lăsasem să dispară printre umbrele de vată de sticlă ale acelei cabine cu dulap, fusesem nespus de nefericit. Reyes m-a privit cam neîncrezătoare şi mi s-a părut că o cuprinde tristeţea, iar eu am crezut că încă mai este îndrăgostită de mine. Adevărul e că, în primele zile ale turneului, îmi arăta multă grijă şi chiar făcea incursiuni frecvente în cabină. Vizitele sale puneau ordine în dezordinea mea. Toate marionetele au reînceput să doarmă, ca pe vremuri, în cutiile lor de carton. Eu mi-am recăpătat veselia, astfel că într-o seară m-am hotărît să-i vorbesc direct, fără să mai recurg la ajutorul lui Samson. I-am cerut să revină alături de mine, i-am spus că o iubesc, că o voi iubi totdeauna. Au urmat o tăcere teribilă, nişte lacrimi în ochii lui Reyes şi mărturisirea ei cum că, de cînd mă văzuse în Oporto, singurul sentiment pe care i-l insipram era mila.

Am făcut o pauză pentru încă o înghiţitură de vin şi pentru a cerceta publicul pe care l-am văzut iarăşi cuprins de o uşoară nelinişte în faţa unei noi serii de tremurături ale cortinei.

— Ceea ce-i mai rău abia acum urmează, am continuat. Partea cea mai teribilă a fost că, din cîte-mi spunea ea, se îndrăgostise de bărbierul Triana și urmau să se căsătorească... Îndrăgostită de peștele ăsta nefericit, care, ca toți bărbierii, se crede și mare cîntăreț! Oribil! Mi-a spus că se vor căsători la încheierea turneului, adică mîine, și asta mi-a frînt inima. Am scos atunci un urlet îngrozitor, un urlet de animal rănit, eram distrus. Din ziua aceea am început să mă arăt în lume cu părul în dezordine, ducînd în brațe un Samson ghemuit într-o poziție fetală, un Samson pe care l-am purtat așa prin toate teatrele din Portugalia. Nu mă gîndeam decît cum să fac să opresc timpul în loc, să împiedic ca turneul să ajungă la final. Mi-am pierdut mințile. Ba îmi părea că sînt o statuie în muzeul figurilor de ceară al unui oraș troienit, ba deveneam o păpușă de dimensiuni naturale în bîlciul unui sat cu ziduri de un alb orbitor. Bineînțeles că arta mea a fost afectată de atîta zbucium. Astfel s-a scurs vremea pînă ieri-seară, cînd, în cazinoul din Estoril, am văzut cum, culmea culmilor, Reyes și bărbierul cucereau adorația publicului cu versiunea aceea siropoasă a lui *Vino mai aproape.* M-am năpustit furios pe scenă și l-am lovit cu prețioasa mea umbrelă de soare pe imbecilul de bărbier, în timp ce-i fredonam în ureche refrenul unui cîntec popular.

Samson părea cu desăvîrșire absent. Am făcut o pauză, pentru a mă încredința de ceea ce tocmai constatasem, și-apoi am cîntat cît am putut mai afectat, refrenul acesta cunoscut deja în toată Lisabona:

„N-o lua de nevastă, c-are un iubit,
Ce-o așteaptă seara-n crîngul înflorit."

În clipa aceea, o femeie frumoasă, o femeie pe care aş fi putut s-o iubesc, s-a desprins de lîngă coloana de care stătuse rezemată şi a parcurs intervalul dintre scaune în direcţia garderobei, îndreptîndu-se spre ieşire. Ca un post-scriptum, am spus că orice durere se îndură mai uşor dacă ajunge să facă parte dintr-o poveste, sau dacă devine pretextul unei poveşti. Apoi, am repetat refrenul şi am scos iarăşi un urlet ca de animal rănit; în vreme ce cortina cobora încet, am avut timp să văd cum o parte a publicului, ridicat în picioare, înţelegînd că mă despărţeam pentru totdeauna de scenă, îmi răsplătea sfîşierea cu aplauze pline de fervoare. Îmi mulţumeau, poate, fiindcă le povestisem cel puţin o dată în viaţă o istorie adevărată, dramatică şi personală. Am văzut-o pe femeiea aceea prăbuşindu-se discret printre umbrele vestibulului nesigur al memoriei.

FURTUNĂ ÎN ADÎNCURI

AVEAM UN PRIETEN. În vremea aceea aveam un singur prieten. Se numea Andrés, trăia la Paris, şi într-o bună zi am pornit să-l caut, iar el s-a bucurat de vizita mea. În chiar după-amiaza zilei cînd am ajuns, m-a prezentat Margueritei Duras, cu care, la rîndul lui era prieten. Din păcate, tocmai înghiţisem două sau trei anfetamine. Obişnuiam să iau zilnic o asemenea doză, convins fiind că procedeul ar fi putut să mă ajute să imaginez poveşti şi să devin scriitor. Nu ştiu de unde-mi venea convingerea respectivă, căci în viaţa mea nu scrisesem un singur rînd şi în mare parte chiar anfetamina purta vina pentru asta. În plus, din cauza anfetaminei îmi pierdusem toţi banii prin saloanele clandestine de joc din Barcelona.

Eram complet ruinat cînd am ajuns la Paris. Prietenul meu mi-a împrumutat ceva bani şi m-a prezentat Margueritei Duras. Andrés era unul dintre cei care credeau că tovărăşia marilor scriitori te ajută să scrii mai bine.

— Am o mansardă liberă, mi-a spus Marguerite Duras de îndată ce m-a văzut.

Dacă n-aş fi luat blestematele de pilule, aş fi reacţionat rapid şi aş fi spus că eram interesat s-o închiriez. Dar anfetamina avea asupra mea un efect paralizant. Ochii-mi erau larg deschişi, arzînd ca două faruri în noapte, iar glasul îmi pierise cu desăvîrşire. Orice gînd îmi părea nedemn de a fi exprimat, din moment ce fusese gîndit. Şi, culmea,

îmi dispăruse complet pofta de mîncare. Ce să mai spun de pofta de scris!...

Ne aflam în fața cafenelei Flore. Văzînd că eu bîlbîiam niște silabe care nu reușeau să se închege în cuvinte, prietenul meu Andrés a început să pună la cale o serie de strategeme și, în franceza sa bizară cu accent de Vallecas, mi-a sărit în ajutor, scoțînd în evidență cum a putut mai bine interesul meu pentru mansarda situată în minunatul cartier Montparnasse. Astfel, fără ca eu să spun vreun cuvînt, Marguerite s-a arătat dispusă să devină gazda mea. Prețul era foarte convenabil și în el era inclusă și o invitație la cină pentru seara următoare. De fapt, era un preț pur simbolic. Margueritei îi făcea plăcere să-i ajute pe tinerii scriitori în căutare de locuință.

Am pornit-o spre cina Margueritei în tovărășia lui Andrés. Și, pe deasupra, cu două sau trei anfetamine în stomac. Simplă gafă juvenilă, dacă ținem seama de faptul că în spatele invitației Margueritei se ascundea dorința de a mă cunoaște, de a ști cum sînt cu adevărat și dacă era convenabil sau nu să-mi închirieze mansarda. De asta însă mi-am dat seama prea tîrziu. Mi-a spus-o Andrés cînd tocmai ajunseserăm în fața ușii. Mi-a fost rușine și am blestemat anfetamina. Dar, cum spuneam, era prea tîrziu.

Ne-a deschis Sonia Orwell, care fusese și ea invitată la cină. Am intrat în bucătărie s-o salutăm pe gazdă, care se agita absorbită într-o ciudată dispută cu niște calamari înăbușiți în propria secreție de culoarea cernelii și care, nu știu din ce motiv, țopăiau și dansau în tigaie. Marguerite, cu țigara atîrnîndu-i în colțul gurii, părea foarte amuzată de rebeliunea calamarilor. Unul dintre ei a

făcut un salt atît de neașteptat, încît a aterizat pe podeaua bucătăriei. Fără fasoane, Marguerite s-a aplecat imediat și l-a aruncat din nou în tigaie, unde-i era locul. În timpul operațiunii, țigara a căzut peste calamari și s-a prăjit cît ai clipi.

Am trecut în salon, lăsînd-o pe Marguerite să termine cu pregătirile pentru cină. Sonia Orwell ne-a oferit cafea, iar eu m-am întrebat dacă nu cumva era un obicei parizian acela de a începe o cină cu sfîrșitul ei. Dar m-am dumirit repede. Sonia Orwell mi-a explicat că se simțea foarte obosită și trăgea nădejde să-și mai revină puțin cu ajutorul cafelei. Încercînd să-i cîștig simpatia, am făcut un efort și-am spus:

— Mulțumesc foarte mult, ador cafeaua.

Nu-mi plăcea deloc, dar vorbind, am mai prins puțin curaj, deși aveam impresia că mai departe îmi va fi la fel de greu atît să înghit cafeaua, cît și să pronunț vreun cuvînt în plus. Din fericire, Andrés mi-a sărit în ajutor, arătîndu-mi că e un prieten adevărat. Știa ce efect avea anfetamina asupra mea și a început să vorbească pentru amîndoi. A ales mai întîi tema progresului extraordinar al feminismului în lumea modernă. Eu nu făceam decît să-i întăresc spusele clătinînd uneori din cap. Apoi a venit rîndul generalului De Gaulle, despre care a spus că s-a săturat să-l mai vadă conducînd Franța. Apoi, dintr-o dată, începu să vorbească despre mine. Zicea că nu sosisem decît de-o zi la Paris și că singura persoană pe care o cunoșteam în tot orașul era el.

— Ceea ce l-a impresionat mai mult aici a fost vederea japonezilor, spuse Andrés, cu un zîmbet care demonstra că mă trata ca pe un prieten, dar în fond, și ca pe un provincial.

Apoi a povestit întîmplarea cu strip-teasul. Cum mă îndreptasem, imediat ce pusesem piciorul în oraş, spre piaţa Pigalle, unde-mi cheltuisem puţinii bani pe care-i aveam pe spectacolul unor goliciuni plicticoase.

— Drept răsplată, spuse Andrés, o pipiţă alsaciană i-a spus că-i foarte frumos, i-a lăudat puloverul şi, mai ales, culoarea pantalonilor.

M-am simţit cam ruşinat şi totodată incapabil să dau poveştii o nuanţă mai favorabilă. Nu reuşeam să scot nici un cuvînt.

— Apropo de pipiţe, spuse Sonia Orwell, terminîndu-şi a doua ceaşcă de cafea, Marguerite vrea să mergem astă seară în Bois de Boulogne. Are de gînd să vadă cu ochii ei dacă e adevărat ce spun ziarele.

— Şi ce spun? întrebă Andrés.

— Nimic. Se vorbeşte că pe-acolo se plimbă pipiţe îmbrăcate în rochie albă de novice.

Marguerite apăru în salon şi anunţă că în curînd ne vom aşeza la masă, tot ce mai avea de făcut fiind sosul de curry. M-am mirat. Sepia nu se serveşte cu o asemenea garnitură. Ce sepie? Ceea ce văzusem în bucătărie era o tigaie cu calamari. Mi-am dat seama cît de greoaie îmi devenise judecata din cauza blestematelor de anfetamine. L-am privit pe Andrés cu rugămintea mută de a mă ajuta în continuare vorbind în numele meu, dar mi s-a părut absorbit de alte preocupări. Avea aerul unui ceainic sub presiune. Anumite cuvinte păreau că fierb în spatele frunţii lui şi urcă împinse cu o forţă teribilă spre creier. Deodată, capul a început să i se agite cu frenezie, ca şi cînd ar fi fost pe punctul de a exploda şi, arătîndu-mă cu degetul, i-a spus Margueritei:

— Știi că pînă să vină la Paris n-a văzut în viața lui un japonez?

— Nici măcar în filme? întrebă ea.

Am înghițit în sec, mi-am amintit diverse pelicule despre Hiroshima, dar n-am fost în stare să pronunț cel mai mic cuvînt.

— Cum se poate? a insistat ea. În Barcelona nu sînt japonezi?

Am blestemat de-o mie de ori faptul că din cînd în cînd Andrés uita că nu pot să vorbesc. Cum nici de data asta nu părea dispus să mă ajute, am făcut un efort suprem, încercînd în același timp o mică glumă, și-am spus:

— I-a interzis Franco.

În loc să-mi însoțesc fraza cu un surîs ironic, gura mi-a rămas încleștată, dînd feței o expresie severă și înfricoșătoare. Pentru a atenua impresia, am încercat să ridic ceașca de cafea, dar mîna îmi tremura în așa hal, încît puțin a lipsit să n-o vărs pe fusta Soniei Orwell. Cu toții s-au făcut că nu văd nimic. I-am auzit apoi conversînd minute bune. Pe urmă, Marguerite s-a dus să termine curry-ul și a luat cafetiera cu ea. Am priceput că sosul de curry pentru calamari era cafeaua. Adio cerneală de sepie, mi-am spus. Eram complet dat peste cap. Am lansat o nouă chemare în ajutor în direcția lui Andrés, dar nu mi-a ieșit decît o grimasă disproporționată, care nu i-a scăpat Margueritei.

— Noi nu mîncăm oameni, spuse ea, aducînd pe o tavă orezul în sos de curry, un fel de prolog, se pare, la calamarii în cerneală proprie. Am simțit privirea Soniei Orwell și am avut impresia că se uita la mine ca la un extraterestru.

— Serviți-vă singuri, ne-a poftit Marguerite.

Cînd mi-a venit rîndul, mi-am pus o porţie enormă.

— Se vede că ţi-e foame, a spus Andrés, deşi ştia bine că n-aveam nici urmă de poftă de mîncare. Am crezut că-şi pusese în gînd să atragă privirile asistenţei asupra mea şi asupra farfuriei mele. L-am iertat, pentru că mi s-a părut că voia să mă facă să vorbesc cu orice preţ şi că suferea, ca prieten, pentru ceea ce ar fi putut să mi se întîmple, dacă nu mă hotăram repede să mă port normal. Ştiam că de fapt era animat de cele mai bune intenţii.

Am gustat sosul şi imediat a trebuit să-mi reprim o expresie de greaţă. Cît despre orez, mi-am dat seama din prima clipă că n-aveam să m-ating de el. Ceilalţi şi-au terminat porţiile (şi chiar şi-au lustruit farfuria cu pîine din belşug), pe urmă, toate privirile s-au încrucişat deasupra porţiei mele, a cărei integritate le părea, evident, scandaloasă. De data asta, din fericire, Andrés mi-a sărit în ajutor, minţind că nu era nici o jumătate de oră de cînd mă lăsasem ademenit de gustul divin al unor prăjituri tunisiene.

— Descoperi multe lucruri, spuse Marguerite. Dulciuri tunisiene, japonezi nemaivăzuţi...

— Da, aşa-i, am răspuns laconic.

Mi-am luat adio de la mansardă. Nimeni n-ar fi putut să se arate mai antipatic decît eram eu atunci. Chiar în acel moment a sunat cineva la uşă. Sonia Orwell spuse că era probabil Louis Jacquot, un actor care voia să pună în scenă o lucrare de-a Margueritei. Am aflat că nefericitul dăduse viaţă atîtor personaje, încît ajunsese să nu mai ştie cine e el cu adevărat. Am auzit vocea Margueritei în

vestibul. Revenind în salon, ne-a confirmat că într-adevăr el fusese.

— A plecat, spuse.

— Așa repede? Și ce voia? întrebă Andrés.

— Nimic. Ce să vrea?! se grăbi să răspundă Sonia Orwell. Ce vrea mereu. Să știe cine e.

S-a lăsat o scurtă tăcere, apoi Marguerite, umplîndu-și paharul, conchise:

— Bietul om!...

Andrés puse literalmente stăpînire pe sticla de vin și dădu pe gît patru pahare, unul după altul, fără să respire. A fost nevoie să se mai deschidă o sticlă de Beaujolais.

— Așadar, ești din Barcelona? m-a întrebat Marguerite, oferindu-mi parcă o ultimă șansă de a spune ceva.

Andrés a intervenit imediat, ca și cum lui i-ar fi fost adresată întrebarea.

— Da, din Barcelona. Eu, în schimb, mă trag din Atlantida.

La prima vedere, s-ar fi putut spune că vinul începea să-și facă efectul. Dar, pe de altă parte, nici nu băuse cine știe cît. Mai degrabă era de crezut că, din cîte îl cunoșteam, în sfîrșit se hotărîse să se poarte cu eroismul prietenului adevărat în situațiile cele mai dificile. Poate că punea în aplicare o manevră de diversiune, poate că adoptase o atitudine excentrică pentru a atrage atenția și a evita ca periculoasele priviri scrutătoare și perplexe ale asistenței să se concentreze asupra mea. Dacă așa stăteau lucrurile, trebuie să recunosc, Andrés era un prieten de nădejde.

— Așadar ești din Atlantida? l-a întrebat Sonia Orwell cu zîmbetul pe buze.

— Chiar așa, răspunse scurt Andrés.

În ochi îi străluceau lacrimi. Această constatare ne-a împietrit de uimire. S-a lăsat o tăcere grea. În timp ce atacam al doilea fel de mîncare, l-am ascultat vorbind despre continentul uitat, evocînd, cu gesturi dramatice, imagini marine care, în prezentarea lui, erau amintiri străvechi din vremea în care trăise în patria sa adevărată. N-am auzit niciodată o descriere atît de precisă a fundului necunoscut al mării. A vorbit de drumuri săpate în stîncă, de schelete de pești gigantici, de cochilii și pietre cu reflexe trandafirii, de perlă. A vorbit îndelung dincolo de cina aceea, dincolo de întîlnirea noastră și dincolo de noi. La un moment dat, Marguerite i-a sugerat că, poate, băuse prea mult.

— Am citit undeva, a spus el, că sub influența alcoolului realitatea se simplifică, golurile dintre lucruri dispar, totul pare să se lege, iar tu îți spui: asta e! Iată ce mi s-a întîmplat mie azi. Poate credeți că sînt nebun sau mincinos. Vă înșelați. Din punctul meu de vedere, acum totul se leagă. Încă din copilărie mi-am dat seama că, într-o epocă îndepărtată, am trăit în Atlantida. Azi, în sfîrșit, mi se confirmă faptul că atunci nu m-am înșelat.

Spunînd acestea, Andrés dădu pe gît ultimele picături din a nu știu cîta sticlă de Beaujolais.

— Ceea ce povestești, și povestești frumos, e cît se poate de ciudat, spuse Marguerite, dar e foarte greu să nu te gîndești fie că ai băut prea mult, fie că vrei să ne joci un renghi.

Andrés rămase imperturbabil.

— O să mă credeți – spuse – dacă o să vă vorbesc despre marea mereu calmă, atît de calmă, încît oglinda ei abia se încrețește atingînd ușor baza falezei? Dacă vă voi spune că îmi amintesc stolurile de păsări marine odihnindu-se pe apele

cele mai albastre care au existat vreodată? Îmi amintesc bucuria fără umbră a compatrioţilor mei. Trăiam cu toţii în marginea istoriei sau, mai bine zis, numai superficial cuprinşi în ea. În toate oraşele noastre se înmagazinau asemenea cantităţi de energie, încît întregul univers era pe punctul de a fi secătuit şi convertit în expresia sa concentrată. Îmi amintesc cu exactitate fîşii de tablă albă vopsite pe jumătate în roşu. Erau momelile pe care le foloseam pentru a captura peştele peştilor, singurul nostru duşman.

Nu părea beat. Deşi băuse destul, vorbea cu o absolută seninătate şi cu o nostalgie care, după toate aparenţele, putea fi considerată drept autentică.

Sonia Orwell, încercînd poate să schimbe subiectul, s-a întors spre mine şi, acuzînd tăcerea riguroasă în care rămăsesem cufundat, a spus:

— Prietenul tău e foarte timid. Nu numai că n-a îndrăznit să spună toată seara nici un cuvînt, dar nici măcar n-a deschis gura să mănînce.

— Prietenul meu, a replicat Andrés clocotind de furie, nu-i deloc timid.

Furia lui subită părea să demonstreze că dorea să evite ca atenţia celor prezenţi să se deplaseze din nou asupra mea. Dar ceea ce avea să spună în continuare contrazicea această impresie.

— Prietenul meu, a adăugat el, a înghiţit nişte anfetamine şi-acum se gîndeşte tot timpul la romanul lui.

A fost o lovitură năucitoare. Scotea din mînecă un roman inexistent despre care, în plus, ar fi trebuit să mă simt dator să vorbesc. Dar n-a fost nevoie, pentru că Andrés mi-a luat-o înainte, aventurîndu-se să dea drept sigur faptul că scriam memoriile unui ventriloc.

— Din nefericire, a continuat el, chiar în după-amiaza acestei zile a pierdut manuscrisul. L-a uitat într-un taxi. Memoriile ar fi putut fi citite ca un roman, deşi intriga nu e de tip clasic. E o poveste discontinuă şi incertă. Spre deosebire de unele texte asemănătoare din secolul trecut, scrierea aceasta nu e deloc tiranică, nu are pretenţia să afle cheia universului. Nici să cuprindă viaţa în totalitatea ei, ci doar cîteva pasaje dintr-o viaţă.

— Ce fel de om e acest ventriloc? a întrebat Sonia Orwell.

— Nu ştiu, a continuat Andrés, unul dintre aceia care visează mereu să abandoneze totul, să părăsească Europa şi să pornească pe urmele lui Rimbaud. Cred că în final reuşea chiar să lase în urmă continentul, dar în memoriile sale nu se precizează adevăratul motiv al fugii.

— De ce nu se precizează?

— Păi, pentru că, înainte să fugă, a comis o crimă care nu putea fi mărturisită explicit în memorii. În noaptea aceea la Lisabona, după ce şi-a lut rămas-bun în mod neaşteptat şi pentru totdeauna de la scenă şi de la public, l-a urmărit pe bărbierul care i-o furase pe femeia iubită şi, pe una dintre străduţele pustii din apropierea portului, i-a străpuns inima cu vîrful ascuţit al unei umbrele de soare jawaneze. Evident, nu putea mărturisi toate astea în memorii. Imediat după aceea a abandonat Europa în mare grabă. Dar în memorii el transformă ceea ce nu e decît o fugă laşă şi respingătoare într-un frumos şi erudit periplu literar.

Am avut noroc căci, după ce a sfîrşit cu aceste invenţii, Andrés m-a lăsat în pace şi s-a cufundat iarăşi în căutarea pasionată a originilor sale. Vorbea de anumite zile de vară, zile de un calm exce-

siv, cu soare strălucitor, cînd pe deasupra apelor rîului pluteau valuri de căldură toridă și te aflai la un pas de somnul profund, asemănător unei morți aparente care reînvia dintr-o dată un trecut foarte îndepărtat, trecutul Atlantidei.

— Încă din copilărie am intuit că de-acolo mă trag. Într-o zi am căzut în rîul Manzanares. Eram un copil neîndemînatic, nu prea știam să înot. De fapt, n-am știut niciodată. M-am dus la fund și atunci mi-am dat seama că sînt transportat spre locuri neștiute, care dintr-o dată mi-au părut cunoscute și familiare. M-am ridicat la suprafață abia după trei, patru minute, suficiente pentru a putea vedea pe fundul apei vechile palate ale adevăratei mele patrii. În clipa în care le-am văzut, mi-am și amintit de ele. Lumina era argintie. Aici era adevărata viață, aici erau străzile, casele, pietrele, pașii adevăraților mei compatrioți. Aici eram și eu, spunînd povești în fața unor ascultători sensibili și fideli. Eram un povestitor în piața publică și spuneam povești despre oameni care au emigrat din propriile corpuri pentru a reveni să trăiască în țara lor de origine.

Cineva a spus că e tîrziu. Eram cu toții fără îndoială surprinși, dar și puțin derutați și obosiți. Nu mă puteam împiedica să nu-i mulțumesc în gînd prietenului meu, care îmi sărise astfel în ajutor. Prietenul la nevoie se cunoaște, îmi spuneam eu, satisfăcut de comportarea lui. Preferam să cred că făcuse toate acestea pentru mine, decît să accept idea că era beat sau nebun.

— Propun, îi spuse Marguerite cu blîndețe, să amînăm această discuție pînă mîine. E într-adevăr foarte tîrziu, mi s-a făcut somn. Aș fi vrut să merg în Bois de Boulogue, dar acum mi-e prea somn.

Era într-adevăr foarte tîrziu, însă Andrés părea că nu-şi dă seama de asta. A început să vorbească despre curenţi submarini mai puternici decît însăşi viaţa, curenţi care te antrenau inexorabil spre continentul uitat.

— Poate că o anumită zi, a spus, va fi un început de drum fără întoarcere. Bătrînul meu costum e foarte uzat, ar trebui să-l schimb, nu mă mai simt bine în el. Cred că sînt în acea stare a şarpelui înainte de a-şi schimba pielea. Lumina zilei îl răneşte şi, ca orice şarpe, se retrage cuminte în culcuşul lui.

A făcut o pauză atît de scurtă însă, că n-a lăsat nici cea mai mică şansă de a fi întrerupt. A continuat descriind focul ce arde în toate căminele din patria sa.

— Flăcările, spunea el, urcau drepte, fără pic de fum. Le hrăneau ramuri uscate de ienupăr, care răspîndeau un parfum amar. Poliţele tuturor căminelor din Atlantida erau împodobite cu feronerii în formă de candelabru. Lumînările ardeau aici cu o intensă lumină albăstruie imitînd culoarea din adîncurile mării noastre.

Cineva a spus din nou că e tîrziu.

Andrés a consimţit să-şi pună lodenul peste vechiul costum, dar nu înainte de a sfîrşi cu ultima picătură de alcool care mai rămăsese în casă. L-am luat de umăr cu un gest amical:

— Haide, să mergem, i-am spus, împingîndu-l cu delicateţe spre ieşire.

— Mansarda îţi aparţine, îmi spuse Marguerite pe neaşteptate. O să ţi-o arăt mîine. Va trebui probabil să-ţi cumperi ceva mobilă. Cred că nu există acolo decît o saltea şi un poster. Un poster cu o imagine din Viena, în care este reprodus

foarte fidel un candelabru cu ciucuri de cristal. Cel puţin aşa mi-a spus portăreasa. Dar... cine ştie?

Mi-am luat rămas-bun încîntat de acel happy-end. Apoi am coborît în stradă alături de Andrés. Sub cerul înstelat, toate cafenelele din Paris erau deja închise şi, privite de afară, păreau mausoleuri tăcute într-un peisaj lunar. M-am gîndit că nu voi uita uşor noaptea aceea. Şi aşa avea să fie. Pe cînd îl însoţeam spre casă, Andrés mi-a spus că n-o să ne mai vedem niciodată, că-şi amintea cu o nostalgie irezistibilă un adînc de ape cu cataracte mov şi că dorea să dispară fără întîrziere şi din proprie iniţiativă.

Nu l-am înţeles prea bine, dar cred că atunci identificam propria iniţiativă cu ceva în genul sinuciderii. Poate că vorbea de o dispariţie care nu aparţine sferei necesităţii, ci domeniului libertăţii. Tocmai mă gîndeam la toate astea cînd, deodată, Andrés a repetat povestea cu propria iniţiativă, apoi a făcut un salt energic, cufundîndu-se în apele îngheţate ale Senei şi dispărînd fulgerător în adîncuri. Primul gînd care mi-a trecut prin cap a fost că exagera, apoi m-am concentrat exclusiv asupra faptului că era de datoria mea să-l salvez, avînd în vedere că nu mai era nimeni prin preajmă. Mi-am dezbrăcat haina şi m-am aruncat fără ezitare în Sena. După o scurtă recunoaştere, am reuşit să-l localizez sub apă. Stătea acolo într-o stare de imobilism uimit, aş spune chiar fericit, ca şi cînd ar fi aşteptat acel curent submarin care să-l ducă înapoi în patria sa originară.

L-am prins de braţ, dar s-a zbătut violent, ca şi cum intervenţia mea i-ar fi ameninţat proiectata călătorie. N-am avut încotro şi i-am aplicat un pumn superb care l-a lăsat fără cunoştinţă. Apoi a

venit partea cea mai grea, pentru că niciodată în viață nu mai fusesem în situația de a face un asemenea efort. Cînd am reușit, în sfîrșit, să-i depun trupul pe chei, în jur totul era pustiu. L-am acoperit cu haina și am așteptat să-și revină. Într-un tîrziu m-a privit confuz, și-a pipăit bărbia și m-a întrebat ce făceam noi doi acolo, uzi pînă la piele.

— Nu-ți amintești nimic? l-am întrebat.

— Să spun drept, nu prea...

Am rămas pe gînduri. Eram zăpăcit și extenuat. Mă temeam să nu fi făcut o pneumonie și în fundul sufletului eram furios.

Apa neutralizase efectul anfetaminei.

— Chiar nu-ți aduci aminte?

— Dacă-ți spun că nu!

— Nici măcar nu știi de unde venim?

Am blestemat ideea de a fi pus întrebarea aceea. M-am așteptat să-mi răspundă: „Eu – din Atlantida, tu – habar n-am." Dar se părea că într-adevăr nu-și mai amintește nimic. M-am bucurat că măcar n-apucasem să pronunț numele Margueritei Duras, pe care l-ar fi putut asocia cu povestea continentului uitat.

— Să mergem acasă, i-am spus.

Și din nou mi-am blestemat cuvintele, temîndu-mă că ele ar fi putut să-i reamintească un umil sălaș de povestitor nomad de-acolo, din Atlantida. Dar el rămînea cufundat în aceeași stare de năuceală. Problema era că, orice cuvînt aș fi pronunțat, riscam să-l fac să-și amintească. Eram însă atît de furios, încît pînă la urmă stare mea de spirit a fost mai puternică decît prudența și tăcerea. L-am întrebat de ce făcuse ceea ce făcuse.

— Ce anume? a întrebat cu cel mai nevinovat zîmbet din lume.

— Cum, ce? am urlat cu ochii ieşiţi din orbite.

Jumătate perplex, jumătate gînditor mai întîi, a început într-un tîrziu să dea semne că-şi recapătă memoria.

— Ah, da, mi-a spus.

M-a străbătut o groaznică presimţire.

— De ce-am făcut toate astea? – Era evident că gîndeşte profund. – Adevărul e că n-are nici cea mai mică importanţă. Aş spune că trebuia s-o fac, mă-nţelegi?

Îmi amintesc încă tăişul privirii pe care mi-a aruncat-o cînd, ridicîndu-se în picioare, a început să meargă încet de-a-ndăratelea, ca şi cînd ar fi luat parte la o probă de o sută de metri spate.

— Prietenul la nevoie se cunoaşte, mi-a spus.

Şi s-a aruncat iarăşi în apă, de data asta cu haina mea pe umeri, ca şi cînd ar fi vrut să vadă pînă unde putea să meargă prietenia noastră.

UN CUPLU ÎNCĂRCAT DE ANI

1

MI-AȚI DAT să beau prea mult sau, mai precis, faptul că mi-ați destăinuit plăcerea pe care v-o produc poveștile cu eroi anonimi m-a îndemnat să beau (i-am spus odată unui neamț elegant de vreo șaptezeci de ani, tovarăș întîmplător de pahar, într-o cafenea din Lugano), și-acum adevărul e că mă simt cam amețit și puțin emoționat sau, ca să mă exprim mai clar, mă simt ușor oniric și cu chef să povestesc istoria pe care v-am anunțat-o cînd spuneam că în ultima vreme simt o anumită aplecare spre a relata pasaje din propria mea viață, pasaje pe care uneori le schimb ca să nu mă repet, să nu mă plictisesc, domnule Giacometti, permiteți-mi să vă spun așa, aici toată lumea pare să se numească Giacometti, deși nimeni nu poartă un monoclu ca al dumneavoastră, nu, nu-mi spuneți numele adevărat, nu mi-ar folosi la nimic, pe mine mă interesează doar să povestesc ce mi s-a întîmplat cu o compatrioată de-a dumneavoastră, o poveste care s-ar putea să vă placă, domnule Giacometti, dacă-mi îngăduiți să vă spun așa.

Eu doream să vă cunosc țara, adică Bavaria, cineva-mi spusese că pe pereții multor case, pe deasupra tapiseriilor reprezentînd scene de vînătoare, alunecau umbre, de asemenea știam că fîșii de coajă albă tremurau pe trunchiul mestecenilor la sosirea iernii. Eu iubeam și iubesc zăpada, și anotimpul ei, și scenele de vînătoare, și umbrele, și doream să văd toate astea în Bavaria, astfel că,

îndată ce am avut ocazia să-mi iau o vacanță binemeritată, n-am mai stat pe gînduri. În primele zile la München m-am simțit minunat, doar eu cu mine însumi, plimbîndu-mă, fumînd și căscînd ochii la toate, cîntînd jodlere în singurătatea camerei de hotel. Într-o seară mă plimbam pe Kantstrasse, cînd am văzut o femeie travestită în șarpe care mă privea, îmi făcea cu ochiul și-mi zîmbea, cît despre mine, am crezut bineînțeles, că-i vorba de una dintre acele aventuri ușoare și trecătoare, și m-am apropiat fără grabă:

— S-a-ntîmplat ceva? am întrebat.

— S-a-ntîmplat, a spus ea, și-a mai adăugat, adică a mai mormăit niște cuvinte pe care nu le-am înțeles, posibil să fi zis că viața-i o tunică albă care de departe pare o pagină nescrisă, și de-aproape un cămeșoi, nu-i lipsea simțul umorului. Posibil să fi spus asta sau ceva de genul ăsta, apoi a lăsat să cadă pe Kantstrasse o batistă de mătase, iar eu, care nu-mi puteam reveni din uimire, am crezut că într-adevăr mă aflam în fața unei aventuri trecătoare și facile, așa că am făcut încă un pas spre ea și am ridicat batista cu un gest galant, dar cînd s-o privesc, domnule Giacometti, cînd s-o privesc de-aproape am rămas ca paralizat, fața aceea misterioasă de șarpe de treizeci de ani avea niște ochi verzi cu o privire intensă care hipnotiza, și cum te mai hipnotiza, domnule Giacometti, am rămas mut de teamă, aventura continua să-mi pară ușoară, dar nu și la fel de trecătoare cum crezusem la început.

După o săptămînă, ne căsătoream fără să știu mai nimic despre ea, despre viața ei, deși bănuiam, și pe drept cuvînt, că era o prostituată de lux, ceea ce mă excita, spunea că o cheamă Ida, dar în toate

actele apărea numele Helga, îmi povestise trecutul său, un trecut fabulos, după toate probabilitățile iventat, căci Idei nu-i lipsea imaginația cînd era vorba să-și construiască o nouă identitate, bineînțeles nici eu nu mă lăsam mai prejos, și eu îmi inventasem o biografie nouă în toate detaliile sale, chiar din prima clipă, îi spusesem, de pildă, că sînt medic piemontez, deși era clar că habar n-am de medicină, n-am retractat însă niciodată această minciună, și nici altele, căci era încîntată de găselnițele mele și eu de-ale ei. Acordul acela tacit ne convenea de minune amîndurora, pentru că ne permitea să evadăm din noi înșine și ne oferea seninătatea pe care o respiră unirea dintre două ființe de ficțiune, o seninătate de ficțiune pe care n-o mai cunoscuserăm niciodată, și nimic, cred eu, nimic nu e mai liniștitor decît o mască.

Astfel gîndeam în timpul ceremoniei nupțiale din acea biserică müncheneză, care nu mai există, exact cum vă spun, domnule Giacometti, nu mai există, așa cum nu mai există probabil nici bătrînul Volvo de închiriat cu care, după slujbă, sub o ploaie deasă, am pornit să alunecăm ca niște fantasme mai întîi pe străzile orașului, apoi pe autostrada care ducea spre Italia. Despre ziua aceea, ca mai toți oamenii care-și amintesc totul în legătură cu ziua nunții, am păstrat în minte chiar amănuntele cele mai banale, închid ochii și văd și acum Volvo-ul rulînd sub ploaia din amurg, prin suburbiile Genovei, în spatele autobuzelor și camioanelor, în vreme ce noroiul stropea trotuarele, iar trecătorii se refugiau sub portalurile clădirilor la trecerea noastră, la trecerea acestui bătrîn și ciudat Volvo.

N-am mai văzut niciodată o mașină ca aceea, părea să se miște fără cel mai mic zgomot, ca și cum faptul că transporta doi pasageri răsăriți din negura vieților lor inventate ar fi transformat-o într-un vehicul fantomă, fantomatic în toate ipostazele sale, mai puțin cea vizuală, căci putea fi cu ușurință imaginat înaintînd cu repreziciune pe un drum de țară oarecare, în întuneric, fără lumini, luînd curbele și șerpuind într-o liniște înspăimîntătoare.

Spre miezul nopții, în apropiere de Livorno, mașina s-a oprit în fața hotelului Bristol, un hotel care nu părea să fie deschis pentru public, s-a oprit foarte ciudat. De obicei, cînd o mașină se oprește, încetează și zgomotul motorului, după care cineva coboară din ea, dar în cazul meu nu s-a întîmplat nimic din toate astea, bătrînul Volvo s-a mulțumit să se oprească pur și simplu, ca și cînd n-ar fi fost nimeni înăuntru, ca și cînd n-ar fi fost nimeni de la început acolo, și atunci, alături de mașina noastră, tăcută și imobilă sub ploaia îndîrjită, a trecut zgomotosul, scandalosul Volkswagen, care mi s-a părut că ne urmărea de mult, încă de la München.

— Înțelege, Ida, ne urmărește cineva.

— Ești nebun, nebun de legat.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Ida, revino pentru o clipă cu picioarele pe pămînt și spune-mi cine ar avea interes să ne urmărească.

— Poate realitatea însăși, iubitule, n-ai spus tu că realitatea e scandaloasă și trage tot timpul în piept fantezia?

— Nu văd nici o legătură, Ida.

Pe cînd schimbam aceste replici, domnule Giacometti, am văzut că Volkswagenul se întorcea. În stînga noastră se vedea Mediterana, marea era

foarte agitată, valurile se spărgeau de țărm, vîntul arunca ploaia și apa mării amestecîndu-le în rafale, peste mașină. Volkswagenul a trecut pe lîngă noi, era evident că ne caută, ne-a depășit și apoi a întors cu o mișcare scurtă, a patinat pe asfalt și, în încercarea de a nu cădea în mare, a redus prudent viteza, după care s-a așezat în spatele nostru, parcînd regulamentar lîngă bordură. Dar nici atunci Ida, care era de fapt foarte neliniștită, n-a vrut să admită evidența că cineva ne urmărea, ceea ce a provocat o discuție prelungită, pînă cînd n-am mai putut, mi-am pierdut răbdarea și am hotărît să rezolv situația cum mă tăia capul, așa că am coborît cu gîndul de a-l înfrunta pe șoferul celeilalte mașini, dar cînd am ajuns în dreptul Volkswagenului, ud pînă la piele, nu era nimeni înăuntru, absolut nimeni, bănuiam deja că și aceea ar fi putut să fie o mașină fantomă, însă atunci am văzut cum se aprindeau luminile în holul hotelului și am presupus că cel care ne urmărea tocmai intrase înăuntru.

Să plecăm de-aici, i-am spus Idei. Dar ea părea să-și fi pierdut controlul, mi-a spus că simțea că hotelul acela avea o putere magnetică, o atrăgea cu o forță mai mare decît gîndul la viața pe care urma să o petreacă alături de mine. Ascultă, Ida, i-am zis, cred că ai spus deja destule prostii, cineva ne urmărește, poate că vrea chiar să ne ucidă, din fericire a intrat în hotel crezînd că ne-am refugiat înăuntru, să plecăm înainte de-a fi prea tîrziu. Nu pot, a spus ea, nu pot. Și hohotea, domnule Giacometti, plîngea în hohote și părea complet pierdută în noaptea aceea cu ploaie și tunete. În hotel o aștepta poate amantul sau protectorul, iar eu nu prea știam cum să procedez, mă

simțeam complet zăpăcit, și am continuat să mă simt așa și atunci cînd ea mi-a spus că mănușa de la mîna dreaptă împreună cu cea de la mîna stîngă fac un tot, adică o pereche de mănuși, în vreme ce, dacă avem două mănuși de la mîna dreaptă, trebuie să le aruncăm, că la fel stăteau lucrurile cu legătura noastră, trebuia să aruncăm totul peste bord, fiindcă amîndoi trăiam într-o lume de ficțiune, fără contact cu realitatea. Sîntem două contrabasuri cîntînd aceeași notă, asta sîntem, în schimb aici, în acest hotel mă așteaptă cineva care este jumătatea mea ideală, este realitatea care mă urmărește încă de la München, știe că mă voi întoarce în brațele lui, pentru că nu pot trăi fără prezența lui, fără prezența lui complementară, am încercat să mă descotorosesc de realitate, dar n-am reușit, îmi pare rău, adio, un cîrlig și un ochi de ață fac o unitate ideală, dar cu două cîrlige nu se poate face nimic, așa și cu două ființe ca noi, care neagă cu îngîmfare realitatea, legătura noastră nu duce nicăieri, adio, atît cît a fost, a fost minunat.

Pentru o clipă rolurile și măștile mi s-au topit, mi s-a topit chiar și calmul, m-am lăsat să cad pe spătarul scaunului simulînd leșinul.

— Te-am mințit, i-am spus, și eu pot fi realist, și eu pot fi jumătatea ta, nu sînt medic, nici piemontez, nici nimic din tot ce ți-am spus, aș fi vrut să fiu altul, dar, gata, nu mai vreau să încerc, de fapt sînt ventriloc, mă auzi, ventriloc, și mai sînt bărbatul tău și-ți poruncesc să rămîi cu mine.

— Uită-mă, mi-a răspuns Ida, destinele noastre se despart...

Iar eu am înțeles, domnule Giacometti, am înțeles fără întîrziere că orice-aș fi făcut era inutil, că aveam s-o pierd și că de fapt nu fusese nicio-

dată a mea, de fapt era femeia altuia, şi amîndoi formau un cuplu încărcat de ani, relaţia lor dramatică începuse într-o perioadă îndepărtată, tot atît de îndepărtată în timp ca şi prima noapte a împreunării realităţii cu ficţiunea: doi bătrîni soţi împărţind cu celălalt cuplu, cu tîrfa şi apaşul, aceeaşi angoasă încăpăţînată a zbaterii în coşmar.

Poate e adevărat, poate că sîntem două contrabasuri intonînd aceeaşi notă, am spus sarcastic şi puţin jignit, poate e adevărat. I-am deschis portiera, i-am cerut să plece, să se ducă la Bristol, ploaia a intrat în maşină şi mi-a biciuit faţa, şi m-am simţit ca trezit din somn, am văzut-o pe Ida depărtîndu-se în noapte, i-am numărat urmele paşilor în noroi pînă unde am putut ajunge cu privirea şi-apoi, ştiind că duceam cu mine bagajul ei, am lăsat în urmă totul, spunîndu-mi că fusese un vis.

2

AFLĂ, DOMNULE (a spus Giacometti, aprinzîndu-şi o havană în acea cafenea din Lugano), că surpriza pe care o resimţim descoperind drumul care duce, pe parcursul unei singure zile, de la legătura cea mai tandră la infidelitatea cea mai atroce, este la fel de teribilă ca aceea pe care o produce descoperirea modului în care asupra multor căsnicii aparent fericite se proiectează invizibilă şi implacabilă umbra unui terţ cu care convieţuim în taină şi în tăcere de-a lungul anilor. De-a lungul multor ani. Acesta a fost şi cazul meu, eu am fost timp de o jumătate de secol căsătorit cu biata Bárbara, iar spre sfîrşitul vieţii ajunseserăm să formăm un bătrîn cuplu plin de afecţiune reciprocă

pînă ce, brusc, într-o noapte dinspre jumătatea anului trecut, la Bandung, legătura dintre noi s-a rupt din cauza cîtorva cuvinte pe care ea le-a spus, astfel că, începînd cu acea clipă, nimic n-a mai putut fi ca înainte. E cu totul altceva, cred eu, decît ce ţi s-a întîmplat domniei-tale la Livorno, căci cel puţin dumneata ai fost la curent cu toată povestea după numai cîteva ore, în timp ce mie mi-au trebuit cincizeci de ani şi a fost nevoie să ajung nici mai mult nici mai puţin decît în Jawa ca să aflu că o jumătate de secol trăisem încrezător şi liniştit fără să bănuiesc nimic în legătură cu această umbră, umbra unui mort. Cum să nu-ţi vină să plîngi, să plîngi de să îneci în lacrimi toate covoarele acestei bătrîne cafenele.

Dar n-o să plîng, ar fi plicticos, o să-ţi povestesc drama mea, totul a început anul trecut cînd, în preajma aniversării nunţii de aur, eu şi Bárbara ne-am hotărît să o sărbătorim departe de Franz şi de Greta, copiii noştri, celibatari amîndoi. Trăiesc împreună, pentru că totdeauna au visat să se căsătorească unul cu altul, ciudăţenii de-ale vieţii, în fine, în felul lor şi ei sînt ca doi bătrîni soţi, ce să-i faci, şi cum îţi spun, am hotărît să sărbătorim cît mai departe, în insula Jawa, ne-am spus, şi am plecat acolo, la început a fost foarte amuzant, căci în ciuda atîtor ani de viaţă comună, noi nu sîntem asemenea acelor soţi care se plictisesc crunt sau se insultă fără încetare, noi nu eram aşa, nu, noi făcuserăm un pact tacit de neagresiune şi petreceam de minune, comentînd cu umor, în fiecare dimineaţă cînd ne trezeam, întîmplările zilei anterioare, care reflectau prostia omenească, imbecilitatea celorlalţi, niciodată pe a noastră, aflată, prin acest acord tacit, la adăpost de propriile ironii muşcătoare.

Eu sînt dintre aceia care cred că oamenii se căsătoresc pentru a putea comenta în doi lumea. Iar Jawa s-a dovedit a fi locul ideal pentru aşa ceva, pentru că după puţin timp am descoperit că jawanezii întruneau toate condiţiile pentru ca în fiecare dimineaţă, la trezire, să ne dea prilej de rîs nemilos fiindcă, printre altele, aveau o anumită expresie a feţei, ceva care nu părea să meargă înainte, trebuie s-o mai aibă şi acum, ceva care nu mergea înainte, ci înapoi, era ca şi cînd feţele lor ar fi suferit un fel de întoarcere în timp, pesemne că şi acum sînt la fel, feţele lor păreau şlefuite precum pietrele de rîu, şlefuite de o continuă frecare, iar frunţile bombate parcă te invitau să le dai roată; de fapt, de felul lor, jawanezii sînt oameni care se aşază cu faţa spre propria casă şi cu spatele la drum, ca şi cînd ar avea un ochi între umeri, în orice caz, se poate spune că au în spate o prezenţă vie. Şi, colac peste pupăză, mergînd într-o seară la un spectacol tradiţional de teatru de umbre, am descoperit că actorii jawanezi, spre deosebire de aproape toţi ceilalţi actori din lume, poartă principalul ornament al costumului lor pe spate.

În seara în care am asistat la teatrul de umbre la o versiune jawaneză a mitului tinerilor care se sinucid din dragoste, ne-a atras atenţia faptul că lumina reflectoarelor era imobilă şi că personajele rămîneau aproape tot timpul cu jumătatea trupului imobilizată într-o tulpină de bumbus scobită paralelă cu fundalul. Personajele îşi mişcau mai mult braţele decît corpul, erau braţe moi care fluturau, fără nimic agresiv, aşa cum flutură braţele domniei-tale, domnule ventriloc, dacă-mi permiţi să-ţi spun astfel, exact cum flutură ale dumitale pe

acest trunchi care abia dacă se mişcă în vreme ce spui poveşti.

Întorcîndu-ne la hotel în noaptea aceea, n-am putut să mai aştept dimineaţa următoare şi-am început să rîd de trunchiurile de bambus, dar Bárbara, în loc să rîdă cu mine, m-a privit cu o tristeţe infinită, m-a făcut prost şi m-a dojenit amar pentru a nu fi remarcat vocile desăvîrşite ale acelor actori jawanezi. Vocile lor, ale recitatorilor, a spus ea, sînt dulci, melodioase, joase, reflexive şi pline de un fel de compasiune, voci politicoase, sensibile, înflorite, voci visătoare, nostalgice, voci de catedrală, mi-l amintesc pe Wim.

Am zîmbit puţin deconcertat şi-am întrebat-o cine e Wim.

— Prima mea dragoste, mi-a spus ea, iar buimăceala mea a crescut. I-am cerut să repete chestia cu prima dragoste.

— Pe cînd mai locuiam încă în casa părinţilor mei din Rosenheim, a spus Bárbara, el s-a îndrăgostit de mine de cum m-a văzut, la fel şi eu, a fost o dragoste la prima vedere, dar eram foarte tineri şi părinţii noştri s-au opus să ne căsătorim, n-am avut încotro şi a trebuit să fugim, într-o noapte am părăsit Rosenheimul şi, cînd am ajuns la marginea oraşului, Wim a propus să ne sinucidem pentru a rămîne împreună în eternitate, dar eu am vrut să fiu realistă, ştii că totdeauna am fost aşa, am refuzat şi am hotărît să mă întorc acasă. În zilele care au urmat, Wim a început să se stingă încet, încet de durere şi într-o noapte a fugit din oraş. S-a dus la o mănăstire în munţi, la douăzeci de kilometri de Rosenheim, bunicul lui, fost paznic al acelor pustietăţi romantice, îi arătase un loc periculos între stînci, unde cădeau de obicei ful-

gerele în nopţile cu furtună, şi aici Wim a aşteptat răbdător în ploaie să-l nimicească un fulger şi a murit cîteva zile mai tîrziu, măcinat de pneumonie, dar eu cred că a murit din dragoste pentru mine.

M-am simţit umilit, domnule ventriloc, de această evocare a unei figuri din tărîmul morţilor şi dintr-o dată am trăit nu numai certitudinea că timp de o jumătate de secol convieţuisem cu acel Wim, dar, în plus, mi-am dat seama că exact în clipa cînd descopeream toate astea, el se afla în spatele meu şi că, asemenea jawanezilor, aveam şi eu un ochi la spate şi puteam să simt şi să văd perfect prezenţa celui mort de pneumonie.

— Nu-i decît o născocire de-a mea, mi-a spus atunci rîzînd Bárbara, am citit toate astea într-o carte, ce naiv eşti, n-o să te schimbi niciodată.

Aşa mi-a spus, dar vocea îi suna trist şi înfundat, îndoiala nu mi s-a risipit şi n-am putut să dorm toată noaptea, în schimb Bárbara a adormit imediat frîntă de oboseală, lăsîndu-mă singur pradă gîndurilor, pe cînd simţem că propria mea identitate se dizolvă într-o lume impalpabilă şi cenuşie, locuită de un mort care se afla acolo, alături de noi, la fel de mort ca şi căsnicia noastră, acolo în Jawa, unde actorii poartă cel mai important ornament al costumului la spate.

Şi-acum, domnule ventriloc, permite-mi să-ţi adresez o invitaţie, te aştept în camera mea de hotel, aş vrea să fii convins că povestea e adevărată şi să ştii că, din cînd în cînd, în spatele meu apare mortul, da, domnule, mortul, iar ca să vezi că într-adevăr am fost în Jawa, dă-mi voie să-ţi ofer un obiect tipic din partea locului, am mai multe în camera mea, însoţeşte-mă, vreau să-ţi ofer un suvenir din Jawa.

Îmi ești drag și mi se pare că pot să am încredere în dumneata, căci, să nu crezi că nu-mi dau seama, eu și dumneata formăm de fapt, la rîndul nostru un bătrîn cuplu, e multă vreme de cînd stăm aici împreună, eu și dumneata, în această cafenea din Lugano, schimbînd povești, sîntem deja ca doi soți în vîrstă și mi-ar face plăcere să iei cu dumneata ceva din Jawa, de exemplu o umbrelă de soare. Are un resort secret care o poate transforma dintr-o umbrelă de soare într-o umbră foarte ascuțită, într-un fel de baionetă, cine știe, într-o bună zi ar putea să-ți fie de folos. Și tot așa, mi-ar face plăcere să mergem împreună la culcare și să comentăm lumea în doi, astfel ai putea să vezi cu propriii ochi, domnule ventriloc, cum chiar și aici, în camera de hotel, îmi îngheață spinarea cînd sînt dezbrăcat și pe spatele meu se desenează, ca un vechi ornament, mortul.

CUM MI-AR PLĂCEA SĂ MOR

SĂ TE PREFACI că ești beat în compania lui John Houston, iată cea mai amuzantă situație pe care mi-a fost dat s-o trăiesc. Nu voi uita niciodată acele nopți din New Orleans. Într-o astfel de noapte l-am auzit pe Houston spunînd că ar vrea să moară așa cum murise unchiul lui, Alec. De îndată ce-am auzit povestea mi-am dat seama că și eu doream să mor ca unchiul Alec.

Într-o zi, pe cînd Alec se afla deja c-un picior în groapă, cineva a sunat la ușă și nevastă-sa s-a dus să deschidă. Urcînd din nou în cameră, îi comunică soțului ei că o verișoară dorea să-l vadă.

— Spune-i că eu nu vreau s-o văd, răspunse Alec. E o ființă care mă calcă pe nervi. N-am de gînd să irosesc cu prostănca asta nici măcar un minut din timpul care-mi mai rămîne de trăit.

La auzul acestor cuvinte, soția lui se supără foc, îi spuse că vară-sa făcuse un drum atît de lung numai ca să-l vadă pe el și-l pofti să fie politicos și s-o primească. Dar Alec se arătă inflexibil.

— Spune-i c-am murit! îi sugeră el.

Nevastă-sa protestă vehement:

— Dacă ar fi fost adevărat, ar fi trebuit să i-o spun încă de cînd i-am deschis, zise ea.

— Bine, atunci de ce nu-i spui că tocmai am murit și că ți-ai dat seama de asta abia cînd te-ai întors să-mi ceri s-o primesc?

Nevastă-sa nici nu vru să audă:

— În cazul ăsta are să vrea să urce imediat să te vadă.

— N-are decît. Am s-o fac pe mortul, i-o întoarse Alec.

— N-ai să poți. E imposibil să-ți ții respirația atîta vreme.

— Pune-mă la-ncercare, răspunse Alec.

Zis și făcut. Vară-sa intră în încăpere, iar el rămase nemișcat, cu ochii pe jumătate închiși, ținîndu-și respirația.

Așa se întîmplă că, făcînd pe mortul, Alec muri de-a binelea.

CARMEN

CARMEN VALLE s-a născut la Havana, dar tatăl său, diplomat de carieră, a fost mutat la Barcelona cînd ea avea numai trei ani. Astfel, singura amintire în legătură cu orașul natal era o coloană de care se sprijinea un fotograf ambulant fotografiat de mama ei, cu cîteva zile înainte de plecarea spre Spania. Nu mai păstra nici o altă amintire despre Cuba, iar cînd era întrebată unde se născuse, Carmen rîdea cu acea imensă tristețe care-i era caracteristică și răspundea că nu s-a născut.

Copilăria petrecută la Barcelona a fost foarte fericită, adică enorm de plicticoasă, și prea puține lucruri ar merita cu adevărat să fie povestite în legătură cu acea perioadă. Dacă cineva se aventura totuși cu vreo întrebare în acest sens, Carmen obișnuia să răspundă:

— Copilăria mea? presupun că, oriunde-ar fi să fie, dacă există într-adevăr pe undeva, nu prezintă nici urmă de interes. E ceva ca o plictiseală deja uitată.

Spre sfîrșitul anilor '60 putea fi văzută adesea pe scaunele înalte ale barurilor din strada Tuset. Înaltă ea însăși, îmbrăcată invariabil în pulovere negre, cu gîtul lung de gazelă înfășurat în eșarfă, ținînd delicat cîte o țigară englezească între degetele fine ale celei mai minunate mîini stîngi din întreg orașul.

Nimeni n-a avut şi nu va avea vreodată acei douăzeci de ani pe care-i avea ea atunci. Nu exista nimeni care ar fi putut măcar s-o egaleze în frumuseţe. Au fost sinucideri, flori pe care nimeni nu le-a aşezat în vas, bărbaţi plîngînd în zori pe umărul prietenilor, la rîndul lor şi ei îndrăgostiţi de Carmen. Ea-i respingea pe toţi cu aceleaşi cuvinte elegante, politicoase, pline de bun-simţ; cuvinte care, în ciuda tuturor eforturilor, nu puteau stinge disperarea celor cărora li se adresau.

Tot oraşul o iubea pe Carmen, şi ea iubea tot oraşul, fără să iubească pe cineva anume. Cu vremea a devenit tot mai retrasă şi cu deosebire tăcută. Uneori, foarte rar, singură la ea acasă, în cursul vreunei petreceri, la braţul cîte unui adorator spărgea tăcerea pentru a murmura încet şi cu o uşoară inflexiune distinsă: „Ce plictiseală!“ Apoi se închidea din nou în muţenie.

A împlinit treizeci de ani în tăcere. I-a sărbătorit singură, absolut singură, în apartamentul de la Ritz, în care locuia de la moartea părinţilor. A crezut că lumea îi făcuse în sfîrşit favoarea s-o uite. Dar nu era deloc adevărat. Eu, de exemplu, mă consideram în continuare prietenul ei. A doua zi după aniversare am sosit la Barcelona şi primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă duc s-o văd. O vizitasem de fiecare dată cînd îndatoririle meseriei mele de ventriloc mă aduceau în oraş. Îmi însoţeam vizitele cu un buchet imens de flori. Pînă într-o zi, cînd am zărit în camera ei un buchet mult mai mare decît al meu.

— Unul care îmi face curte e, mi-a spus ea, cu o expresie de plictiseală absolută, şi a adăugat cu o graţie desăvîrşită:

— După cum vezi, la o fată mare rage şi-un măgar.

Nu l-am cunoscut niciodată pe ultimul dintre măgari, pe soțul ei adică, un industriaș din Manresa care, din cîte mi s-a spus, era cel mai puțin elegant, educat și potrivit dintre toți bărbații asupra cărora s-ar fi putut opri alegerea ei. S-au căsătorit în biserica din Pompei. Din ziua nunții n-a rămas decît o fotografie îngălbenită în care se vede chipul lui Carmen purtînd masca celui mai sfîșietor dintre surîsurile pe care i le cunoscusem vreodată. „Ce plictiseală!" se zice c-ar fi spus în clipa cînd mașina demara purtîndu-i pe miri spre luna de miere. Nouă luni mai tîrziu, Carmen murea la naștere. „Ce plictiseală!" se spune că ar fi fost ultima ei replică înainte să-și dea sufletul. Vestea mi-a parvenit la Berlin. Am hotărît că într-o zi voi scrie ceva despre Carmen, o poveste care fatalmente se va termina cu fraza: „Asta e tot".

I-am vorbit despre toate acestea unui prieten, scriitor rus, ce trăia în exil la Berlin. I-am spus că într-o zi voi scrie ceva despre Carmen și o voi face pur și simplu pentru că simt nevoia s-o fac.

— E o poveste căreia nu-i voi putea găsi niciodată un final potrivit, pur și simplu nu știu ce morală s-ar putea scoate din ea, i-am zis eu.

Prietenul mi-a răspuns că e într-adevăr o poveste care nu se preta la nici o morală. Și adăugă:

— Nu știu de ce, dar îmi amintește cuvintele unui rege dintr-un basm care-mi e foarte drag. Care săgeată zboară veșnic? Aceea care se confundă cu ținta.

TURNUL CU FOIŞOR

ÎNTR-O DIMINEAŢĂ a sunat telefonul şi individul de la celălalt capăt al firului mi-a spus că trecea printr-o criză şi că simţea nevoia să-mi vorbească, fiindcă de cînd se despărţise de soţia lui, era foarte singur.

— Nu văd legătura, i-am spus, ca o reacţie logică a omului pe care-l deşteaptă din somn un necunoscut, dispus, pe deasupra, la asemenea confesiuni.

— Legătura e că soţia mea îmi făcea viaţa amară spunîndu-mi fără încetare că sînt urît. Zicea că figura mea nu-i place nici cît negru sub unghie. Într-o zi am obosit s-o mai aud şi m-am hotărît să închiriez apartamentul din care vă vorbesc acum şi de unde zăresc vechea mea locuinţă şi turnul în care trăieşte soţia mea, singură şi abandonată.

Am crezut că un cunoscut voia să-mi facă o farsă. Celălalt a continuat:

— Simţeam nevoia să vorbesc cu cineva şi v-am ales pe dumneavoastră la întîmplare, răsfoind cartea de telefon. Sînt singur aici, cu un binoclu şi o oglindă enormă pe care mi-am instalat-o în dormitor.

O farsă sau un nebun, m-am gîndit. I-am sugerat să se lase de prostii şi să se întoarcă acasă.

— Nu pot, e prea tîrziu. Ea m-a declarat dispărut şi nu ştie că o spionez. N-aţi fost niciodată curios să aflaţi ce-o să se-ntîmple după ce veţi

muri? În primele zile am urmărit pelerinajul rudelor şi prietenilor. Soţia mea, se înţelege, se arăta îngrijorată şi mai ales depăşită de evenimente. Nu pricepea ce putuse să mi se întîmple, nu pricepea cum de dispărusem în felul acela misterios. Dar în ultima vreme, după ce toată lumea s-a convins că sînt irevocabil dispărut, îmi pare pe zi ce trece mai resemnată şi chiar mai fericită. Nu m-ar mira deloc dacă s-ar recăsători, şi încă foarte curînd. Dar nu asta mă preocupă.

Din pură politeţe şi dintr-un strop de curiozitate (deja nu mi se mai părea la fel de clar că e vorba de o farsă sau de un nebun), l-am întrebat dacă nu cumva era singurătatea cea care-l preocupa, aşa cum spusese la început.

— Exact, mi-a răspuns. Singurătatea şi monotonia. Pe zi ce trece mă plictisesc tot mai tare, mai ales cînd n-am nimic de spionat. Soţia mea iese, de exemplu, la cumpărături şi atunci nu se mai mişcă nimic nici în interiorul turnului, nici în grădină. Ce se întîmplă în aceste momente? Se întîmplă că mă plictisesc de moarte.

— Întoarce-te acasă, omule, am făcut eu apel la bunul-simţ. Cum ţi-a putut trece prin cap să faci aşa ceva?

— Fapt e că mi-a trecut şi acum nu mă mai pot *întoarce*, pentru că *am mers prea departe*. De cîteva zile am o faţă complet nouă. Chiar dacă m-aş întoarce în turn, mă îndoiesc că soţia mea m-ar mai recunoaşte.

Povestea devenea interesantă. Aveam un văr primar care, fiind cam lipsit de idei, se afla mereu în căutarea unui subiect pentru filmele la care lucra. Iar eu eram, poate, în situaţia de a-i oferi unul.

— Şi spuneţi că v-aţi schimbat figura?

— Chiar aşa. Şi vocea. Am fost la un curs intensiv de dezvoltare a acuităţii auditive şi-am învăţat să-mi modulez vocea în diferite registre. Înainte eram un medic respectabil. Acum nu mai sînt nimic.

— Ce fel de medic?

— Mă ocupam de chirurgia plastică. Acum cîteva zile m-am întors din Brazilia unde nişte colegi de breaslă foarte competenţi mi-au modificat radical figura. Nu mai sînt atît de urît ca înainte. Dar, cu tristeţe trebuie s-o spun, nu mai sînt nici chirurg, nici căsătorit, şi nu mai am nici un viitor. Am doar o oglindă şi-un binoclu.

Nu ştiam ce să-i spun. Mi-am văzut imaginea reflectată în oglinjoara ovală a dulapului şi mi-a trecut prin cap să-l întreb de ce îşi pusese în dormitor o oglindă de asemenea dimensiuni.

— Ca să mă obişnuiesc cu noul meu chip, mi-a răspuns.

Am rămas o clipă pe gînduri, meditînd la cele auzite. Eram aşa de tăcut, încît s-a alarmat.

— Ştiu că vreţi să închideţi, mi-a spus. Toţi fac la fel. Îşi spun că sînt probabil un farsor sau un nebun şi închid.

— Eu n-am s-o fac. Povestea dumneavoastră mă interesează. Mai mult, dacă apar elemente noi, nu ezitaţi să mă sunaţi din nou. Aş pune însă o singură condiţie, să fie cel mult o dată pe săptămînă şi numai dacă noutatea e cu adevărat relevantă. În caz contrariu, abţineţi-vă. Spre deosebire de dumneavoastră, domnule plictisit, eu sînt un om foarte ocupat.

— Aş putea să ştiu cu ce anume?

— Dacă tot trebuie să mă sunați, m-am făcut că nu aud întrebarea, prefer să fie după-amiaza. Eu lucrez noaptea şi diminețile dorm.

— Sînteți brutar, actor sau pompier?

Nu-i lipsea simțul umorului.

— Sînt tălmăcitor de vise, am născocit.

Atunci a încercat să-mi povestească ultimul său vis (ceva în legătură cu o ființă foarte neajutorată care purta masca orgoliului), dar l-am întrerupt cît am putut de repede. N-aveam de gînd să includ nici un vis în filmul vărului meu. I-am amintit iarăşi cît eram de ocupat şi în cele din urmă a priceput că, dacă voia să-l mai ascult şi altă dată, era mai bine să încheiem pentru moment conversația.

— Bun, de acord, a zis şi, după ce mi-a mulțumit de mai multe ori, cerîndu-şi o grămadă de scuze că m-a deranjat, a spus la revedere şi a închis.

A doua zi, la prima oră, m-a trezit telefonul. Înainte să apuc să spun ceva, i-am auzit vocea inconfundabilă:

— Am spart oglinda, n-a mai rămas din ea decît o grămadă de cioburi. Acum sînt mai singur decît Adam înainte de apariția Evei.

Mi s-a părut evident că acea convorbire, la o asemenea oră, era o sfidare, mai ales că totul părea să indice că spărsese intenționat oglinda, ca să aibă ce-mi povesti.

— Eu nu mai exist, mi-a spus el, cu emfază. Nu mai există decît nişte bucăți dintr-o oglindă spartă, care mă reflectă într-o formă nesigură şi discontinuă.

Cu recunoscuta mea pricepere în materie de voci, am imitat-o la perfecție pe aceea a mătuşii

Consuelo, mama vărului meu, cineastul, și am spus:

— Sînt menajera. Domnul e la Roma. A trebuit să plece de urgență și va lipsi cîteva luni. Cine să-i spun că a sunat?

N-a răspuns, așa că am repetat.

— Numele dumneavoastră, domnule...?

— La dracu', a urlat înainte să trîntească receptorul.

Primul gînd a fost că pur și simplu scăpasem de o grijă, și pentru moment nu mi-a părut deloc rău că expediasem toată povestea, pînă cînd, după cîteva zile, am primit vizita vărului Colosal (îi spuneam așa din cauza evidentei lui preferințe pentru acest adjectiv) care, ascultînd întîmplarea, s-a supărat foc pe mine. Și-a exprimat regretul că vocea mamei lui servise pentru o partitură de menajeră, dar mai ales a început să se vaite că pierdusem orice legătură cu un om care, după părerea lui, trecea printr-o experiență insolită, printr-o experiență colosală, punct de pornire posibil pentru o poveste al cărei deznodămînt ar fi fost foarte interesant să-l aflăm.

— Ar fi ieșit de aici un film bun, a spus vărul meu, clătinîndu-și insistent capul a părere de rău.

După ce mi-am exprimat rezerva în legătură cu ideea că orice poveste ar trebui să aibă și un deznodămînt, i-am explicat că, în orice caz, acel punct de pornire ar putea încă să-i servească pentru construirea unui foarte bun subiect de ficțiune. Uitasem însă că vărul meu Colosal era complet lipsit de imaginație. Cîteva momente a rămas așezat pe scaun, cu privirea pierdută în gol, prefăcîndu-se că gîndește profund. Mi s-a făcut milă, așa încît i-am sugerat următoarea secvență:

— Hai să ne imaginăm că-ntr-o bună zi personajul nostru descoperă că nu există nici o legătură între el şi oglindă. Parcă şi văd secvenţa, surpriză totală... Reflexul colţuros al omului nostru urcă spre suprafaţa oglinzii..., îşi duce mîna la gîtul subţire şi vai, vai, îşi dă seama că nu există nici o legătură...

— Adică oglinda nu reproduce întocmai gestul cu mîna la gît?

— Exact, exact.

— Asta-i o prostie.

Îmi venea să-l strîng, evident, de gît. Ca şi cînd asta n-ar fi fost de-ajuns, a început din nou să se lamenteze că ratasem şansa oricărui contact cu personajul în chestiune. Am auzit o lungă serie de înjurături extravagante, care s-a încheiat aşa:

— Cataplasma ei de treabă.

— Ajunge, ajunge – urletele lui erau de nesuportat –, dacă te interesează aşa de mult să dai de el, n-o să fie nici o problemă.

O oră mai tîrziu ne aflam împreună la Colegiul Medicilor sub o falsă identitate de ziarişti. Tentativa noastră se sprijinea pe un arsenal compus din loden-uri de împrumut, ochelari, priviri scrutătoare, pixuri şi blocnotes-uri. Ni s-a spus că medicul dispărut nu era specialist în chirurgie plastică, ci oculist. Părerea noastră a fost că asta nu schimbă cine ştie ce lucrurile.

Ne-au dat o adresă, iar noi ne-am spus că, dacă acolo se află un turn, înseamnă că eram cu siguranţă pe drumul cel bun. Am luat un taxi şi puţin mai tîrziu ajungeam în inima unui cartier rezidenţial, la numărul 27 al străzii Tucumán. Clădirea cu acest număr avea un turn. Am zîmbit fericiţi. Am coborît din maşină şi, printre barele

metalice ale gardului, am privit îndelung grădina solitară, mic-burgheză, în care dormita apatic un ulm. Pe o plăcuță era scris: Turnul cu Foișor. În zonă exista o singură casă cu etaj, aflată la o distanță considerabilă de punctul în care ne găseam. Un mare club de tenis despărțea turnul de prezumtivul post de observație al oculistului. Fără îndoială, avea un binoclu foarte puternic.

Eram cufundat în calcule, cînd am auzit în spatele nostru o voce de femeie:

— Ați venit pentru turn?

— Da, s-a grăbit Colosal să răspundă.

În prima clipă n-am priceput nimic, apoi am remarcat că turnul era de vînzare. Așa indica un anunț pe care nu-l văzusem pînă atunci.

Femeia avea cam treizeci de ani, era foarte frumoasă, însă cu un aer ușor desuet. Purta părul prins în piepteni de-o parte și de alta a tîmplelor, un șirag de perle și o broșă veche la reverul subțire al unui taior demodat. Chipul ei avea o uimitoare mobilitate, astfel că era imposibil să spui cu precizie cum anume era desenată fața aceea atît de schimbătoare. S-ar fi putut spune că trăsăturile ei călătoreau înapoi în timp și că în fiecare clipă treceau în alte și alte figuri feminine, din vremuri apuse. Tulburat poate de această succesiune rapidă, am preferat să mă concentrez asupra vocii sale grave, obosite și ușor masculine.

— Vă rog să poftiți, a spus.

Trecînd pragul grădinii, am avut senzația stînjenitoare că devenisem carne de tun de binoclu. Mi-am scos ochelarii și am aruncat o privire furișă spre terenurile de tenis, în direcția casei cu etaj, de unde probabil ne ochea oculistul.

Ne-am plimbat prin grădină şi ne-am oprit cîteva minute lungi în faţa heleşteului în care se reflectă umbra ulmului solitar. Vărul meu părea să se simtă în largul său în rolul cumpărătorului. Întrebă care era preţul turnului şi la auzul sumei, începu să facă pe interesantul şi să privească intrigat nişte alge care pluteau pe apă.

Apoi am intrat înăuntru. Tronau în salon cinci tablouri viu colorate, redînd diverse faze de construcţie ale hotelului Carlton dintr-un oraş, după toate probabilităţile, african. Tocmai priveam aceste tablouri, oribile la drept vorbind, cînd am auzit glasul femeii:

— Leo, eşti aici?

Am crezut că e vorba de un cîine şi-am fost surprinşi să constatăm că de fapt era vorba de un bărbat.

— Vi-l prezint pe Leonardo, prietenul meu.

Mi-am dat seama imediat că relaţia lor era de fapt una erotică, şi de dată oarecum recentă. Modul în care-şi vorbeau şi se priveau nu lăsa nici un dubiu în acest sens. Bărbatul avea cam patruzeci de ani, era neîndemînatic şi straniu şi părea mai degrabă deranjat de prezenţa noastră.

Cu experienţa pe care o aveam în privinţa vocilor omeneşti, mi-am dat repede seama că glasul lui, cu timbru cam neclar şi lipsit de rezonanţă, (ceea ce numim de obicei o voce voalată) nu era imposibil să fi fost o voce de împrumut.

M-am întrebat dacă omul acela n-ar putea fi chiar oculistul cu noua sa faţă. Tulburat, m-am concentrat asupra obrazului care mi-a amintit de un press-papier cenuşiu aflat pe vremuri în proprietatea bunicului meu. Ochii erau oribili, cufundaţi parcă într-o groapă neagră-verzuie. Ieşeau în

evidentă urechile, singura parte neconcavă a figurii aceleia strivite și strivitoare. Avea niște urechi disproporționate, aducînd cu abajurul unor lampioane chinezești de care era îndrăgostită pe vremuri sărmana mea bunică.

Și-a stins havana și, după ce ne-a aruncat o privire oarecum glacială, s-a cufundat în lectura paginii sportive a unui ziar. L-am lăsat singur și-am plecat să vizităm turnul. După o jumătate de ceas, cînd ne-am întors, el era tot acolo, absorbit de același ziar. Un anumit curent de simpatie se stabilise în acest răstimp între Colosal și gazdă. La vederea celor doi, care, rîzînd, tocmai intrau în salon, Leonardo nu și-a ascuns iritarea, dublată de o oarecare gelozie. În clipa aceea s-a simțit obligat să intervină.

— Uite, Lola, spuse arătînd ziarul. Un reportaj despre Tombuctu. S-ar putea să fie scris de soțul tău. Semnează un oarecare Spacspack. Asta trebuie să fie un pseudonim, nu-i așa?

— Oh, nu cred că e el, a spus ea, abia schițînd un surîs.

— Soțul tău e ziarist? a întrebat Colosal care o tutuia deja.

— E medic, a spus ea. Oculist. Bănuim că la ora asta ar putea să profeseze în Tombuctu, orașul pe care și-a dorit întotdeauna să-l cunoască... Dacă vreți să cumpărați, să știți că în preț intră și fantoma soțului meu. În curînd va fi dat dispărut oficial. Dar poate să se întoarcă oricînd din Tombuctu, sau de unde o fi fiind acum, și-atunci o să trageți o sperietură pe cinste.

— Nu ne mai sperie nimic, a asigurat-o Colosal, și mi s-a părut că se referea la urîțenia strivitoare a lui Leonardo.

— Credeți asta pentru că nu vă puteți nici măcar închipui cum era soțul meu. Nu-mi place să vorbesc astfel despre el, dar adevărul e că părea scos dintr-un film de groază. E mai oribil chiar decît tablourile astea.

— Reprezintă construcția unui hotel? am întrebat.

— Încă de tînăr, a spus ea, își dorea să devină misionar în Africa, dar părinții i-au spus că nu e potrivit pentru așa ceva. Apoi m-a cunoscut pe mine. După ce ne-am căsătorit, ne-am mutat aici. El a vrut să-i dea acestui turn numele de Foișorul African, dar eu m-am opus. Atunci s-a răzbunat pe iezuiți și pe mine pictînd aceste cinci tablouri oribile, care reprezintă un hotel imaginar din Tombuctu.

— Nu sînt chiar atît de oribile, spuse Leondardo, și asta mi-a întărit bănuielile în legătură cu el.

— Spui că nu sînt oribile?, păru să se-nfurie ea. A cam venit vremea să-mi cunoști gusturile, Leonardo. Tablourile astea sînt mai puțin oribile decît el, la fel cum tu ești mai puțin oribil decît ele.

Leonardo îi mulțumi pentru compliment, dar era evident că nu-l găsea deloc spiritual. Am profitat de ocazie pentru a-l strînge puțin cu ușa. Vroiam să văd dacă putea să facă dovada declarată a exercitării vreunei profesiuni.

— Apropo, i-am spus, figura dumneavoastră mi-e cunoscută. Sînteți arhitect, nu-i așa?

— Nu, nu sînt arhitect, a răspuns el. Sînt un vecin. Dar dumneavoastră, ne-a arătat el pe Colosal și pe mine, .în timp ce urechile i se ciuleau sălbatic, dumneavoastră sînteți căsătoriți religios?

— Ce vreți să spuneți? a întrebat Colosal.

— Voiam să ştiu dacă sînteţi soţ şi soţie.

Colosal era un tip violent, cu reacţii mai degrabă primare, aşa că m-am simţit obligat să intervin înainte ca el s-o facă, dar femeia a fost prima care a dat replica.

— Sînt veri, a spus ea rîzînd.

Azi, încercînd să-i reconstitui figura pornind de la imaginea acelui surîs, îmi dau seama că nimic nu s-a schimbat, adică realizez că îmi e imposibil s-o fac. Şi asta nu pentru că n-aş reuşi să controlez amintirea, ci pur şi simplu pentru că trăsăturile ei, călătorind mereu în trecut, compuneau prea multe figuri deodată.

Din toate acele momente, ceea ce pot reconstitui mai bine este privirea feroce pe care ne-a aruncat-o Leonardo, o privire de adîncă, absolută suspiciune, care a realimentat bănuiala mea că, la adăpostul noii sale identităţi, el ar fi putut încerca să-şi refacă viaţa alături de propria sa soţie. Dacă aşa stăteau lucrurile, pe de altă parte, totul părea să indice faptul că ea nu-şi dădea seama de nimic. Iar Colosal cu atît mai puţin.

— Aşa,... turnul e splendid, iar algele din iaz m-au fascinat, a spus vărul meu. Cred că facem tîrgul. Trebuie să ne mai gîndim, dar cred că vom cumpăra. Sper, glumi el, de data asta total lipsit de haz, că n-o să trebuiască să plătim cine ştie ce supliment colosal pentru soţul tău, fantoma.

Ultimele lui cuvinte au părut s-o deranjeze. Colosal îşi permitea prea multe familiarisme.

— Şi eu sper, spuse ea îndreptîndu-se spre vestibul, semn că, din punctul ei de vedere, vizita luase sfîrşit.

Tocmai ne luam rămas-bun, cînd s-a auzit soneria de la intrare. Alt cumpărător, a spus ea. Însă cînd a deschis uşa, în cadrul ei a apărut un

bărbat cam de treizeci de ani care, după cîteva momente de absolută imobilitate, a spus pe un ton lent şi emoţionat:

— Sînt eu, iubito. Vezi, m-am întors.

Era înalt, brun, destul de arătos. Ea părea că nu înţelege nimic.

— Sînt eu, iubito. Nu mă recunoşti?

Avea ochi neliniştiţi şi delicaţi, adăpostiţi în spatele unor ochelari ale căror lentile şi rame de aur străluceau. Părul negru şi lucios, despărţit simetric de cărare şi pieptănat pe spate, se ondula urmînd linia curbă a urechii şi căzînd liber de sub semnul rotund pe care o elegantă pălărie neagră îl lăsase întipărit pe craniu.

— Nu-mi recunoşti nici măcar vocea? Mi-am schimbat chipul ca să-ţi plac mai mult.

Ea n-a reacţionat în nici un fel, ceea ce mi-a trezit bănuiala că bărbatul acela aflase, ca şi mine, toată povestea prin telefon, dar, în ceea ce-l priveşte, urmărea să profite de pe urma ei, vînzîndu-i soţiei la un preţ bun informaţiile pe care le deţinea în lăgătură cu soţul dispărut.

Judecînd însă după reacţia ei, o dată depăşite primele momente de uimire perplexă, ar fi fost de crezut că ne aflam cu adevărat în prezenţa soţului. Cel puţin asta a lăsat să se înţeleagă cînd, după ce a examinat cu profundă satisfacţie acel chip plăcut, ea şi vizitatorul s-au contopit într-o emoţionantă şi pătimaşă îmbrăţişare.

— De ce-ai făcut asta? a spus femeia printre hohote de plîns? De ce?

— Trebuia, a spus el, rîzînd într-un fel ameţitor de serios.

Evident, eram în plus acolo.

— Noi tocmai plecam, a spus Colosal.

Nici măcar nu ne-a auzit. Eu aş fi vrut să mai rămîn, căci scena aceea îmi stîrnea o irezistibilă curiozitate. Dar Colosal ajunsese deja în grădină. Mă pregăteam să ies şi eu cînd, aruncînd în urmă încă o privire de rămas-bun, l-am văzut pe Leonardo părăsind cîmpul de luptă pe fereastra care dădea în grădină.

Îmi amintesc că l-am revăzut apoi coborînd linia în pantă a străzii Tucumán, la cîţiva paşi înaintea noastră. Avea un avantaj de cam o sută de metri şi aproape că fugea, aşa că vărul meu, Colosal, care nu văzuse episodul cu fereastra, nici eu nu mă ostenisem să i-l povestesc, habar n-avea cine e în faţa noastră.

— E un film cu happy-end, a spus vărul meu. N-am de gînd să-l fac. Oare soţul o fi avut vreo bănuială în legătură cu noi?

— De care soţ vorbeşti?

— Cum de care soţ? m-a privit surprins. De tipul ăla elegant pe care l-am lăsat la intrare.

În clipa aceea l-am văzut pe Leonardo departe, înaintea noastră, trecînd pe lîngă un tînăr de vreo douăzeci de ani de o frumuseţe impecabilă, care urca panta energic şi hotărît. Mi s-a părut ilustrativ felul în care pe drumul vieţii unul dintre ei se îndrepta spre culme, iar celălalt se cufunda în umbră.

— Nu mai e mult, i-am spus vărului meu, pînă ce tipul acela elegant va sări pe fereastră şi va ateriza în grădină.

Şi cum Colosal mă privea foarte uimit, n-am avut încotro şi am adăugat:

— Nu mai e mult. În cîteva clipe, tînărul ăsta care se îndreaptă spre noi va bate la poarta Turnului cu Foişor.

EFECTUL UNEI POVEȘTI

SE ÎNSERASE la New Orleans cînd, din mîna care-i tremura, lui Regis i-a scăpat paharul cu lapte.

— Te rog, mai spune o dată povestea, te rog, mai spune-o, mi-a cerut el.

Regis, fiul prietenei mele Soledad, era atît de îngrozitor de afectat de ceea ce tocmai îi povesteam mamei lui, că nu mi s-a părut deloc înțelept s-o iau de la capăt. Pe de altă parte, era surprinzător efectul pe care povestea îl produsese asupra lui, căci nu era o poveste pe care un copil s-o poată înțelege cu ușurință. Și totuși Regis era livid, semn că o înțelesese, și încă foarte bine.

— Hai, mai spune povestea...

A insistat așa cum numai un copil știe s-o facă, iar eu am sfîrșit prin a mă lăsa înduplecat. Am repetat acea istorie care era ultima scriere a unei mari povestitoare dominicane. O poveste elegiacă și fantastică în același timp.

O istorie frumoasă care începe cu imaginea autoarei la marginea unui rîu privind pietrele din vad și amintindu-și-le una cîte una. Apoi, dintr-o dată, se pomenește pe malul celălalt. Își dă seama că șoseaua nu mai este la fel ca înainte, dar, oricum, e aceeași șosea, și călătoarea pășește pe ea cu un sentiment de mulțumire. E o zi senină, splendidă. Numai că cerul are un aspect sticlos, pe care nu l-a mai văzut niciodată pînă atunci. E

singurul cuvînt care-i trece prin cap: sticlos. Ajunge la treptele tocite, din piatră, care duc spre bătrîna ei casă, şi inima începe să-i bată cu putere. Se văd doi copii, un băiat şi o fetiţă. Ea le face semn cu mîna şi le spune „Bună!" Dar ei nu răspund şi nu întorc capul s-o privească. Se apropie mai mult şi spune încă o dată „Bună!". Şi-apoi continuă: „Aici locuiam eu!" Copiii tot nu răspund. Cînd e tocmai pe punctul să rostească pentru a treia oară „Salut!", a ajuns lîngă ei şi vrea să-i atingă. Băiatul se întoarce, ochii lui cenuşii privesc drept în ai ei, şi spune: „S-a făcut frig dintr-o dată. Nu simţi? Să mergem înăuntru." Fetiţa îi răspunde: „Să mergem înăuntru." Călătoarea lăsă să-i cadă braţele a neputinţă şi pentru prima dată înţelege ce se petrece cu ea.

— Aici locuiam eu, a spus Regis cu tristeţe.

— Dar ce-ai înţeles tu din povestea asta? – l-am întrebat.

N-a vrut să răspundă. A rămas tăcut şi gînditor tot restul serii. Soledad, în dorinţa ei de a bagateliza întîmplarea, a repetat la un moment dat, cu un gest comic:

— Aici locuiam eu.

Dar copilul n-a rîs. Apoi ea mi-a povestit istoria bunicului său care, spre sfîrşitul vieţii, şi-a cumpărat o fermă la Montroig unde în fiecare seară se adunau să stea la taclale prieteni şi vecini, pînă cînd, într-o bună zi, simţindu-şi sfîrşitul aproape şi încercînd să scape de metafizica provincială a prietenilor săi, bunicul lui Soledad a pus să fie agăţat un afiş la intrarea pe proprietatea sa: „Aici se vorbea."

— Aici locuiam eu, a mai spus Regis, îndreptîndu-se vizibil întristat spre camera lui.

O oră mai tîrziu am constatat că dormea adînc şi ne-am mai liniştit.

Dimineaţa următoare a intrat în camera mea să închidă ferestrele, în timp ce eu mă aflam încă în pat. Mi s-a părut bolnav. Tremura tot, nu mai era livid, ci doar palid, dar se mişca încet, foarte încet, ca şi cînd ar fi purtat tocuri înalte şi fiecare mişcare l-ar fi durut.

— Ce-i cu tine, Regis?

— Mă doare capul.

— Mai bine te-ai întoarce în pat. E încă foarte devreme.

— Bine, mi-a spus.

Şi a plecat, ca şi cum s-ar fi mişcat cu picioare de plumb. Cînd am coborît însă, l-am găsit în faţa unui televizor care nu mai funcţiona de cîteva zile. Părea un copil de şapte ani foarte bolnav. I-am pus mîna pe frunte şi mi-am dat seama că avea febră.

A sosit medicul şi i-a luat temperatura. Treizeci şi opt. Am lipsit un moment, ca să răspund la telefon cuiva care o căuta pe Soledad. Cînd am revenit, pe faţa medicului se lăţea un surîs încurajator.

— N-are nimic, mi-a spus, absolut nimic. Tocmai mi-a mărturisit că dimineaţă şi-a pus sugativă pe tălpi. Aşa se explică faptul că termometrul arată febră. N-are absolut nimic.

— N-ai nimic, i-am spus.

— Nimic, pricepi, nimic, i-a spus şi maică-sa.

În ziua aceea trebuia să mergem la aeroport să-l aşteptăm pe Robert, soţul lui Soledad. Ceea ce am şi făcut; eu şi ea. La întoarcere am întîrziat puţin în cartierul francez. New Orleans e oraşul ideal pentru ca un om să uite complet de sine. Cînd am ajuns acasă se însera. Copilul era rău, rău

de-a binelea. Nu că ar fi avut febră, dar aspectul obrazului său nu era deloc plăcut. Nu-mi aduc aminte să mai fi văzut vreodată o faţă atît de tristă.

— La ce oră o să mor? ne-a întrebat.

— Ce??

— Am dreptul s-o ştiu.

— Ce prostie mai e şi asta? l-a-ntrebat tatăl său.

— Ei mi-au spus că o să mor.

A doua zi Regis îşi recăpătase buna dispoziţie şi rîdea din orice nimic. Totul i se părea amuzant. Dar nu mai era cel dinainte. Pentru el copilăria luase sfîrşit. Iar el rîdea, rîdea din orice.

ÎN VIZITĂ LA MAESTRU

AM AVUT un vis care-mi dădea de înţeles cu o tenace insistenţă că mentorul meu spiritual ar putea să fie Veranda. Deşi mă îndeletniceam cu exact acelaşi lucru cu care se îndeletnicise el pe vremuri, în vis totul sugera faptul că Veranda ar putea fi mentorul meu nu în chestiuni legate de meserie, ci, mai degrabă, într-un sens tangent acesteia şi pe care aveam datoria să-l descopăr.

Visul s-a repetat de mai multe ori, şi aşa am început să cred că de undeva mi se trimiteau semnale pe care n-aveam dreptul să nu le iau în seamă. Există visuri care conţin indicii importante şi, cum al meu părea să aparţină acelei categorii de visuri benefice care veghează asupra destinului nostru, am fost convins că ar fi o greşeală să nu-i dau atenţie, căci el îşi propunea, se pare, să ofere un sens existenţei mele.

Ca să-l întîlnesc pe Veranda, pe care nu-l cunoscusem niciodată pînă atunci, a trebuit să traversez toată Catalonia cu trenul şi cu autocarul. Mă însoţea doamna Morandi, o bătrînică îndrăgostită de călătorii şi debordînd de vitalitate care, pentru că fusese prietenă bună cu mama artistului, se oferise, în schimbul unei sume modice, să încerce tot ce era posibil ca Veranda să accepte vizita mea.

Veranda era, după toate aparenţele, un om dificil. Trăia retras (şi oarecum uitat) într-un sătuc din Pirinei. Cu timpul devenise, din cîte spunea

lumea, un bătrîn urîcios, ştirb şi astmatic, veşnic prost dispus, care nu primea niciodată pe nimeni şi se ţinea la distanţă de agitaţia lumească. Această din urmă situaţie era pentru mine un avantaj şi o garanţie, pentru că, dacă ar fi acceptat să ne primească, n-ar fi putut avea nici cea mai mică idee despre identitatea mea.

— O să-i spun că eşti nepotul meu, mi-a spus doamna Morandi, puţin înainte ca trenul să plece din Barcelona.

Era ora şapte a unei dimineţi de iarnă. Abia douăsprezece ore mai tîrziu aveam să sosim la Dorm, un sat pierdut într-o magnifică vale muntoasă din apropierea graniţei cu Franţa. Am întrebat de casa lui Vittorio de Veranda şi, contrar tuturor aşteptărilor, oamenii au reacţionat cu simpatie la auzul numelui său.

— Cîteodată coboară în sat şi ne povesteşte diferite întîmplări, a spus stăpînul cîrciumii, în timp ce localnicii îşi întrerupeau partida de domino ca să ne arate o potecă abruptă, lungă şi sinuoasă, mărginită de tufişuri şi smocuri de salvie, la capătul căreia se aflau trei case de ţară. Una dintre ele, cea mai sumbră, ni s-a spus, era cea a lui Veranda, astmaticul, ştirbul, italianul.

— La drum! a spus neobosita doamnă Morandi.

Şi-am pornit-o rememorînd singura ocazie în care-l văzusem pe artistul Veranda şi puternica impresie pe care mi-o lăsase modul în care îşi susţinuse numărul din seara aceea, pe scena din Candilejas. Conform obiceiului meu, mă aşezasem pe un loc de la jumătatea sălii, puţin lateral faţă de scenă, de unde, la nevoie, puteam ieşi fără să atrag atenţia, pentru că în ciuda faptului că auzisem numai elogii la adresa lui, n-aveam încredere în ce

era capabil să facă. E prea bătrîn, îmi spuneam, trebuie să fie terminat. Şi, într-adevăr, aşa era, dar nu chiar atît cît credeam eu. În seara aceea şi-a făcut apariţia păşind pe scenă ca un somnambul. Ne-a privit ca şi cum am fi făcut parte dintr-un vis şi-apoi a început să înşire numele tuturor cimitirelor din Roma, oraşul său natal, şi-am rămas toţi împietriţi, am crezut c-a înnebunit, apoi imediat am înţeles că pur şi simplu voia să-şi ia rămas-bun, să se simtă viu, acum că părăsea scena. Am avut impresia fugară că sînt martorul momentului cînd marioneta din străfundurile eului său trecea lent şi cu o mare sforţare în pielea individului de carne şi oase care se afla dinaintea noastră în seara aceea. Cuvintele lui nu făceau decît să confirme într-un fel această impresie.

— Sînt un om, l-am auzit spunînd, pe care l-aţi cunoscut puţin cîte puţin, de-a lungul a multor ani şi totdeauna prin mijlocirea unor trăsături incerte, desenate de o mînă şovăielnică. Sînt cineva care nu are nume, care nu va avea nume şi care e unul singur şi în acelaşi timp mai mulţi. Sînt cineva care v-a cerut mereu să aveţi răbdare, fiindcă eraţi martorii procesului lent şi ezitant al construirii unei figuri umane. Acum o aveţi în faţa ochilor, desenată pînă la capăt. Sînt cineva. Dar mai sînt de asemenea un om sfîrşit, pe care n-o să-l mai vedeţi niciodată. Trebuie să înţelegeţi că am şi eu dreptul să trăiesc, de aceea vreau să mă rup de sclavia artei, *addio, caro pùbblico*, prefer să respir, nu mai vreau să muncesc, aleg viaţa.

Acestea fiind zise, ne întoarse spatele şi, lăsîndu-ne pradă celei mai teribile consternări, se îndepărtă cu pas lent şi nesigur, făcîndu-şi ieşirea din scenă (niciodată aceste cuvinte n-au fost mai

potrivite) şi lăsînd să cadă în urmă-i cortina de final. O retragere măreaţă, mi-am spus, în timp ce mîinile, independente parcă de gînd, continuau să facă să răsune de aplauze aerul emoţionat al primului rînd de la parter.

— Cîteodată, cînd mă gîndesc la noaptea din Candileyas, continuu să schiţez acele aplauze cu un gest mai presus de voinţa mea, i-am povestit eu doamnei Morandi, o dată ajunşi la încrucişarea de drumuri unde trebuia să-l alegem pe acela care ducea spre casa lui Veranda. Ştiţi, nu m-ar mira deloc ca măiestria lui să aibă o legătură ascunsă cu acel gest enigmatic de rămas bun.

— A fost o retragere magistrală, dar pentru tine nu poate fi un exemplu de urmat, în afara cazului în care ai vrea să te retragi şi tu şi să devii un bătrîn acru şi urîcios.

— Aveţi dreptate, i-am spus, nu vreau nici să mă retrag şi nici să-mi pierd buna dispoziţie.

— Poate că, a continuat doamna Morandi, poate că măiestria lui constă în ceva mult mai puţin complicat, în ceva atît de la vedere încît, asemeni acelei poveşti cu scrisoarea furată din Poe, e dificil de observat, şi asta tocmai pentru că se află atît de la îndemîna oricărui privitor. Va trebui să-ţi cam pui instinctul la încercare.

Am ales casa care ni s-a părut cea mai sumbră dintre toate, una dinspre care se putea auzi un concert cacofonic de lătrături.

— După cum latră, sînt cîini mari, am spus eu.

— Asta trebuie să fie, sigur asta e casa, a spus ea.

Într-adevăr, după cîţiva paşi, am deslușit silueta lui Veranda, o siluetă întunecată pe fundalul munţilor, poruncindu-le cîinilor să tacă. Mi-a aruncat o privire diabolică, care se transformă brusc

într-una foarte emoționată, îndată ce o întîlni pe aceea a doamnei Morandi.

S-au îmbrățișat cu efuziune.

— Ți-l prezint pe nepotul meu, a spus ea.

Un vînt puternic și înghețat se stîrni brusc.

— Nu știam că ai un nepot, și încă unul atît de vîrstnic...

O clipă am crezut că o să ne trimită fără menajamente de unde veniserăm, sau că o să dea drumul cîinilor, dar lucrurile aveau să se petreacă exact pe dos. Veranda a rîs cu o expresie aproape angelică și i-a spus doamnei Morandi:

— Știi ce mi-a trecut prin cap cînd l-am văzut pe nepotul tău? Mi s-a părut că se îndrepta spre mine un asasin, însuși călăul care mi-a fost destinat.

— Pentru numele lui Dumnezeu, a spus ea, nu-i decît nepotul meu.

— Bineînțeles, bineînțeles, spuse el amuzat, bătîndu-mă ușor peste mînă cu un gest prietenos. Apoi mi-a strîns-o și și-a terminat demonstrația schițînd o mișcare teatrală care voia să însemne că puteam intra în casă.

Ne-am așezat în jurul unei mese sub care dogoreau niște cărbuni încinși. El a adus ceai și dulciuri din aluat de casă și ne-a spus că nu răspunsese scrisorilor noastre pentru că nu mai scria de mult nimănui vreun rînd. Și, fără nici o legătură, începu să elogieze existența aventuroasă și să taxeze ca artificială supremația universală a cărții.

Veranda arăta așa cum oricine s-ar fi așteptat să arate. Purta un costum negru de doc și pe deasupra era înfășurat într-o grămadă de fulare, eșarfe și șaluri. Din cînd în cînd se auzea lătratul

şi urletul cîinilor care, închişi într-un ţarc din apropierea casei, păreau o prelungire a acesteia.

Doamna Morandi l-a lămurit că noi nu scriseserăm nici o scrisoare, apoi l-a întrebat dacă nu cumva cîinii omorîseră vreodată pe cineva.

— Nuuu, a spus Veranda zîmbind. Îi ţin pentru *zgomot*.

Cîtăva vreme am rămas tăcut, înregistrînd totul cu atenţie disimulată şi jucînd la perfecţie rolul nepotului discret, în timp ce doamna Morandi îi povestea toate cîte se petrecuseră în toţi anii de cînd nu se văzuseră. Veranda avea un aer uşor plictisit, dar i se putea citi în ochi afecţiunea pe care o simţea faţă de prietena mamei sale.

Doamna Morandi a spus povestea papagalului sinucigaş şi Veranda a părut oarecum încîntat la auzul acelei istorii stupide, căci brusc s-a însufleţit şi s-a apucat să-şi pregătească pipa birma pe care tocmai i-o dăruisem.

Veranda urîciosul rămînea ascuns privirii noastre. Din cînd în cînd scuipa şi-i lipseau dinţi, asta e drept, ca şi faptul că era uşor cocoşat, iar expresia chipului său nu era excesiv de amabilă; şi totuşi, exista în privirea lui ceva care trăda o profundă tandreţe faţă de lucruri şi, mai ales, o totală lipsă de agresivitate.

Chipul lui era încă şi mai uman decît în ziua cînd îl văzusem retrăgîndu-se de pe scenă, la Candilejas. Asculta cu infinită răbdare poveştile doamnei Morandi şi uneori o întrerupea pentru a o întreba despre cutare sau cutare prieten, dar toţi cei al căror nume îl rostea muriseră de mult, iar doamna Morandi era oarecum stingherită că trebuia să-i precizeze de fiecare dată acest fapt.

— Toţi s-au dus în împărăţia luminii, mormăia el printre dinţi, parafrazînd un poet englez şi, scuipînd îndesat, se pornea iarăşi să enumere cimitirele din Roma. Unul după altul, ca o ciudată litanie funebră, în vreme ce lătratul cîinilor puncta fiecare cuvînt.

La ora nouă seara a deschis televizorul pentru a urmări singura emisiune care-l interesa cît de cît, ceva cu specific de popularizare a ştiinţei.

— Îl deschid numai vinerea la ora asta, ne-a spus.

La cină s-a vorbit despre Portugalia. Urma să vizitez această ţară peste cîteva zile, în cursul unui lung turneu de spectacole pe care, pentru a-mi păstra în ochii lui Veranda aparenţa de nepot insipid, l-am dat drept călătorie de plăcere.

— Din cîte se pare, spuse Veranda la desert, cafenelele din Lisabona sînt pline de ideile întîmplătoare ale cutărui sau cutărui tovarăş întîmplător de pahar şi de intuiţiile unui mare număr de neicanimeni.

Atunci mi-am amintit de intuiţia mea cum că posibila măiestrie a lui Veranda păstra o oarecare legătură cu enigmatica despărţire de lumea teatrului. Am vrut să-l întreb ceva în legătură cu momentul retragerii sale, dar m-a cuprins emoţia şi, după cîteva bîlbîieli penibile, m-am trezit, fără să-mi dau seama cum, că puneam punctul pe i în chestiunea care mă adusese acolo.

— Vă consideraţi maestru în ceva anume?

N-a părut deloc surprins şi-a răspuns fără să ezite, cu o simplitate absolută.

— Din cîte ştiu, în nimic. Dar mi-ar plăcea să fiu maestru în dificila artă a comunicării cu ceilalţi în absenţa cuvintelor, prin intermediul tăcerii, ceva

asemănător cu citirea gîndurilor oamenilor, în vreme ce oamenii pot face același lucru cu gîndurile tale.

— E cumva o manieră indirectă de a ne cere să tăcem? a intervenit cu stîngăcie doamna Morandi.

Veranda și-a aprins iar pipa și a spus:

— O, nu, nici vorbă. Nu m-ați înțeles. Iubesc tăcerea ca idee sau, dacă vreți, ca himeră. A comunica fără cuvinte, ce minunat ar fi să atingem această culme!

— Uneori se întîmplă s-o atingem, am spus.

— Uneori, a spus el.

Am băut vin alb în imensa bucătărie a fermei, iar doamna Morandi a repetat istoria papagalului sinucigaș și a omului care încerca să încrucișeze un porumbel cu un papagal, pentru a obține un porumbel călător care să transmită mesaje prin viu grai. După care a adormit cu capul sprijinit pe o oală de lut.

— Să facem o plimbare, a spus Veranda.

Era o noapte înstelată, peste o oră avea să se producă o eclipsă de lună.

— Am putea s-o vedem de pe înălțimea aceea, a spus el.

Un timp am mers cu fereală pe poteci mai întîi acoperite cu pietriș, apoi de lut bătătorit, ajungînd într-un tîrziu în vîrful acelei coline de unde se zărea Dorm-ul în toată întinderea sa. Ne-am așezat pe jos în așteptarea eclipsei anunțate și, fără să fi schimbat vreun cuvînt, mi s-a părut că a înțeles întrebarea mută pe care i-o puneam, pentru că dintr-o dată a spus:

— Mă trezesc la opt, fac o săritură rituală în cada plină cu apă rece, iarna pentru doar cîteva

minute, vara, mai mult. Asta sperie somnul. Cînt cînd mă rad, nu e un cîntec melodios, simțul muzical se trezește foarte rar în mine, dar sînt mulțumit, totdeauna mulțumit. Mă plimb prin împrejurimile satului. În fiecare dimineață mănînc miere cu pîine prăjită și beau lapte. La prînz constat că poștașul nu mi-a adus nici o scrisoare. În vreme ce-mi iau prînzul, îmi închipui că în fața casei mele se află un tei centenar. Sosește ora siestei. În sfîrșit, cam așa se scurg orele. Uneori, seara, cobor în sat și le povestesc oamenilor din Dorm fragmente din existența mea inventată, din acest roman pe care l-am pierdut.

Am înțeles de ce părăsise scena. Opera vieții sale era acest orar zilnic. Doamna Morandi avea dreptate cînd spunea că poate virtuozitatea lui Veranda consta în ceva foarte simplu și la îndemîna oricui.

Îmi amintesc clipa fulgurantă care a precedat eclipsa. A fost ca și cum s-ar fi prăbușit un zid și am avut senzația că eu și Veranda comunicam într-un spațiu de dincolo de întîlnirea noastră fizică. Îmi citea gîndurile și știa că și eu le citeam pe ale lui. Și chiar dacă n-ar fi fost așa, rezultatul a fost, fără îndoială, același.

FUGA ÎN CĂMAŞĂ

1

AMURGUL CREŞTEA şi în răstimpul cît ai străbate Rua do Sol, noaptea s-a lăsat dintr-o dată, ca la tropice. Numai că eu nu mă aflam la tropice, nici de visat nu visam, eram cît se poate de treaz. Am continuat să merg, să mă gîndesc la mine, să evit să zîmbesc, pentru că totdeauna zîmbetul îmi dă o aparenţă tristă. Nu voiam să mă dau în vileag în ochii trecătorilor de pe Rua do Sol. Apoi mi-am adus aminte că faţa îmi era acoperită de o mască de arlechin, aşa că precauţiile n-aveau nici un rost. Nimeni n-ar fi putut să mă recunoască. În ziua aceea de carnaval nimeni n-ar fi putut să-şi dea seama de tristeţea mea. Erau de-ajuns cei care o aflaseră cu o seară în urmă, cînd părăsisem scena pentru totdeauna. Am zîmbit, protejat de mască. M-am gîndit la Tag, rîul lent, senin şi puternic, rîul oraşului pe care-l străbăteam, Lisabona.

Gata, mi-am spus, ajunge, totul are o limită. Faima, banii, succesele mondene. Ducă-se toate la dracu'. Succesul mă sufoca, preferam să fiu fericit. În ziua aceea de carnaval, cînd am ajuns în port, am privit marea şi dintr-o dată mi-am propus să trec pragul unei alte existenţe. Poate m-aş fi simţit mai bine în pielea unui personaj literar. Aşa mi-am amintit de o poveste pe care o citisem nu de mult. În comparaţie cu mine, eroul din poveste era o fiinţă cum nu se poate mai diferită, căci el încarna gloria nerecunoscută, grandoarea necelebrată, dem-

nitatea dezinteresată, prestigiul despuiat de zorzoane. Mi-am spus că mă simţeam pregătit să fac tot ce făcea el. Pentru început, voi lua în rîs strălucirea gloriei, agitaţia şi sforţările grosolane fără de care nu poţi fi cineva în această viaţă, nu erau pentru mine. Voi fi un vagabond, un muzicant ambulant şi-i voi căuta pe cei de-o seamă cu mine pe lîngă gropile de gunoaie ale hotelurilor din port.

În zilele următoare am lăsat să-mi crească barba, mi-am supus vocea unui dur tratament corectiv, care i-a deteriorat timbrul, am cumpărat o flaşnetă veche, am repetat în oglindă un mers uşor şchiopătat, mi-am transformat hainele în zdrenţe, am început să ascund sticle de coniac ieftin în spatele maşinii de gătit şi să-mi pregătesc mîncărurile cele mai dizgraţioase. În seara cînd mi-am dat seama că eram deja vagabondul din poveste, mi-am îndreptat paşii spre port, spre groapa de gunoaie a hotelului Atlanta, unde văzusem mai de mult un foc de vreascuri şi nişte vagabonzi care semănau cu cei din istoria al cărei erou încercam să fiu.

Am ajuns lîngă ei şi m-am aşezat în colţul cel mai întunecat, printre cutii de carton şi resturi de legume. Am stat acolo şi i-am ascultat în tăcere. Vorbeau despre viaţă cu voci care stîrneau mila, aşa cum milă stîrneau propriile lor existenţe.

Fantazau în gol, cu stîngăcie, pînă cînd cel mai bătrîn dintre ei şi-a propus să dea un alt ton discuţiei. Cam acelaşi lucru se întîmpla în poveste, şi asta mi-a dat curaj. Bătrînul a întrebat care ar fi dorinţa pe care ar rosti-o fiecare, dacă ar şti că aceasta n-ar întîrzia să devină realitate. Cu voce răguşită, primul dintre ei a spus că cel mai fericit ar fi dacă şi-ar recăpăta atelierul de pantofar care-i

aparținuse pe vremuri. A vorbit mult, iar eu l-am ascultat doar cu o ureche.

Mi se păreau mai interesante umbrele desenate de foc pe pereții hotelului Atlanta, dincolo de care, la lumina secerii de argint a lunii, se ghicea digul ros de mizerie, pilonii vechiului pod și, în spatele tuturor acestora, dincolo de oraș, prăbușirea nopții învinse. Exact ca în poveste.

Apoi a vorbit altul, care dorea bani. Un al trei-lea își căuta fiica dispărută, altul voia și el bani, și tot așa, pînă s-a închis cercul. Doar eu mai rămăsesem, ghemuit în ungherul întunecos. Cînd m-au întrebat și pe mine, am răspuns, șovăitor și fără chef, cam așa:

— Aș vrea să fiu un rege puternic și să domnesc peste o țară mare, să dorm în palat într-o noapte în care dușmanii îmi calcă hotarele și, înainte de revărsatul zorilor, nobilii în armură să ajungă la porți și să nu întîmpine nici o rezistență; iar eu, trezindu-mă `ngrozit și în grabă, fără a avea măcar vreme să mă îmbrac, să trebuiască să fug doar în cămașă, cu dușmanul pe urme, peste munți și văi, prin păduri și peste coline, fără somn și odihnă pînă ce nu voi fi ajuns viu și nevătămat aici, în ungherul ăsta întunecos. Asta aș vrea.

S-au privit unul pe celălalt, derutați. După o scurtă pauză, cel mai vîrstnic s-a apropiat de locul în care mă aflam și m-a întrebat ce-aș cîștiga dacă mi-aș pune o asemenea dorință.

— O cămașă, am spus.

O oră mai tîrziu mă îmbarcam pentru Arabia cea ferice, țara celor o mie și una de nopți. Exact ca în poveste.

2

RĂZBOIUL CIVIL din Spania. În războiul acela eram şi eu. Totuşi, uneori mi se părea că doar ascult la radio un război transmis special pentru mine, însă fără sunet, şi în clipele acelea încetam să iau parte la el. Alteori nu exista decît acţiunea, evenimentul pur, şi eu intram în Teruelul asediat fără a mai avea vreme să mă gîndesc la ceva.

Apoi m-am trezit brusc, revenind la realitate. Cineva mă anunţa prin uşa închisă a cabinei că la orizont se putea vedea oraşul Tanger. Am urcat pe punte, pe jumătate adormit. Burniţa şi în jur totul era umed, întunecat şi alunecos. În depărtare, oraşul părea o figură geometrică, unghiulară şi neagră, proiectată pe cerul mohorît. Toate lucrurile din jur erau înnegrite, îmbolnăvite parcă de fumul care ieşea din coşul vaporului. M-am sprijinit de balustradă şi, cu gîndul la tot ce lăsam în urmă (la drept vorbind, nu cine ştie ce), am aruncat o privire rapidă şi severă asupra a ceea ce fusese pînă atunci viaţa mea. Cîteva instantanee, nişte *tranches de vie,* cum ar spune francezii, şi în fond, cam atît. Trecutul meu putea fi rezumat la cîteva stop-cadre, unele banale, altele absurde, oricum, la cîteva, numărate pe degete, scene care se sustrăgeau uitării. Cu părere de rău, dar asta-i cam tot ce poate cuprinde o viaţă. În ceea ce priveşte celelalte imagini, cele cufundate în uitare, le vedeam ca pe nişte simple pagini de calendar, în care eram şi în acelaşi timp nu eram, ca în visul despre războiul civil; abia dacă mai rămînea cîte ceva din ele, doar imagini obscure receptate la vremea lor de simţuri, zburînd într-o clipă, ca filele

din calendar, așa cum însăși viața mea zburase, tîrîtă după sine de zborul clipei.

Asta-mi trecea prin minte în timp ce căutam conturul Tanger-ului pe orizontul imprecis. Alături de mine, sprijiniți la rîndul lor de balustradă, doi pasageri fumau pipă, păstrînd o tăcere gravă și privind absorbiți valurile. Imediat am descoperit însă că de fapt era vorba doar de o pauză în conversație. Erau englezi și vorbeau despre o femeie. Mi-am dat seama de asta cînd unul dintre ei și-a aruncat în mare pipa și a rostit cu un glas șoptit, tremurat:

— Jennie avea o capacitate de iubire pur și simplu uimitoare.

Fraza suna atît de cald, încît, chiar fără să știu despre cine era vorba, am simțit un început de emoție. Mi-am amintit de o carte în care citisem că vorbele sînt fantasma obiectelor, efectul pur al convertirii acestora în sunet. Am înțeles că, într-un fel, mă îndrăgostisem de Jennie.

Apoi a urmat povestea, mai bine zis o așchie dintr-o poveste.

— Într-o bună zi, Jennie s-a îndrăgostit de o mahomedană, ignorînd faptul că femeile din rasa aceleia au un fel anume de a înțelege dragostea. A uitat că fiicele profetului le disprețuiesc pe creștine și consideră perfect îndreptățită orice răutate s-ar comite împotriva acestora din urmă. Musulmana era servitoarea lui Jennie. Era posesivă, aspră, mereu în așteptarea cîte unui dar cu care să-i fie cumpărată dragostea. O iubea pe Jennie, însă în felul ei. Știa să prepare din ierburi filtre de dragoste, filtre infailibile, esențe subtile care pun stăpînire pe voința celor care le înghit. Erau licori pregătite prin amestecul unor cataleptice, cu adao-

suri din ierburi de tot felul, precum măselarița și cantarida. Jennie a băut o vreme din aceste licori, lăsînd otrava să i se insinueze încet în trup. Aceștia au fost primii pași pe drumul fără întoarcere care duce la nebunie și la moarte...

Atunci mi-a fulgerat în minte imaginea unui rapsod, a unui dresor de șerpi pe care-l văzusem într-o călătorie în Maroc. Pradă unui misterios și irezistibil impuls, m-am repezit asupra englezului, iar cuvintele mele au căzut ca o lovitură de cuțit sfîșiind aerul și desenînd linia tăioasă pe care se deschid porțile tăcerii:

— Stop! Am auzit destul. Prefer să las restul pe seama imaginației.

Și, dînd înapoi, m-am îndepărtat încet. Nu voiam să întorc spatele orizontului, care continua să rămînă imprecis.

3

AUZISEM VORBINDU-SE DESPRE VOCILE Marrakechului, dar nu știam dacă aveau ceva într-adevăr deosebit. Poate că erau diferite de restul vocilor lumii, mi-am spus, instalîndu-mă pe terasa unei cafenele, de unde puteam vedea piața Xemaá-el-Fná. În general, nu se prea vorbea despre culorile vocilor. M-am gîndit că poate la Marrakech ar fi normală o astfel de discuție. De pildă, vocea-pămînt de Siena a lui Petrarca; sau vocea culoarea veșmîntului de fachir hindus, etc. Poate că, mi-am spus, poate că la Marrakech vocile au culoare. Nu peste multă vreme avea să mi se confirme faptul că nu eram prea departe de adevăr. S-a apropiat de mine un chelner marocan

și mi s-a părut că vocea sa, care mă întreba ce doresc, evoca profunzimile sonore ale chemărilor la rugăciune, pe care muezinii le adresează mulțimii de sub arcurile minaretelor. Era o voce de culoarea varului de turn de moschee. I-am cerut cu religiozitate un ceai.

Apoi și-a făcut apariția un lunatic cu piele întunecată și *djellaba* de un alb orbitor. Întreaga mea atenție s-a concentrat asupra lui și asupra imponderabilului său edificiu acustic. Nu mai văzusem niciodată o gesticulație atît de arogantă și în același timp atît de sobru acompaniată de ritmul unor vibrații sonore, care scăpau auzului meu, dar care luau impetuos în stăpînire universul, părînd să reproducă, în aerul tulburat de gesturi, o poveste.

Îmi închipuiam că iluminatul nu avea decît o singură istorie, aceea a trunchiului trist ridicat împotriva vîntului ca un catarg. Vorbea despre el și despre zilele în care fusese posedat de patima aventurii. Acel profet negru călătorise prin ținuturi îndepărtate și în drumul său adunase fragmente din poveștile pe care le ascultase fără știrea povestitorilor. Din aceste cioburi, alcătuise pas cu pas istoria trufașă și muzicală a propriei vieți: o istorie în ritm sincopat, însoțită de trucuri de mim, pe care o scotea zilnic la mezat, așa cum ai da în vileag un vis, în fața publicului devotat și fidel din piața Xemaá-el-Fná.

Era povestea sau rezumatul fictiv a ceea ce fusese propria lui viață. O viață cuprinsă în patru gesturi adresate universului și în patru vibrații acustice și ritmice de voce-culoarea fracului alb de instrumentist de jazz. Voce de profet negru nebun. Fără îndoială, aceea era o voce care avea culoare.

4

ÎN NOAPTEA ACEEA se făcea că eram undeva, la sud de Tunis, printre palmierii înalţi ai oazei Douz, un fugar înrolat în Legiunea Străină. Departe, pe fundalul de nisip alb al marelui Erg Oriental, ochii mei desluşeau miraje secrete, imagini din filme de suspans, reliefuri neclare de literă tipărită, ceea ce ar fi putut să fie, de pildă, doar reflexul soarelui pe tăişul iataganelor armatei inamice. Sub cerul luminos al nopţii deşertului, însoţit de beduini şi de un european care spunea că-l cheamă Boj şi care povestea fără oprire tot soiul de istorii, mă pătrundea rutina suavei, lentei şi previzibilei topiri în anonimat a propriei mele identităţi. Îmi era teamă, o teamă secretă şi fără nume. Mă temeam de prăbuşirea finală, deşi mi-o doream, de naufragiul în băltirea solitară a apelor demenţei. La sud de Tunis, printre palmierii înalţi ai oazei Douz. Printre case de lut şi turme de capre care ciuguleau iarba de pe marginea unei bălţi în care eu, transformat într-un ochi imens ce privea şi se privea din afară, îmi vedeam reflectată figura de soldat colonial. Noapte luminoasă, după furtuna de nisip care ne biciuise, noapte deplin liniştită şi ghemuită în sine. Lîngă mine, bărbatul care spunea că-l cheamă Boj nu înceta să vorbească şi să invoce glasuri şi cuvinte ale unor personaje care, pe măsură ce-şi povesteau vieţile, defilau în şir lung prin faţa ochilor mei, asemeni paşnicilor nomazi ai unei greoaie caravane din deşert. În noaptea aceea, la sud de Tunis, printre palmierii înalţi ai oazei Douz, am hotărît să confisc toate poveştile şi toate fragmentele de viaţă străină auzite de-a lungul călătoriei mele. Mi-am propus să le închid pe toate

în memorie și să le folosesc pentru a-mi inventa trecutul, un trecut de soldat în Legiunea Străină, pe care să-l povestesc apoi cu voce tare oricui ar vrea să-l asculte. În noaptea aceea, printre palmierii înalți ai oazei Douz, m-a cuprins blîndul și amarul simțămînt că eu sînt eu și sînt Boj, și în același timp toată acea caravană greoaie de povești ale unor voci anonime și ale unor destine fără chip.

5

MERGÎND pe strada Sefir, vorbeam în limba călătorilor, o limbă care nu cunoaște decît persoana întîi. Deodată mi-am dat seama că trecătorii iuțeau pasul fără vreun motiv aparent, pierzîndu-se în orificiul negru care părea că ne așteaptă pe toți la capătul străzii. În clipa aceea am simțit că mă desprind definitiv, că mă exilez din mine însumi și că mulțimea pătrunse impetuos în locul rămas liber. Deși brusc lipsit de percepția propriului meu corp, mi-am înălțat privirea și am înțeles că îmi dispăruse osul parietal. În locul lui se deschidea o gaură întunecată, asemenea aceleia care mă aștepta la capătul străzii. Răsturnat, imponderabil în vidul exilului, am salutat breșa care îmi răsărea în creier. Și crăpătura aceea m-a înapoiat, prima, realității. Miros de caldarîm proaspăt stropit și nori pufoși alunecînd aproape de pămînt, norii ușori ai Alexandriei care arareori aduc ploaie. Dar mai departe, orificiul antrenat parcă într-o mișcare de ciclon s-a transformat într-o mie de fisuri care au pornit să întrerupă fără greș firul fiecăreia dintre povești, inclusiv pe acela al poveștii vieții mele. Una dintre aceste fisuri s-a lățit, desenînd un roto-

col albastru. Un urlet ca al vîntului în horn mi-a înghițit conștiința, atrăgînd-o cu repeziciune în sorbul albastru din zona parietală, și peste Alexandria s-a lăsat noaptea.

6

ÎNTR-UN SAT de pescari din apropierea ruinelor cetății Berenice, pe cînd îmi luam rămas-bun de la oamenii locului, am trăit o întîmplare asemănătoare aceleia puse de Stevenson pe seama locuitorilor uneia dintre Insulele Gilbert. Petrecusem mai multe zile în sat, alături de indigeni. Le povestisem pe voci multiple și cu ajutorul unui sclav traducător, epuizat de efort, avatarurile vieții mele, sau mai bine zis istorii pe care le auzisem povestindu-se altora și pe care pusesem stăpînire de-a lungul călătoriei. După ce mi-am luat rămas-bun de la tot acel public entuziasmat și fidel, m-am văzut obligat ca, din lipsă de vînt, să rămîn încă trei zile nemișcat în rada micului port. În toate aceste trei zile, localnicii au rămas ascunși după copaci, fără să dea nici cel mai mic semn de viață. Și asta, *pentru că despărțirea avusese deja loc, era definitivă.*

7

— DOMNULE, uite ce este, mi-a spus un olandez în Port Sudan, habar n-am ce vrea să însemne ghemul ăsta de pasiuni dezlănțuite, și-mi-arată încîntat vechea carte a Cîntării Cîntărilor; în orice caz, vreau să precizez că, în pofida spuselor dumi-

tale, nu sînt o marionetă torturată de bronzul patimilor şi, cu atît mai puţin, sclavul preferat al marelui Negus.

Tocmai voiam să-i atrag atenţia că nu spusesem nimic din toate acestea, dar în ultimul moment am optat pentru o simplă exclamaţie.

— Bravo, i-am spus, încîntat să aud o frază perfect incoerentă. Şi-am continuat să bem din rachiul acela feroce, mai arzător decît metalul topit.

— Domnule, a spus din nou, fluturînd vechea carte a Cîntării Cîntărilor, de data asta sînt de acord cu ce se spune aici. Nu-i nici o îndoială că primul nerv pe care-l atacă spirocheta palidă e nervul optic. De unde diminuarea în consecinţă a vederii. Dar mi se pare îngrozitor ca din asta să deducem că nebunia e o pasăre de oţel într-o cameră plină de cristaluri pe care le face ţăndări în zborul ei ţeapăn şi spiralat.

— Bravo, i-am spus, şi-am înghiţit ultima picătură de rachiu.

8

— OH, BĂTRÎNUL CABARET, am murmurat melancolic. Bătrînul cabaret mafiot, plin de figuri dispărute, plin de prieteni vechi, plecaţi pentru totdeauna. De-ar fi să mai trăiesc încă o sută de ani tot n-aş putea să uit noaptea în care l-au omorît pe Giuseppe Bentivoglio. Eram şase la masa lui. Băuse mult. Aproape de zori, s-a apropiat de el un chelner cu înfăţişare ciudată şi i-a spus că afară era cineva care voia să-i vorbească. „În ordine", a spus

Giuseppe și-a dat să se ridice. L-am obligat să se așeze din nou. „Lasă-i pe puii ăștia de cățea să vină aici, dacă au chef să stea de vorbă. Pe toți sfinții, nu cumva să-ți treacă prin cap să ieși.“ Erau orele cinci ale dimineții și asupra Messinei se revărsau zorii.

— Și el a ieșit? a întrebat cu nevinovăție femeia așezată la masa mea, într-o cafenea sordidă din Djibouti.

— Binențeles. Din ușă s-a întors spre noi și ne-a cerut să-i mai comandăm un daiquiri. „Mă-ntorc imediat“, a spus. Cînd a pus piciorul în stradă, au golit în el un încărcător întreg, pînă la ultimul glonț. Giuseppe Bentivoglio a fost singurul prieten pe care l-am avut vreodată. Dar n-am făcut atîta drum doar ca să-ți vorbesc despre el, ci ca să-l răzbun. Ucigașul trăiește în orașul ăsta, și tu-l cunoști foarte bine, e soțul tău.

Femeia nici n-a clipit. S-a mulțumit să ridice din umeri, ca și cum ce-i spuneam n-ar fi privit-o. Pe fața ei aerul viciat al birtului desena o tristețe de fum și de înmormîntare.

— E cineva afară care întreabă de dumneavoastră, mi-a spus patronul acelei bombe infame.

— Nu te duce, pentru numele lui Dumnezeu, i-am luat vorbele din gură, maimuțărindu-i vocea dulce și cristalină.

Am ieșit totuși, și la Djibouti se revărsau zorile. Zorile de neuitat ale Etiopiei, în care lumina polară a răsăritului, dezolarea rece a străzii și magia boreală a culorii acopereu zgomotul împușcăturilor...

9

NU ŞTIU CINE SÎNT, nu recunosc această voce, ştiu doar că am trecut prin Aden şi am făcut contrabandă cu arme şi sclavi. Voi alcătui o caravană pe care o voi duce pînă la porţile palatului lui Menelik, regele din Choa. Vreau să vizitez ţara fildeşului. Să mă întorc în Europa ar fi ca şi cum m-aş îngropa de viu.

10

SÎNT UNUL şi mai mulţi şi totuşi nici măcar nu ştiu cine sînt. Ştiu numai că ieri am reînceput să merg, repetînd plimbarea de joi. Dincolo de colinele devastate, – întuneric şi praf. Din stradă, am văzut lumina aprinsă în camera pe care tocmai o părăsisem. Lumina strălucea palid în fereastra lîngă care aşternusem pe hîrtie fragmente din viaţa mea. După ce le-am scris, am ieşit să fac o plimbare. După ce am scris că nu voi mai scrie niciodată. Adio cuvîntului scris, care nu face decît să ne învăluie şi să ne ascundă. Asemenea gînduri mi-au răsărit în minte imediat ce am pus piciorul pe acest pămînt legendar, tărîm al reginei din Saba. Locuiesc la patru leghe de oraşul Sanas, unde merg în fiecare noapte să spun poveşti în faţa unui public în permanenţă respectuos şi fidel. Spectatorii mei sînt cu totul deosebiţi. Oamenii aceştia purtînd toiege înalte care simbolizează, în aceeaşi măsură cu săbiile, spiritul războinic al neamului lor, se aşază în semicerc şi joacă pentru mine clasica piesă eroică a celor care ascultă. Eu îi întreţin fără să-mi cruţ puterile şi inventivitatea.

Dispun de un amplu evantai de voci şi alternez după voie registrele de la bas la tenor. Spun poveşti pe marginea albiei secate a rîului Shaile. Prenumăr poveşti. Acolo, pe malul rîului de care s-a îndrăgostit Solomon, întăresc cuvintele străine cu trucuri ale vechii mele profesiuni de ventriloc. Şi totdeauna cînd isprăvesc o poveste, ei îmi cer alta, pentru că au nevoie ca de ploaie de vorbele mele care, ca şi ploaia, cad însăilînd rime necunoscute lor. Atunci, la lumina torţelor, încep altă poveste, care îi confiscă şi-i izolează de lume. Aşa ajung să viseze călătorii, să cutreiere tărîmuri neştiute şi să celebreze alături de mine faptul de a face să renască aici, în Sanaa, în fiecare noapte, patima spunerii poveştilor. Ca în vremurile vechi. Ficţiuni care răsar şi cresc dincolo de ei şi de mine, dincolo de întuneric şi de colinele devastate ale oraşului Sanaa, dincolo chiar de Arabia cea ferice, de tot ce-a fost viaţa mea. Pentru ea, deşi fără motiv aparent, plîng eu în noaptea asta aşa cum ar trebui să se plîngă la finalul tuturor cărţilor, al tuturor poveştilor pe care urmează să le părăsim.

O CASĂ PENTRU TOTDEAUNA

DESPRE MAMA n-am aflat niciodată prea multe lucruri. A fost ucisă de un necunoscut în casa noastră din Barcelona, la numai două zile după naşterea mea. De atunci, crima a rămas complet învăluită în mister. Taina păru a se lămuri în ziua cînd împlineam 20 de ani şi cînd tatăl meu, aflat pe patul de moarte, mă anunţă că vrea să mă vadă şi să-mi vorbească. Îmi spuse că neîncrederea faţă de adjective îl apropia de clipa în care avea să amuţească pentru totdeauna, dar că, mai întîi, dorea să-mi povestească un lucru pe care considera că e bine să-l aflu.

— Pînă şi cuvintele ne părăsesc - mi-l amintesc spunînd - şi cu asta am zis tot, dar pînă atunci trebuie să ştii că mama ta a murit pentru că aşa am hotărît eu.

În clipa aceea m-am gîndit la clişeul neverosimil al asasinului plătit, dar după consumarea primelor momente de uimire, am început să dau crezare spuselor tatei. Ori de cîte ori îmi revenea în gînd toporul însîngerat, simţeam că pămîntul mi se scufundă sub picioare, smulgîndu-mă brutal din cadrul patetic de bucurie şi plenitudine ce cuprindea portretul idealizat al tatălui, imaginea mitică a unui om treaz totdeauna înainte de ivirea zorilor, pe care-l vedeam cu ochii minţii în pijama, cu umerii acoperiţi de un şal şi cu ţigara între degete, fixînd cu privirea girueta din vîrful unui horn la

ora naşterii unei alte zile, dedicîndu-se cu implacabilă disciplină şi monstruoasă perseverenţă ritului solitar de creare a unui limbaj propriu, prin scrierea unei cărţi de memorii inventate, un fel de glosar al nostalgiilor care, după moartea lui, îmi spuneam adesea, va deveni o parte din dulcea şi înspăimîntătoarea moştenire pe care mi-o va lăsa.

Dar în ziua aceea aniversară, în Port de la Selva, a dispărut din ceea ce numeam moştenirea mea orice pornire de duioşie şi astfel am cunoscut doar groaza, teroarea nesfîrşită de a mă gîndi că, printre altele, tatăl meu mă făcea legatarul unei incredibile poveşti despre o crimă ale cărei cauze îndepărtate, spunea el, trebuiau căutate în primele zile ale lui aprilie 1945, cu un an înainte să mă nasc, cînd, simţindu-se încă tînăr şi disponibil pentru o a treia experienţă matrimonială, după primele două lamentabil eşuate, îi scrisese o scrisoare unei tinere din Ampurdan pe care o cunoscuse întîmplător în Figueras şi care-i păruse că întruneşte toate însuşirile necesare pentru a face un bărbat fericit, căci nu numai că era săracă şi orfană – ceea ce simplifica lucrurile, tata avînd posibilitatea de a o ocroti şi de a-i oferi o deloc de dispreţuit situaţie economică – dar, pe deasupra, era frumoasă, blîndă, avea cea mai senzuală buză inferioară din lume şi mai ales era extraordinar de naivă şi docilă, demonstrînd deci, în cel mai înalt grad cultul supunerii faţă de bărbat, fapt de importanţă capitală pentru tata, dac-ar fi să ne gîndim la experienţele lui anterioare în legătură cu infernul conjugal.

Nu poate fi ignorat faptul că, de exemplu, prima soţie, cuprinsă de o neobişnuită criză de furie, îi mutilase o ureche. Tata fusese atît de ne-

fericit în precedentele sale căsnicii, încît nu trebuie să surprindă pe nimeni că își dorea ca a treia soție să fie blîndă și supusă.

Mama răspundea tuturor acestor exigențe, iar el știa că o simplă scrisoare, compusă cu luare aminte, putea să o cîștige definitiv. Și chiar așa a fost. Scrisoarea era atît de pasionată și atît de măiestrit scrisă, că mama n-a întîrziat să-i dea curs și să vină la Barcelona. În inima unui labirint de străduțe din Cartierul Gotic, a bătut la poarta bătrînului palat cenușiu al tatei, care nu vru și nici nu putu să-și ascundă emoția intensă declanșată la imaginea ei și a valijoarei albastre, ude de ploaie, pe care a lăsat-o să cadă pe covor, în timp ce întreba, cu voce tremurîndă și umilă de orfană, dacă poate intra.

— Nu voi uita niciodată că în ziua aceea ploua la Barcelona, mi-a spus tata de pe patul morții. Cînd a trecut pragul, mi s-a părut că ploaia se zbate sălbatic pe coapsele ei și m-am simțit cuprins de cel mai intens impuls erotic din viața mea.

Această pornire păru să nu mai cunoască margini cînd ea îi spuse că e expertă în arta unui dans numit al jupoanelor, un dans spaniol medieval, acum pe cale de dispariție. Sedus de acest delicat anacronism, tata a cerut să i se facă o demonstrație, ordin pe care ea, însuflețită de rîvna de a-i împlini cu prisosință orice capriciu, îl execută imediat, cheltuindu-și ultima picătură de energie. Cînd sfîrși dansul, căzu extenuată în brațele tatei care, fără cea mai mică urmă de bănuială, îi ordonă afectuos să accepte să-l ia de bărbat fără întîrziere.

În noaptea cu pricina au dormit în același pat, iar tata, dominat de acea atmosferă extravagantă care marchează anumite povești de dragoste, a avut impresia că, așa cum își imaginase de fapt, dragostea ei era a unei păsări risipind pe perne triluri și cîntări. I s-a mai părut că nici o voce din lume nu cînta ca a ei și că oasele, buza inferioară și cîntecul ei sînt la fel fragile ca oasele unei păsări.

— Chiar în aceeași noapte, sub murmurul ploii barceloneze, te-am conceput pe tine – mi-a spus brusc tata, cu ochii larg deschiși.

A scos un suspin întretăiat, unul dintre suspinele care îi îngrijorează totdeauna pe cei care-l veghează pe muribund și apoi a cerut un pahar de vodkă. La început l-am refuzat, dar m-a amenințat că va lăsa neterminată povestea, iar eu, știind că ar fi fost capabil să se țină de cuvînt m-am repezit la bucătărie unde, încercînd să nu fiu văzut de mătușa Consuelo, am turnat băutura în două pahare. Astăzi știu că toate precauțiile mele erau absurde, pentru că în clipa aceea mătușa Consuelo trăia adîncită în fanteziile ei, pradă curiozității intense, pe care i-o deștepta un tablou înnegrit din sufragerie, reprezentînd niște îngeri de o paradisiacă pedanterie, surprinși în momentul în care se pregătesc să urce o scară. Nu trăia decît pentru acest tablou, dezvoltînd în legătură cu el o obsesie care, probabil, o ținea departe de altă obsesie, și anume de gîndul că fratele ei, aflat în puterea acelei boli blînde, dar implacabile, trăgea să moară. Cît despre el, singurul lucru care-l ținea în viață era nevoia de a desăvîrși himera poveștii.

După ce și-a potolit setea, tata și-a continuat povestea cu fragmentul despre luna de miere care avusese drept fundal orașele Istanbul și Cairo.

subliniind că în metropola turcă observase prima anomalie în comportamentul blîndei și supusei sale soții. La rîndul meu, am observat și eu o primă anomalie în povestea tatei, căci confunda cele două orașe cu Parisul și cu Londra, dar am preferat să nu-l întrerup în ceea ce tocmai spunea, și anume că ciudățenia mamei nu era ceea ce se numește un defect ci, mai degrabă o manie neobișnuită. Colecționa pîini.

Încă din primele zile, la Istanbul, alergătura de la o brutărie la alta se transformase într-un sport ciudat. Cumpărau pîini cu desăvîrșire inutile, pentru că nu erau destinate să fie mîncate, ci mai degrabă să facă și mai grea enorma sacoșă în care se îngrămădea colecția mamei. Nu peste multă vreme, el a protestat și a întrebat-o, vizibil enervat, ce voia să însemne acel bizar cult al pîinii.

— Trupa trebuie să mănînce, a răspuns laconic mama, surîzînd asemeni cuiva care-și propune să-i țină isonul unui nebun.

— Glumești, Diana? Ce fel de vorbe sînt astea? a îngăimat zăpăcit tata.

— Eu cred că tu vrei să glumești cu întrebările astea absurde, a răspuns ea de foarte departe, aruncîndu-i cunoscuta privire suavă și visătoare a miopilor.

Șapte zile – își urmă tata povestea – am rămas în Istanbul, iar în clipa sosirii la Cairo colecția pe care mama o căra în sacoșa cea mare număra vreo patruzeci de pîini. Era o oră tîrzie din noapte, tata părea fericit știindu-se la adăpost de amenințarea brutăriilor cairote și se oferi chiar să care el sacoșa. Nu știa că acelea erau ultimele ore ale fericirii sale conjugale.

Au cinat pe un vapor ancorat pe Nil şi în final au dansat la lumina lunii pe terasa camerei de hotel, printre cupele de şampanie roz. La numai cîteva ore după aceea, tata se trezi în mijlocul nopţii cairote şi, la vederea mamei dansînd pe sofa un frenetic dans al jupoanelor, îşi dădu seama cu teribilă uimire că era somnambulă. Făcu tot ce-i stătea în putinţă să rămînă calm şi aşteptă cu răbdare ca ea să revină, complet epuizată, în pat şi să cadă într-un somn adînc. Dar alte motive de îngrijorare nu întîrziară să se adauge celor de mai înainte. Deodată, mama, vorbind în somn, se întoarse spre el şi spuse ceva care, din cît se putea pricepe, suna ca un ordin categoric şi inapelabil:

— Atenţiune! Adunarea!

Tata încă nu-şi revenise din uimire cînd auzi din nou:

— Jumătate la stînga! Rupeţi rîndurile!

N-a putut să mai închidă ochii toată noaptea şi ajunse la concluzia că soţia lui îl înşela în somn cu un întreg regiment. Dimineaţa următoare tata trebui să înfrunte realitatea, adică să accepte ideea că ea îşi petrecuse orele precedente în transa dansului jupoanelor şi că adopta o identitate de general perturbat a cărui unică preocupare era să împartă trupei pîine şi comenzi. Se consola cu gîndul că în timpul zilei era la fel de blîndă şi supusă ca întotdeauna. Dar asta nu însemna prea mult, căci, dacă în următoarele nopţi cairote manifestările de tiranică somnambulie nu-şi mai făcură apariţia, în schimb comenzile crescură ca număr şi energie a tonului.

— Atingerea trupului Dianei în zori, mi-a mai spus tata, a început să se transforme într-un adevărat calvar, pentru că suspinele care urmau

sforăiturilor din timpul nopții ajunseseră să imite din ce în ce mai bine sunetul inconfundabil al trompetei care sună deșteptarea într-o cazarmă.

Delira, oare, tata? Dimpotrivă. Era cît se poate de conștient de ceea ce spune. În afară de asta, mi se părea de-a dreptul impresionant modul în care, în pragul morții fiind, reușea să-și păstreze neatins obișnuitul simț al umorului. Erau invenții toate acestea? Ca să răspund la această întrebare, poate, am încercat să-l privesc cu ochii celui care se îndoiește, dar asta nu păru să-l tulbure și își continuă povestea serios și imperturbabil.

Spunea că, trezindu-se dimineața, ea devenea soția blîndă și supusă dintotdeauna, deși uneori, în apropierea unei brutării, iar alteori plimbîndu-se pur și simplu pe stradă, arunca priviri melancolice militarilor care, în acel Cairo aflat pe picior de război, făceau de planton în spatele baricadelor ridicate de-a lungul Nilului. Într-o dimineață a schițat chiar cîțiva pași de dans în fața soldaților.

Nu de puține ori tata s-a simțit înclinat să încerce o discuție pe față și să-i spună de exemplu:

— Ai cel puțin două personalități distincte. Ești somnambulă, și în afară de povestea cu dansul jupoanelor pe sofa, ai ajuns să transformi patul conjugal într-un cîmp de instrucție.

Nu i-a spus însă nimic din teamă că discuția i-ar putea dăuna, singurul rezultat posibil fiind acela de a o face conștientă de una dintre trăsăturile ascunse ale caracterului ei, talentul de a comanda. Și totuși, în cursul uneia dintre plimbările pe cămile la piramide, tata a comis eroarea de a-i sugera subiectul unei scurte povești pe care intenționa să o scrie:

— Uite, Diana, e vorba despre o pereche bogată, şi convieţuind într-un mod pe care aş îndrăzni să-l numesc exemplar. Ca toate poveştile fericite, n-ar prezenta un interes prea mare, dacă ea, soţia, nu s-ar transforma în fiecare noapte într-un militar.

Înainte ca tata să fi sfîrşit ce avea de spus, mama ceru să fie dată jos de pe spinarea cămilei şi adresîndu-i o privire sfidătoare, îi porunci să care sacoşa cu pîini turceşti şi egiptene. Tata rămase încremenit de groază, înţelegînd că din acel moment nu numai că era condamnat să se încovoaie veşnic sub greutatea grîului străin, dar că îşi va petrece tot restul vieţii primind un ordin după altul.

Pe drumul de întoarcere la Barcelona, mama era deja la comandă şi cu o asemenea autoritate, încît el sfîrşi prin a o confunda cu un general din Legiunea Străină, iar ea, fapt cît se poate de curios, ajunse să se identifice complet cu acest rol, pentru că intră într-o fază de autism şi-i spuse că se simţea pierdută în acel univers tapetat cu greoaie covoare algeriene, în care tronau filtre pentru dozarea licorilor de pastis şi betel şi narghilele pentru haşis, şi din care scruta orizontul deşertului în nopţile a căror strălucire scălda aşezarea înfiptă în coasta oazei.

O dată reîntorşi la Barcelona în palatul vechi din Cartierul Gotic, prietenii veniţi în vizită fură surprinşi să o vadă pe ea fumînd ca un sergent de trupă, cu ţigara aninată în colţul gurii, şi pe el cu obrazul rotunjit şi cărnos, lucios ca o piatră în bătaia valurilor, pe jumătate orbit de soarele deşertului, avînd aerul unui bătrîn legionar insomniac, absorbit de lectura vechilor jurnale coloniale.

— Maică-ta era un general în toată puterea cuvîntului, încheie tata. N-am avut încotro, trebuia

să cîştig bătălia, aşa că am angajat pe cineva s-o ucidă. Sigur, nu mai înainte de a te fi născut pe tine, pentru că doream să am urmaşi. Totdeauna am crezut că, în ziua cînd îţi voi mărturisi crima mea, tu vei fi capabil să mă înţelegi.

Ajuns într-un asemenea punct al povestirii, singurul lucru pe care eram capabil să-l înţeleg era că tatăl meu, dovedind o admirabilă consecvenţă pentru un om aflat la capătul vieţii, inventa fără oprire, fiecare cuvînt fidel irepresibilei sale nevoi de ficţiune. Nici măcar apropierea morţii nu-i alterase gustul fabulatoriu. Atunci, fulgerător, am avut senzaţia că dorea să-mi lase moştenire casa ficţiunii şi favoarea de a mă instala în ea pentru totdeauna. Drept pentru care, sărind din mers în atelajul său de cuvinte, i-am spus cu brutalitate:

— Mă confundaţi, domnule. Nu sînt fiul dumneavoastră. În ceea ce-o priveşte pe mătuşa Consuelo, nu e decît un personaj inventat de mine.

M-a privit oarecum iritat, pînă cînd, în sfîrşit, a părut să priceapă. Plin de emoţie, mi-a strîns mîna şi mi-a adresat un zîmbet fericit, zîmbetul cuiva încredinţat că mesajul său fusese înţeles cum se cuvine. Pe lîngă inventarul de nostalgii, în acele ultime clipe îmi lăsa moştenire casa umbrelor veşnice.

Tata, care pe vremuri crezuse în atîtea şi atîtea lucruri, pentru a sfîrşi apoi prin a-şi pierde orice iluzie, îmi lăsa moştenire o religie unică şi definitivă: aceea de a crede într-o ficţiune conştientă de starea sa de ficţiune, de faptul că dincolo de sine nu există nimic altceva, iar desăvîrşirea adevărului înseamnă să ştii cu precizie că totul e doar ficţiune şi, aşa stînd lucrurile, să crezi în ea.

CUPRINS